

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PARA, SERMAYE PİYASALARI VE FİNANSAL KURUMLAR
BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ENFLASYON, DÖVİZ KURU VE FAİZİN
BANKACILIK SEKTÖR KÂRI VE BANKA
ENDEKSİNE ETKİLERİ

GÜNER TAŞTEKİN

2501907059

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ ARİF SALDANLI

İSTANBUL-2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : GÜNER TAŞTEKİN Numarası : 2501906059
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : PARA, SERMAYE PİYASALARI VE FİNANSAL KURUMLAR Danışmanı : DR. ÖĞR. ÜY. ARIF SALDANLI
Tez Savunma Tarihi : 02.08.2018 Saati : 15:00
Tez Başlığı : "ENFLASYON, DÖVİZ KURU VE FAİZİN BANKACILIK SEKTÖR KARI VE BANKA ENDEKSİNE ETKİLERİ"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DR. ÖĞR. ÜY. ARIF SALDANLI		KABUL
2- DR. ÖĞR. ÜY. HAKAN BEKTAŞ		KABUL
3- DR. ÖĞR. ÜY. ALİ KABLAN		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DR. ÖĞR. ÜY. BURÇAY YAŞAR AKÇALI		
2- DR. ÖĞR. ÜY. MUHAMMET TIRAŞOĞLU		

ÖZ

ENFLASYON, DÖVİZ KURU VE FAİZİN BANKACILIK SEKTÖR KÂRI VE BANKA ENDEKSİNE ETKİLERİ

GÜNER TAŞTEKİN

Bu tezin amacı, Türkiye’de faaliyet gösteren ticari bankaların kârlarının ve Borsa İstanbul’a kote olan bankaların oluşturduğu borsa endeksinin, makro ekonomik göstergeler olan enflasyon, döviz kuru ve faizlerde meydana gelen değişiklik ve gelişmelerden nasıl etkilendiğini araştırmaktır.

Araştırmayla ilgili olarak 2004 yılından 2017/2 yılı dönemine kadar gerçekleşen 14 yıllık verilerden yararlanarak yapılan bu modellemeye;

- Banka finansal verileri 3 ‘er aylık alındığından, diğer tüm finansal verilerde 3 ‘er aylık alınmıştır.
- 2003-2015 arasında gerçekleşen USD kurları TCMB sayfasından 3 aylık bilançolardaki USD kur değerleri olarak alınmıştır.
- Faiz oranları TCMB gösterge faiz oranı, mevduat ve kredi faiz oranı 3 er aylık aritmetik ortalama değer olarak,
- Enflasyon verileri 3 er aylık ortalama olarak TÜİ verilerinden alınmıştır.

Yapılan Artırılmış Dickey-Fuller Test İstatistiği yöntemi sonucunda; enflasyon, döviz ve faizin banka karları ve sektörün kârlılığını oluşturan Bankacılık endeksine

etkilerinin kısa dönemde farklı, uzun dönemde farklı olduğu ve bağımsız değişkenlere göre de farklılık gösterdiği görülmüştür. Tek homojen görüntünün TCMB faizi hariç, diğer bağımsız kalemlerin banka endeksini olumlu ve pozitif yönde etkilediği, banka kârlılığının ise TCMB faizinin kullanıldığı durum hariç diğer durumlarda(kredi ve mevduat faizinin kullanıldığı durum) kısa dönemde değişkenlerden olumlu etkilendiğini göstermiştir.

Uzun dönemde ise banka kârlılığının bağımsız değişkenlerden homojen olmayan bir etkilene gösterdiğini ve bu faktörlerin kârın oluşmasında etkilerinin olmasına karşın; bunun elde edilen sonuçlara göre çok değişiklik göstermesi; kârı etkileyen faktörlerin bu bağımsız değişkenler yanında özkaynak yeterliliği ve nitelikli,analitik düşünebilen bir yönetim ve insan kaynağına bağlı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Enflasyon, döviz kuru, faiz oranları ve bankacılık sektör kârı

ABSTRACT

INFLATION, EXCHANGE RATE AND INTEREST INCOME AND THE EFFECT OF THE BANKING SECTOR INDEX BANK

GÜNER TAŞTEKİN

The aim of this thesis, the profits of commercial banks operating in Turkey and Commodity Exchanges of the stock market indexes by banks quoted in Istanbul, inflation, macro-economic indicators, is to investigate the exchange rate and changes in interest rates and the development of how impressed.

The 14-year study, which took place between 2004 and 2017/2

In this model made by using data;

- Since the Bank receives 3 financial statements on a monthly basis, all other financial instruments are borrowed for 3 months.
- USD exchange rates between 2004 and 2017 were taken as the USD exchange rates on the 3-month bill from the TCMB page.
- Interest rates TCMB benchmark interest rate, deposit and loan interest rates are calculated as 3-month arithmetic average value,
- Inflation data are taken from 3-month average of TUI data.

As a result of the Incremental Dickey-Fuller Test Statistic method; it is seen that the effects of inflation, foreign exchange and interest on bank profits and the banking index, which constitutes the profitability of the sector, are different in the short run and different in the long run and according to independent variables. Except for the single homogeneous TCMB interest rate, other independent items were positively

and positively influenced by the bank index and the bank profitability was positively affected by the short term variables except for the case where the TCMB interest rate was used (the situation in which the loan and deposit rate were used).

In the long run, bank profitability has an inhomogeneous effect on independent variables, and although these factors have effects on the formation of profit, it does not vary much from the results obtained; it is shown that the factors affecting the profit depend on these independent variables as well as equity adequacy and a qualified, analytically thoughtful management and human resource.

Keywords: Inflation, exchange rate, interest rates and the banking sector profit

ÖNSÖZ

Türkiye’de bankacılık sektörü ekonominin en önemli göstergesi olup; banka sektörünün sağlam olması ekonomik dalgalanma ve krizlere karşıda ekonominin daha sağlam ve dayanıklı olmasına imkân sağlamakta, büyümeye daha fazla katkıda bulunmakta, reel sektöre destek olmaktadır.

Ülkemizde bankacılık sektörü krizlerden ve en başta da döviz krizlerinden çok etkilenmiş ve bunun sonucu olarak 1994’te yaşanan krizde döviz fiyatları dramatik bir şekilde artmış ve USD 14.500,- TL’den 45.000,-TL’ya kadar çıkmış, bunun sonucu faizler %180’lere çıkmış ve bu ekonomik krizde TYT Bank, İmpexbank, Marmara Bank yaşadıkları bu çok nedeniyle iflas etmişlerdir.

Yine 2001 yılında yaşanan krizde de döviz fiyatları 680.000,-TL’den (eski TL) 1.250.000,-TL’ya kadar çıkmış, aynı dönemde gecelik faizler %7.500’lere fırlamış ve bu ortamda mali bünyesi ve sağlam bir yönetim yapısı olmayan birçok banka batarak FON’a devredilmiş, tasfiye edilmiş veya başka bankalarla birleştirilmiştir.

Fona devredilen, kapanan bankalardan bazıları Egebank, Esbank, Kentbank, İnterbank, İktisat Bankası, Pamukbank, Toprakbank, Tarışbank olup; bunun yanında kamu bankaları da faiz ve kurlarda oluşan bu çok büyük yükten dolayı yüksek montanlı görev zararları yazmışlardır.

Görüldüğü gibi, döviz kurları, faizler ve enflasyonun artması banka sektörünü doğrudan ilgilendirmekte olup; bu değişikliklerden olumsuz yönde etkilenmemek için; banka yönetimlerinin liyakatlı olması yanında, kurumun mali yapısının ve özkaynaklarının da sağlam olması, değişen koşullara adapte olabilecek nitelik ve varlığa sahip olması çok önemlidir. Bu sektörlerde yaşanacak olumsuzluk ekonomiyi ve toplumu ve gelir düzeyini olumsuz etkilemekte olup; yaşanan 2001 krizinden alınan ders neticesinde 2008 yılında Amerika’da Mortgage krizi olarak başlayan ve dünyaya yayılan ekonomik krizden çok az etkilenmesi Banka sektörünün sağlam

olması ve reel sektörü fonlayabilmesi ve mali bünyesinde zaafiyet oluşmamasının sonucudur.

Bu çalışmamın gerçekleştirilmesinde görüş ve önerileriyle katkıda bulunan tez danışmanım Sayın Dr.Öğretim Üyesi Arif Saldanlı Hocama ve Aycan Hepsağ Hocama teşekkür ederim. Ayrıca çalışmamın ilgili herkese yararlı olmasını dilerim.

Güner TAŞTEKİN

İstanbul, 2018

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ENFLASYON, DÖVİZ KURU VE FAİZ

1.1. ENFLASYON	7
1.1.1.Senyoraj	10
1.1.2.Enflasyon, Nominal ve Reel Faiz Oranları	10
1.1.3.Enflasyonun Sosyal Maliyeti	13
1.1.4.Enflasyonun Etkileri.....	14
1.1.4.1.Enflasyonun Sosyal Bakımdan Etkileri	15
1.1.4.2.Enflasyonun Tasarruf Açısından Etkileri	15
1.1.4.3.Enflasyonun Yatırım Bakımından Etkileri	15
1.1.4.4.Enflasyonun Dış Ticaret Açısından Etkileri	16
1.1.4.5.Enflasyonun Faiz Bakımından Etkileri	16
1.1.5.Enflasyonun Tarihsel Gelişimi.....	17
1.1.5.1.Klasik İktisada Göre Enflasyon Olgusu	20
1.1.5.2.Cambridge Okulu Nakit Balanslar Yaklaşımı.....	21
1.1.6.ENFLASYON HESAPLAMASI	22
1.1.6.1.Tüketici Fiyat Endeksi	22
1.1.6.2.Toptan Eşya Fiyat Endeksi.....	22
1.1.6.3.GSMH Deflatörü	23
1.1.7.NEDENLERİNE GÖRE ENFLASYON	23
1.1.7.1.Talep Enflasyonu	23
1.1.7.1.1.Klasik Miktar Teorisi	23

1.1.7.1.2.Moneterist Yaklaşım	24
1.1.7.1.3.Keynesyen Yaklaşım.....	25
1.1.7.2.Maliyet Enflasyonu e Nedenleri	27
1.1.7.2.1.Ücret Artışı.....	29
1.1.7.2.2.Hammadde ve Enerji Fiyatlarındaki Artış;	29
1.1.7.2.3.Kamu malları Fiyatlarındaki Artış	29
1.1.7.2.4.Vergilerdeki Artış.....	30
1.1.7.2.5.Oligopol Piyasasını Oluşturan Firmalarca Yaratılan Fiyat Artışı30	
1.1.7.2.6.Faizlerin Yüksekliği	30
1.1.7.2.7.Kurların Aşırı Yükselmesi	30
1.1.7.3.Azalan Verim Kanunundan Doğan Maliyet ve Fiyat Artışları	31
1.1.7.4.Philips Analizi	32
1.1.7.5.Stagflation	34
1.1.7.6.Büyükliklerine Göre Enflasyon Türleri.....	36
1.1.7.6.1.Düşük Enflasyon	36
1.1.7.6.2.Yüksek Enflasyon	36
1.1.7.6.3.Hiper Enflasyon	39
1.1.7.6.4.Kronik Yüksek Enflasyon	40
1.2.DÖVİZ	41
1.2.1.Döviz Piyasalarında İşlem yapan Kuruluşlar	43
1.2.1.1.Bankalar ve Döviz Büfeleri.....	43
1.2.1.2.Spekülatörler	44
1.2.1.3.Dış Ticaret Sermaye Şirketleri ve Dış İşlem Yapan Firmalar.....	44
1.2.1.4.Hazine, Merkez Bankası	44
1.2.1.5.Döviz Brokerları.....	44
1.2.1.6.Enflasyondan Korunmaya Çalışan Kurum ve Kişiler	44
1.2.2.Döviz Piyasalarında İşlemler	44
1.2.2.1.Anlık İşlemler.....	45
1.2.2.2.Vadeli	45
1.2.3.Döviz Kuru.....	46

1.2.3.1.Konvertibilite	47
1.2.4.Döviz Piyasaları	48
1.2.4.1.Döviz Future İşlemleri	49
1.2.4.2.Döviz Opsiyonları	49
1.2.4.3.Swaplar.....	50
1.2.4.4.Hedging	50
1.2.5.Döviz Kuru Sistemleri.....	51
1.2.5.1.Sabit Kur Sistemi	51
1.2.5.2 Dalgalı Kur Sistemi.....	52
1.2.5.3.Türkiye’de Durum.....	55
1.3.FAİZ.....	56
1.3.1.Faizi Belirleyen Başlıca Faktörler.....	56
1.3.2.Faiz Türleri.....	58
1.3.3.Gelişimi Açısında Faiz Türleri.....	59
1.3.3.1.Klasik Faiz Teorisi	60
1.3.3.2.Wicksell’in Ödünç Verilebilir Fonlar teorisi	61
1.3.3.3.Tarihsel Keynes Faiz teorisi.....	63
1.3.3.3.1.Keynesgil Para Talebi Teorisi	65
1.3.3.3.2.Spekülatif Ankeste Faiz Oranı Bono Fiyatı Arasındaki İlişki	65
1.3.3.3.3.Kişilerin Gelecekteki Faiz Oranlarıyla İlgili Beklentileri	66
1.3.3.3.4.Likidite Tuzağı	67
1.3.3.4.Hick-Hansen Neo keynesyen Yaklaşımı.....	68
1.3.3.5.Tobin’in Portföy Teorisi	69

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GÖRÜNÜMÜ

2.1.Banka Sayısı.....	71
2.2.Şube Sayısı	73
2.3.Banka Sektöründe İstihdam	74
2.4. Eğitim Durumuna Göre Çalışan Sayısı	75
2.5.Cinsiyete Göre Çalışan Sayısı	76
2.6.Nüfus Başına Çalışan ve Şube Sayısı	76
2.7.Bankacılık Sektörü Mali Verileri	77
2.7.1.Yoğunlaşma	77
2.7.2.Sektör Payları	78
2.7.3.Bilanço Dışı İşlemler	79
2.7.4.Bilançonun Türk Lirası-Yabancı Para Yapısı	79
2.7.5.Bankaların Dış Borç Stoku	81
2.7.6.Kur Riski	81
2.7.7. 2016 Yılı Bankaların Bilanço Yapısı	81
2.7.8.Bankaların Aktif Büyüklüğü	82
2.7.9.Bankaların Özkaynak ve Aktif Büyüklüğü	83
2.7.10. Sermaye Yeterliliği	84
2.7.11. Özkaynak Kârlılığı	85
2.7.12.Net Kâr	86
2.7.13.Krediler	88
2.7.14.Tahsili Gecikmiş Alacaklar	91
2.7.15.Mevduat	93
2.7.16.Mevduat Dışı Kaynaklar	93
2.7.17.Kartlı İşlem Hacmi, POS Cihazı, ATM Sayıları ve Alternatif Dağıtım Kanalları.....	94
2.8.Sektörün Uluslararası Karşılaştırması.....	97
2.9.Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK).....	98

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
UYGULAMA

4.1. Metedoloji	106
4.2.Uygulama Aşamaları.....	106
SONUÇ	133
EKLER	137
KAYNAKÇA	138

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: ABD’de Petrol Fiyatlarındaki Artış, ABD’de Enflasyon ve İşsizlik Oranları (1973-1979).....	34
Tablo 1.2: ABD’de Petrol Fiyatlarındaki Değişme, Enflasyon Oranı, İşsizlik Oranı	35
Tablo 1.3 : ABD’de Petrol Fiyatlarındaki Değişme, Enflasyon Oranı, İşsizlik Oranı	35
Tablo 2.1: Türkiye’de Finansal Kuruluşların Aktif Büyüklüğü (Aralık 2016, milyar TL).....	70
Tablo 2.2 : Sektördeki Banka Sayıları	72
Tablo 2.3 : Sektördeki Banka Sayıları	73
Tablo 2.4: Banka Sektörü Çalışan Sayısı	75
Tablo 2.5: Eğitim Durumuna Göre Çalışan Sayısı ve Dağılımı (Aralık 2016).....	75
Tablo 2.6 : Cinsiyete Göre Çalışan Sayısı (Aralık 2016).....	76
Tablo 2.7: Yıllara Göre Kişi Başına Düşen Şube ve Çalışan Sayısı	77
Tablo 2.8: Toplam Aktiflere Göre Yoğunlaşma (%)	78
Tablo 2.9: Banka Gruplarının Sektör payları (%)	79
Tablo 2.10: Bilanço Dışı İşlemler, (2016).....	79
Tablo 2.11: Döviz Pozisyonu (Milyar USD)	81
Tablo 2.12: Seçilmiş Bilanço Kalemleri (2016).....	82
Tablo 2.13: Banka Büyüklükleri 2016	82
Tablo 2.14 : Gelir-Gider Rasyoları (Yüzde)	88
Tablo 2.15 : 2016 Yılı Kredilerin Dağılımı (Milyar TL)	89
Tablo 2.16 : Takipteki Krediler *(Toplam Kredilere Oranı, Yüzde)	92
Tablo 2.17: Mevduat ve Mevduat Dışı Kaynaklar (Milyar TL)	94
Tablo 2.18 : Seçilmiş Göstergeler	96
Tablo 2.19 : İnternet Bankacılığı Seçilmiş Göstergeler	97
Tablo 4.1: Banka Endeksi Birim Kök Testi	108
Tablo 4.1.1: Banka Endeksi Durağanlık Testi	109

Tablo 4.2: Mevduat faizi Birim Kök Testi	109
Tablo 4.2.1: Mevduat Faizi Durağanlık Testi	110
Tablo 4.3: TCMB Birim Kök Testi	110
Tablo 4.3.1: TCMB Faizi Durağanlık Testi	111
Tablo 4.4: Kredi Faizi Birim Kök Testi	111
Tablo 4.4.1: Kredi Faizi Durağanlık Testi	112
Tablo 4.5: Kur Değişkeni Birim Kök Testi	112
Tablo 4.5.1: Kur Değişkeni Durağanlık Testi	113
Tablo 4.6: TÜFE Değişkeni Birim Kök Testi	113
Tablo 4.6.1: TÜFE Değişkeni Durağanlık Testi	114
Tablo 4.7: Kâr Değişkeni Birim Kök Testi	114
Tablo 4.7.1: Kâr Değişkeni Durağanlık Testi	114
Tablo 4.8: Eşbütünleşme Testi Kısa Dönem TCMB Faizi Kullanılan Durum(LNFAİZ2)	116
Tablo 4.9: Mevduat Faizinin Kullanıldığı Durum(Eşbütünleşme Testi)	117
Tablo 4.10: Kredi Faizinin Kullanıldığı Durum İçin Eşbütünleşme Testi	118
Tablo 4.11: TCMB Faizinin Kullanıldığı Durum	119
Tablo 4.12: Mevduat Faizinin Kullanıldığı Durum	120
Tablo 4.13: Kredi Faizinin Kullanıldığı Durum.....	121
Tablo 4.14: TCMB Faizinin Kullanıldığı Durum	122
Tablo 4.15: Mevduat Faizinin Kullanıldığı Durum	123
Tablo 4.16 : Kredi Faizinin Kullanıldığı Durum.....	124
Tablo 4.17: TCMB Faizinin Kullanıldığı Durum	125
Tablo 4.18: Mevduat Faizi İçin Birim Kök Testi	126
Tablo 4.19: Kredi Faizi İçin Birim Kök Testi	127
Tablo 4.20: TCMB Faizinin Kullanıldığı Durum	128
Tablo 4.21: Mevduat Faizinin Kullanıldığı Durum	129
Tablo 4.22 : Kredi Faizinin Kullanıldığı Durum.....	130
Tablo 4.23: TCMB Faizinin Kullanıldığı Durum	131
Tablo 4.24: Mevduat Faizinin Kullanıldığı Durum	132

Tablo 4.25: Kredi Faizinin Kullanıldığı Durum.....	132
Tablo 4.26 : Banka Kârı ve Banka Endeksinin Kur,Faiz ve TÜFE’den Etkilenmesini Gösteren Tablo	136

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 : ABD’de Enflasyon ve Nominal Faiz Oranlarının Zaman İçindeki Gelişimi (1955-2005).....	13
Şekil 1.2: Keynesyen Talep Enflasyonu	27
Şekil 1.3 : Azalan Verim kanunundan Doğan Maliyet ve Fiyat Artışları	32
Şekil 1.4: Philips Eğrisi	33
Şekil 1.5: Türkiye’de 1980- 1995 Arası Enflasyon Oranları.....	37
Şekil 1.6: Türkiye’de 1994-2017 arası Enflasyonun Gelişimi	39
Şekil 1.7: Türkiye’de 1970-2016 Döneminde Yaşanan Enflasyon Oranları.....	41
Şekil 1.8: 2015 yılı Türkiye’de Banka ve Yetkili Müesseselerce Gerçekleşen Döviz İşlem Hacmi Dağılımı	43
Şekil 1.9: Serbest Kur Değişimleri	52
Şekil 1.10: 1950-2005 arası TCMB USD döviz alış kuru	54
Şekil 1.11: 2005-2017 arası TCMB Döviz Alış Kuru	55
Şekil 1.12: Ödünç Verilebilir Fonlar	63
Şekil 1.13: Keynesyen Likidite Tercihi	64
Şekil 1.14: Likidite Tuzağı	67
Şekil 1.15 Hıck-Hansen Neo Keynesyen Faiz Teorisi	68
Şekil 2.1: Türkiye’de Banka Adedi	71
Şekil 2.2: Mevduat Bankaları Sayısı	72
Şekil 2.3: Şube Sayılarının Banka Türlerine Göre Dağılımı	73
Şekil 2.4 : Banka Sektörü Çalışan Sayısı.....	74
Şekil 2.5: TL Kalemlerin Bilanço İçindeki Payları	80
Şekil 2.6: 2016 yılı Türk Bankacılık Sistemi Aktif Varlıkların Dağılımı	84
Şekil 2.7: Bankacılık Sektörü Sermaye Yeterliliği.....	85
Şekil 2.8 :Özkaynak Kârlılığı ve DİBS Getirisi Karşılaştırması	86
Şekil 2.9: Bankaların Net Karının Son 5 Yıldaki Gelişimi	87
Şekil 2.10 : 2016 Yılsonu İtibariyle Nakit Kredilerin İşletmelere Göre Dağılımı ...	89
Şekil 2.11 : Proje Kredilerinin Sektörlere Göre Dağılımı	90
Şekil 2.12 : Bireysel Kredilerin %’sel Dağılımı	91

GİRİŞ

Bankacılık sektörü ülke ekonomilerinin gelişimi ve yapısında önemli bir role sahip olup, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde finansal sektörün çok büyük bir kısmını bankalar oluşturmaktadır. Ülkemizde bankalar finansal sektörün %81' ini oluşturmaktadır. Bu da banka sektörünün ülkemiz ekonomisi için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. (TBB)

Ülkemizde tasarruf oranının yeterli düzeyde olmaması ve özel sektördeki çoğu küçük orta boy işletmeler (KOBİ) niteliğindeki şirketlerin özkaynaklarının yeterince güçlü olmaması ve finansman ihtiyacını bankacılık sektöründen sağladıkları kaynaklardan karşılamaları sonucunda, aldıkları kredilerin maliyeti kârlılıklarını ve faaliyetlerini önemli ölçüde etkilemektedir.

Bankacılık sektörü, reel sektörün kaynak ihtiyacını mudilerden topladığı mevduat, yurtdışı bankalardan sağladığı sendikasyon kredileri, ihraç ettiği bono tahviller ve para piyasasından elde ettiği borçlar ve özkaynaklarından oluşan fonlarla karşılamaktadır. Banka sektörü reel kesime ne kadar düşük maliyetli kaynak aktarırsa reel sektörün üretim, kârlılık ve büyümesi de o kadar güçlü olmakta ve bu da ekonomik büyümeye hız sağlamaktadır. Bu nedenle faizlerle yatırım arasında ters yönlü bir ilişki olması beklenmektedir.

Bankacılık sektörünün düşük maliyetli kaynak yaratabilmesi ve kârlılığını artırabilmesi için ülke ekonomisindeki bağımsız makro değişkenlerin de istikralı ve volümünün düşük olması gerekmektedir. Büyük dalgalanmalar ve yönetsel zaafiyetler büyük sorunlara neden olabilmektedir. Bunun en canlı örneği 2001 Krizinde ülkemizde yaşanmıştır. 2001 yılında birçok bankanın özkaynaklarının yetersiz olması, mevcut aktiflerinin kalitesinin düşmesi, donuk kredi v.b. sorunlar, döviz kurlarındaki aşırı yükselme ve birçok bankanın büyük açık pozisyonla krize yakalanması neticesinde bazı bankalar batmış, tasfiye olmuş veya birleştirilmiştir.

Dolayısıyla büyük dalgalanmalar sektör için sorun oluşturmakta olup burada yönetsel beceri ve özkaynak büyüklüğü krizlerin atlatılmasında çok önemlidir.

2008 Mortgage Krizinde Türk bankacılık sektörü; 2001 yılında yaşanan acı tecrübe ve sektörün Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunca sıkı denetlenmesi yanında sermaye yeterlilik oranının yükseltilmesi sonucunda özkaynakların güçlenmesiyle bu krizi daha kolay atlatmış ve karlılık ve büyümesini sürdürebilmiştir.

Banka sektörünü ve dolayısıyla Banka Endeksini etkileyen en önemli bağımsız makro değişkenler kur, faiz ve enflasyondur. Bu değişkenler banka karlılığı ve banka endeksini direkt olarak etkilemekte olup bu etkileşim kârı olumlu yönde de olumsuz yönde de etkileyebilmektedir. Çünkü bankaların bilançolarında pasifte özkaynak ve borçlar, aktifte de krediler, para piyasasından alacaklar v.b. kalemler ile nazım hesaplarda takip edilen ithalat taahhütleri, ihracat alacakları v.b. kalemler olup bu kalemler kur ve faizden direkt olarak etkilenmektedir. Enflasyonda bu kalemlerin gelişimini etkileyen bir değişkendir.

Dolayısıyla kur ve faizdeki gelişmeler banka bilançolarını olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmekte olup burada gelişmeler karşısında proaktif ve analitik karar almak yönetsel olarak önemlidir ve kârı da büyük ölçüde etkileyecektir. Enflasyondaki gelişmelerde sektörü bütünsel olarak etkilemekte şöyle ki, kişilerin enflasyon dönemlerinde harcamalarının artması, banka kârlılığına olumlu etki yapmakla beraber enflasyon reel kârlılığı da azaltabilir. Bunun için profesyonel yönetim ve enflasyon muhasebesinin uygulanması ve gerçek durumun ortaya konularak reel kârlılık ve gelişmelerin izlenmesi önem göstermektedir. Enflasyonun düşük olması da kârlılığı olumlu yönde etkileyebilmektedir. Çünkü düşük enflasyonda daha fazla yatırım ve dolayısıyla bankalardan kredi talebinin artması sözkonusu olacağından bu da kârlılık ve banka endeksine olumlu etki yapacaktır.

Sonuç olarak kur, faiz ve enflasyon bankacılık sektörünün kullandığı enstrümanları direkt olarak etkilediğinden banka sektörünün kârlılığını da etkilemektedir. Bu etkileşim yönetimsel beceri ve uzmanlığa bağlı olarak olumlu yönde olabileceği gibi, nötr veya negatifte olabilmekte, sonuçta yönetimsel beceriye göre bu değişkenlerin kârlılığa etkilerinin sonuçları görülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ENFLASYON, DÖVİZ KURU VE FAİZ

Enflasyon, faiz ve döviz kuru ekonominin durumunu gösteren ve birbirleriyle etkileşimde olan göstergelerdir. Enflasyon çok eski dönemlerden beri görülen ve arzın yetersizliği karşısında fiyatların sürekli arttığı bir olgudur.

Enflasyon; fiyatlar genel düzeyinin sürekli olarak yükselmesi olup; fiyatlar genel düzeyindeki artış oranını gösterir. Tüketici ve üretici fiyat endeksleri yoluyla aylık ve yıllık olarak hesaplanmaktadır(Eren, 2006)

3. yüzyılın sonlarında Roma İmparatoru Diocletian yılda %300'den fazla fiyatların yükselmesine neden olan enflasyonla mücadele etmiştir (Parasız, 2011).

Amerika Kıtasının keşfinden sonra İspanyaya gelen ve sonrada Avrupa'ya dağılan altın ve gümüş ortaya talep enflasyonunu çıkarmış, yine 19.yüzyılın ilk çeyreğinde Napolyon Savaşları maliyet enflasyonuna yol açmıştır. Napolyon savaşlarının borçlanarak finansmanının doğurduğu maliyet artışının fiyat seviyesini yükseltmesi, bazı düşünürleri fiyatlarla para miktarı arasında ilişki kurmaya yöneltmiş olup; bunlar merkantilist dönemde J.Bodin sanayi kapitalizmi döneminde de D.Hume ve D.Ricardo' dur. Miktar teorisinde para miktarı ile fiyatlar seviyesi arasında doğru yönlü bir ilişki vardır (Bocutoğlu, 2016).

Faiz; belli bir süre için kullanılan paranın, sermayenin fiyatı, gelirdir. “faiz, risk karşılığında para için ödenen bir sigorta primidir (Özgüven, 1981).

Faiz en önemli makroekonomik değişkenler arasında olup; faiz oranları şimdiki zaman ile gelecek zamanı birbirine bağlayan fiyatlardır. Faizin kişinin gelirini artırıp artırmadığı reel olarak ödünç verdiği sermayenin vade sonunda satın alma gücünde bir değişiklik olup olmadığına bağlıdır ve burada alınan faizin enflasyonun üzerinde olması reel faizin gerçekleştiğini göstermektedir. (Mankiv, 2016)

Döviz ; “Döviz yabancı ülke paralarına veya para yerine geçen her türlü ödeme araçlarına döviz denilmektedir” (Seyidoğlu, 2007).

Dövizin başka bir tarifi de; geniş anlamda bütün yabancı ödeme araçlarını, dar anlamda ise; yabancı paralar üzerine yazılı ticaret poliçelerini ifade eder. (Karluk, 2013)

Döviz kelime anlamı olarak belirli bir yabancı ülke parasının kağıt para(efektif), kaydi para, çek, tahvil vb. tüm değerlerini kapsayan bir kelimedir. Döviz piyasası ise bu paraların işlem gördüğü piyasalar olup; bu piyasalarda ağırlık İnterbank piyasalarındaki döviz işlemleridir.

Uygulamada; tüm döviz ve efektif işlemler döviz işlemi olarak anılsa da döviz tüm yabancı para işlemlerini kapsamaktadır. Bugün ülkemizde konvertibilitesi en yüksek olan USD ve EUR tüm bankalarda ve serbest pazarda geçmekte ve tercih edilen para konumundadırlar. Hem efektif olarak tanınmakta hem de bankacılık işlemlerinde ve bankaların döviz depo hesaplarının muhabir hesaplarının tutulmasında tercih edilmektedirler.

Döviz Kuru; İki ulusal para birimi arasındaki değişim oranı yani yabancı paranın ulusal para cinsinden fiyatıdır (Karluk, 2013).

Uygulamada; tüm döviz ve efektif işlemler döviz işlemi olarak anılsa da döviz tüm yabancı para işlemlerini kapsamaktadır. Bugün ülkemizde konvertibilitesi en yüksek olan USD ve EUR tüm bankalarda ve serbest pazarda geçmekte ve tercih edilen para konumundadırlar. Hem efektif olarak tanınmakta hem de bankacılık işlemlerinde ve bankaların döviz depo hesaplarının muhabir hesaplarının tutulmasında tercih edilmektedirler.

Bu 3 değişkenden faiz ve enflasyon arasındaki ilişkiyi Fisher;

$\dot{I}$ = Nominal faiz oranı,

a = reel faiz oranı,

p = beklenen enflasyon oranı,

$$\dot{I} = a + p$$

Olarak ifade etmiş olup buna Fisher Etkisi denilmektedir.

Beklenen enflasyonun yüksek olduğu fakat bunun nominal faiz getirilerine tam yansımadiğı durumlarda, kişiler mali varlıklardan (mevduat, bono vb.) ıkar ve emtiaya yönelir. Aksine beklenen enflasyonun düşük ama nominal faizlerin aynı oranda düşmediği durumlarda da kişiler mali varlıklara yatırım yaparak daha fazla reel getiri elde ederler.

Yurtiçi Fisher Etkisi; $i = a + p$

Genelleştirilmiş Fisher Etkisi; lkeler arasındaki faiz oranları farkının, beklenen döviz kuru değişiklikleri ile uyumlu olması gerektiğini ifade eder. Yani iki ülkedeki nominal faiz oranlarının farkı ilgili ülkelerin beklenen enflasyon oranları farkına eşit olacaktır.

Enflasyon, kur ve faiz birbirini direkt etkileyen ve i içe geçmiş kavramlar olup; enflasyonun artması döviz kurlarının artmasına neden olmaktadır. Yine enflasyonun artması tasarruftan kaçınmayı ve fiyat artışından korunmak için harcamayı teşvik ettiğinden; tasarrufun bedeli olarak faiz oranlarının artırılması harcama yerine tasarrufa yönlenmeyi teşvik edecektir. Örneğin; Türkiye'deki 1994 ekonomik krizinde hazinenin borçlanma için teklif ettiği faiz oranından Bankalardan kaynak bulamadığından borçlarını çevirememesi ve borçlanma ihtiyacını karşılayamaması sonucunda hazine bonolarında faiz oranı % 400'lere çıkmış, TL'ye olan güvenin

sarsılması ve döviz arzının yetersizliğinden ve devalüasyon beklentisinden dolayı USD kuru 18.000 TL'dan 45.000 TL'ya kadar çıkmış ve daha sonra 35.000 TL'ya kadar gerilemiştir. Hazine ihtiyacını karşılamak ve döviz talebi kırmak için iç piyasada direkt halka 3 aylık net getirisi %50 olan hazine bonosu ihraç etmiş ve döviz talebi keserken faiz oranlarını da kademeli olarak %70'lere düşürmüştür.

1.1. ENFLASYON

Enflasyon, fiyatlar genel seviyesinin sürekli olarak artmasıdır. Fiyatlar genel seviyesinin sürekli olarak artması da paranın değerinin düşmesi anlamına gelmektedir (Parasız, 2011).

Enflasyon; Milli ekonominin ürettiği, ithal ettiği mal ve hizmet arzı ile talebi arasında devamlı bir dengesizliği ifade eder. Bu dengesizliğin fiyatlar üzerinde etki yapabilmesi;

- Mal miktarı ile para miktarı arasında dengesizliğe,
- Halkın milli paraya olan güvenini kaybetmesine bağlıdır.
- Bu nedenle enflasyona karşı alınacak tedbirler iktisadi olduğu kadarda politik olduğu görülmektedir (Özgüven, 1981).

Fiyatlar genel düzeyindeki sürekli yükseliş; enflasyon durumunu gösterir. Ekonomide, serbest girişimin doğası dolayısıyla; fiyat düzeyleri zaman içinde değişir. Bu değişikliğin sürekli artan biçimde olması enflasyona neden olur (Mirze, 2010).

-Harvard Üniversitesinden Prof.N.Gregory Mankiv (Çeviri Editörü :Ömer Faruk Çolak); Makroekonomi adlı kitabında ; enflasyonu ; “ ortalama fiyat düzeyinde bir artış ve fiyat paranın bir mal ve hizmetle değişim miktarı” olarak tanımlamıştır. Bu nedenle enflasyonu anlamak için parayı anlamak gerektiğini belirtmiştir (Mankiv,

2017). Para, alışveriş yapmak amacıyla kolayca kullanılabilen varlıkların stoku olup elde tutulan kâğıt ve madeni paralar o ülkenin para stokunu oluşturur.

- Para saklama, hesap birimi ve değişim aracı fonksiyonlarını üstlenir.
- Para çeşitleri de sadece değişim özelliği olan ve kendisine özgü bir değeri olmayan paraya fiyat para denilmekte, paranın fonksiyonları yanında, kendisine özgü bir değeri olan ve para olarak kullanılan değerlere de emtia para (örneğin altın, gümüş) denilmektedir.
- Birçok ülkede mevcut para miktarı (para arzı) Merkez Bankaları tarafından kontrol edilir.

Para miktarı içinde sayılacak olan varlık tedavüldeki kâğıt ve madeni paralardır. Ancak tedavülü kolay olan çek hesaplarındaki varlıklar, vadesiz mevduat tasarruf mevduatları da para stoku içinde sayılır. FED tarafından Para Stoku ölçümünde hangi varlıkların olduğu en küçükten en büyüğe 4 ölçümle gösterilebilir. Bunlar;

C:nakit,

M1:nakit, vadesiz mevduat, seyahat çeki, üzerine çek yazılabilen diğer mevduatlar,

M2:M1 + tasarruf mevduatları, küçük vadeli mevduatlar, perakende para piyasası müşterek fon balansları,

M3: M2+ büyük vadeli mevduatlar, Euro dolarlar ve kurumsal para piyasası müşterek fon balansları,

Buradan Miktar Teoremine geçerek;

Kişiler mal ve hizmet satın alma işlemleri için para tutarlar. İşlemler ile para arasındaki bağlantı Miktar denklemi ile ifade edilmektedir;

$$\text{Para x Dolanım Hızı} = \text{Fiyat x İşlemler}$$

$$M \times V = P \times T$$

Miktar Denklemi bir özdeşlik olup; değişkenlerden birisi değiştiğinde, özdeşliğin korunabilmesi için denklemdeki bir veya birkaç değişkeninde değişmesini gösteren bu denklem yararlıdır. (Mankiv, 2017)

Miktar denkleminde gösterilen T işlem sayısını ölçmek zor olduğundan; denklemde T yerine ekonominin toplam çıktısı Y'nin gelmesi halinde denklem;

$$\text{Para x Dolanım Hızı} = \text{Fiyat x Çıktı}$$

$$M \times V = P \times Y$$

Olacaktır. Burada,

Y = Reel GSYH

P = GSYH deflâtörü

PY = Nominal GSYH

Bu denklemde paranın dolanım hızının sabit olduğunu varsayarsak;

Denklem Paranın Miktar teorisi olarak yararlı bir teori olur. Bu durumda ekonominin çıktısının parasal değerini para miktarı belirleyecektir. Burada para arzı M Merkez Bankası kontrolü altındadır. Paranın dolanım hızını sabit varsaydığımızdan oransal değişimi sıfırdır. P Fiyat düzeyindeki oransal bir değişme enflasyon oranı olup denklemde açıklanması yapılan bu konudur. Denklemde; Çıktıdaki (Y) değişkeninde sabit olduğunu varsaymamız halinde; para arzındaki büyümenin enflasyon oranını belirlediği söylenilmektedir. “Paranın miktar teorisi; para arzını kontrol eden merkez bankasının enflasyon üzerinde nihai kontrole sahip olduğunu göstermektedir. Eğer merkez bankası para arzını istikrarlı tutarsa fiyat

düzeyi istikrarı olacaktır. Eğer merkez bankası para arzını hızlı bir biçimde artırırsa fiyat seviyesi hızla artacaktır.” (Mankiv, 2017).

Yapılan amprık çalışmalar sonucunda yüksek parasal büyüme hızına sahip olan ülkelerde yüksek enflasyona (Türkiye) , düşük parasal büyüme hızına sahip ülkelerin (Singapur) düşük enflasyon oranına sahip olma eğiliminde oldukları görülmüştür (Mankiv, 2017).

Sonuçta; enflasyon para miktarındaki artışın mal miktarındaki artıştan fazla olması ve bununda fiyatlar genel düzeyinde şişmeye, artmaya yol açması ve sonucunda üretimin yetersizliğinden dolayı fiyatların artması satın alma gücünün düşmesidir.

1.1.1.Senyoraj

Enflasyon; fiyatlar genel düzeyinin; üretimin aynı oranda artmaması nedeniyle sürekli artması olup kamu otoritesi olan Merkez Bankası enflasyona neden olan para arzını zorunlu sebeplerden dolayı artırmak mecburiyetinde kalmaktadır. Çünkü Hükümetler bazen yarattıkları vergi, üretim geliri vb. yetersiz kaldığında ilave gelir yaratmak için para basarlar. Para basılarak yaratılan bu gelire senyoraj adı verilmektedir.

Bunun tarihçesi ortaçağda; feodalitede para basma yetkisi senyörlerdeydi. Deyim buradan gelmekte olup senyoraj bir nevi enflasyon vergisi olarakta adlandırılmaktadır. Peki, bu vergiyi kim ödemektedir. Bunun cevabı elinde parayı tutanlardır. Para basıldıkça reel olarak tutulan paranın değeri de düşecektir (Mankiv, 2017).

1.1.2.Enflasyon, Nominal ve Reel Faiz Oranları

Nominal faiz oranı TL, USD ve EUR gibi para cinsinden ifade edilen ve genelde bankaların açıkladığı faiz oranıdır. (Eren, 2006)) Örneğin bugünkü şartlarda bir bankanın 1 ay vadeli tasarruf mevduatına bankanın verdiği %13 faiz oranı nominal

faiz oranı olarak adlandırılır. Satın alma gücündeki artışı belirten orana da reel faiz oranı denilmektedir. Örneğin; 1.1.2017 tarihinde bankaya yatırdığımız 1 yıl vadeli %15 faizli 100.000,- TL' nın vade sonundaki tutarı 115.000,-TL olmasına karşın; tüfe % 14 olmuşsa reel faiz oranı %1 olarak gerçekleşmiş demektir.

Eğer TÜFE %16 olmuşsa reel faiz -%1 olarak gerçekleşmiş demektir. Bunun anlamı, nominal faizin kaydi oranı göstermesine karşın; reel faiz gerçek satın alma gücünü ifade etmektedir.

Reel faiz oranı şu şekilde ifade edilmektedir.

$$r = i - h$$

r = reel faiz oranı

i = nominal faiz oranı

h = enflasyon oranı

Yani reel faiz oranı nominal faiz oranıyla enflasyon oranı arasındaki farktır.

Dolayısıyla nominal faiz oranı; reel faiz oranı ve enflasyon oranının toplamına eşittir.

$$i = r + h$$

Bu eşitliğe Fisher Denklemi denilmektedir. Enflasyon oranıyla nominal faiz oranları arasındaki bire birlik ilişkiye Fisher Etkisi denilmektedir. Buna göre enflasyon oranındaki %1'lik artış, nominal faiz oranında %1'lik artışa neden olmaktadır.

Ancak gelecekte gerçekleşecek olan enflasyon oranı bilinmediğinden nominal faiz oranı, beklenen enflasyon oranına göre ayarlanır. Bu durumda denklemde h, h¹ (beklenen enflasyon oranı) olarak değişir ve denklemimiz

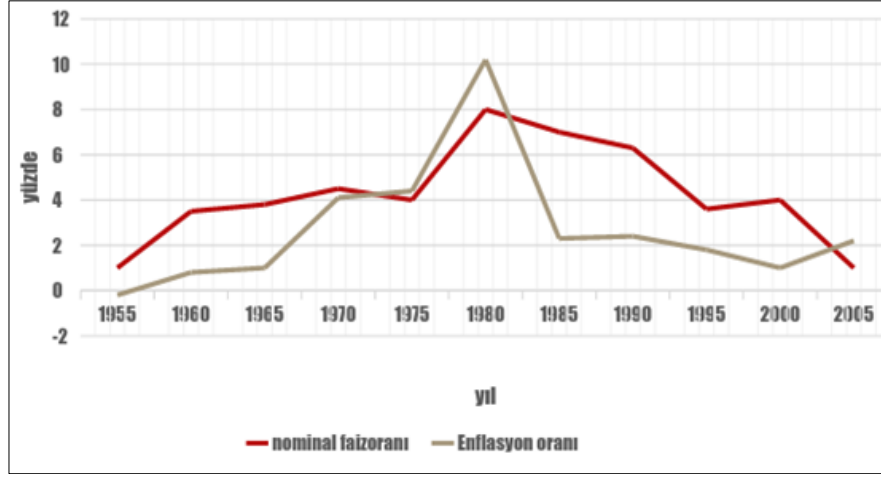
$$\dot{I} = r + h'$$

olarak gösterilir.

Faizle enflasyon arasında doğrusal bir ilişki mevcuttur. Çünkü enflasyon arttığı zaman; fiyat artışını engellemek ve insanları bugünkü harcamalarını ileriye ertelemek için cezbedici bir ödül vermek gerekir ki buda enflasyon oranı üzerinde faiz oranı uygulamakla olabilir. Kişiler bu reel getirili yüksek faiz karşısında harcama yerine tasarrufu tercih eder ve harcamalarını ileriye erteler ve buda talebin daralmasına ve fiyatlar, enflasyon düzeyinin düşmesine neden olur.

Ancak ekonomide örneğin; faiz oranları % 18 iken enflasyon oranı % 40 ta ise reel faiz oranı -22 olup bu durumda kişiler tasarruf yapmayı değil harcamayı tercih edeceklerdir. Çünkü ellerinde para tutmaları, tasarruf yapmaları halinde varlıklarıyla satın alabilecekleri mal ve hizmet miktarı sıfırlanmaya doğru gidecektir. Benzer olay 1994 yılı Türkiye Krizinde yaşanmış ve kişi ve kurumlar TL'dan kaçmaya, döviz almaya ve harcama yapmaya yönelmişlerdir.

Aşağıdaki Şekil 1 ABD'de nominal faiz oranları ve enflasyonun zaman içinde gelişimini göstermektedir. Bu tablo; enflasyon ve nominal faiz oranları arasındaki ilişkiyi açık olarak ortaya koymaktadır. Enflasyondaki artışla/azalışla, nominal faiz oranlarındaki değişikliklerde paralellik olup Fisher etkisini göstermektedir.

Şekil 1.1 : ABD’de Enflasyon ve Nominal Faiz Oranlarının Zaman İçindeki Gelişimi (1955-2005)

Kaynak: Federal Reserve ve ABD Çalışma Bakanlığı

1.1.3.Enflasyonun Sosyal Maliyeti

Enflasyonun sabit gelirlilerin; ücret gelirlerinin bir kısmını alıp götüreceği ve fakirleşmelerine neden olacağına yönelik bir kanı mevcuttur. Ancak bu kanı her zaman için geçerli değildir.

Çünkü; emeğin satın alma gücü olan reel ücret, marjinal verimliliğine bağlı olup; devletin bastığı para miktarına bağlı değildir. Çünkü merkez bankası parasal büyüme oranını düşürürse, enflasyon oranı düşecek ve işçi ücretlerindeki artışta yavaşlayacaktır. Bunun sonucu olarak fiyatlardaki artış düşecek ve buda işçilerin daha az zam almasına neden olacaktır (Mankiv, 2017).

Bunu başka bir açıdan ele alırsak; artan para miktarı kadar, işçi, sendikalar ve çalışan örgütlenmeleri kapsamında ücretlere zam yapılmasını sağlamaları halinde para arzının artmasından dolayı oluşan fiyat farkından sabit gelirlilerde kendilerini korumuş olacaklardır. Bugün için işçi sendikaları; işverenle bu konuda çok güçlü bir şekilde müzakere etmekte ve oluşan enflasyon farkı kadar artışı sağlamaktadırlar.

Enflasyon açısından önemli olan beklenmeyen enflasyon oranıdır. Çünkü beklenen enflasyonda hem üretim tarafında, hammadde, işçi ücretleri hem de satış tarafında perakende fiyatları beklenen enflasyon oranında artırılarak yine reel olarak durumlarını korumuş olurlar.

Ancak beklenmeyen enflasyonda; servet bireyler arasında rastgele yeniden dağılmakta ve burada artan fiyatları yansıtabilenler avantajlı, yansıtamayan ücret vb. sabit gelirliler zararlı çıkacaktır.

Konuyu dönem sonu/uzun vadeli borcu olan borçlular açısından alırsak; enflasyon beklenenden yüksek olursa; paranın değeri düşeceği için borçlunun ödeyeceği reel tutar düşmüş olacaktır. Ters durumda ise; ödeme vadesinde reel olarak ödenecek tutar daha değerli olduğu için alacaklı kârlı çıkacaktır.

Beklenmeyen yüksek enflasyon, sabit gelirlileri, emeklileri, vb. gelirlerini değiştiremedikleri için olumsuz etkilemektedir

Ancak son yıllarda; bu dezavantajın görülmesi, sosyal baskı gruplarının buna direnmesi ve kamu otoritesinin bu konuda yeni tedbirler alması sonucu endeksleme uygulanmaktadır. Ülkemizde de toplu sözleşmelerde; işçi ücretlerine yapılacak zamlarda tüketici fiyat endeksine göre beklenen enflasyondan yüksek bir oran oluşması halinde bu fark ücretlere ilave edilerek reel durumun korunmasına çalışılmaktadır.

1.1.4.Enflasyonun Etkileri

Para değerinin sürekli düşmesi ve bu düşüşün toplumda fiyat artışını geriden izleyen sınıflarla, gelirleri fiyat artışına uyan sınıflar arasında çatışmaya neden olacak ve buda uyumlu bir iktisadi kalkınma ve büyümeyi zorlaştıracaktır. (Özgüven, 1981)

Şimdi bunları tek tek ele alırsak;

1.1.4.1.Enflasyonun Sosyal Bakımdan Etkileri

Ücret, maaş, kira gibi sabit gelirlilerin enflasyonda satın alma gücü azaldığından çok zarar görürler.

Sabit gelirliler eğer, örgütlenmemişse veya örgütleri yeterince güçlü değilse, enflasyon oranı kadar ücretlerini artırma gücüne sahip olamayacak ve gelirleri enflasyon gerisinden gelecek ve reel satın alma güçleri düşecektir.

1.1.4.2.Enflasyonun Tasarruf Açısından Etkileri

Enflasyonda para tutma reel satın alma gücünü azaltacağından tasarruf azalır bunun yerine enflasyon düşünce elden çıkartmak için ev, altın, arsa, döviz vb. tercih edilecektir.

Enflasyonda; fiyatların sürekli artması ve paranın değerinin düşmesi nedeniyle kişilerin tasarrufları sürekli eriyecek ve sonucunda reel varlıkları azalacaktır. Bu nedenle kişiler gelirlerini TL olarak değil, ya döviz ya da gayrimenkul, menkul vb. şekilde tutma yolunu seçecektir. 2003 yılına kadar enflasyondaki yüksek artış ve paranın değerinin yıllık bazda %35-50 arasında düşmesinden dolayı Türkiye’de sabit gelirliler aldıkları maaşlarından tasarruf edilebilecek veya anında harcanmayarak 10-15 gün dahi kalacak paralarını dövize yatırarak kâr elde etmeye ve enflasyondan korunmaya çalışmışlardır

1.1.4.3.Enflasyonun Yatırım Bakımından Etkileri

Enflasyonda yatırımın getirisi tam olarak ölçülemeyeceği ve bu dönemde döviz fiyatlarının artması ve üretim malı ithali pahalılaşacağı için yatırımların azalmasına neden olur. Enflasyonda; faiz oranlarının yükselmesi ve yatırım maliyetlerinin fiyatlardan dolayı artması nedeniyle; yatırımcı risk almaktan kaçınır ve risksiz olarak sahip olduğu parayı faize yatırarak, ekonomik istikrarın oluşmasını, enflasyonun düşmesini bekler.

Ancak 2003 yılı öncesinde; enflasyonun yüksek olmasına rağmen beklenen enflasyonla, gerçekleşen enflasyonun örtüşmesinin gerçekleştiği yıllarda; yatırımcılar enflasyon muhasebesine göre planlamasını yaparak birçok sektörde yatırım yapabilmışlerdir. Çünkü; her kişi ve kurum beklenen enflasyona göre borçlanmış, beklenen enflasyona göre alacaklarını hesaplamış ve enflasyonun etkilerinden korunabilmiştir.

1.1.4.4.Enflasyonun Dış Ticaret Açısından Etkileri

Enflasyonda; döviz kurları sabit kalması halinde enflasyondan dolayı ithal malları ucuz duruma geçecek ve buda ithalatı artırması yanında ihracatın azalmasına neden olacak ve sonucunda, devalüasyona neden olacak, döviz bulunduranlar kârlı çıkacaktır. Konuyu Türkiye açısından ele alırsak; 2001 öncesi döviz kurlarının serbest olmaması nedeniyle içindeki enflasyon oranına göre döviz kurlarının daha az artması reel kurun düşük kalmasına ve ithal mallarının çok ucuz olması dolayısıyla ithalatın çok artmasına karşın ihracat ve döviz girdilerinin yeterince artmamasına neden olmuştur.

Bunun sonucunda yaşanan siyasi krizde bardağı taşıran bir damla olmuş ve hem yerli hem de yabancıların dövize hücum etmesi karşısında USD 680.000,- TL' dan 900.00,-TL'ya ve daha sonrada 1.200.000,- TL 'ya kadar çıkarak %76 oranında devalüe olmuş ve sabit kur sisteminden dalgalı kur sistemine geçilmiştir. Kurlar daha sonra dalgalanmayla oluşmaya başlamış ve piyasanın sığlığının geçmesiyle arz talebe göre dengesini bulmuştur. İhracatta kurlardaki artışla beraber artmaya ve ithalat azalmaya başlayarak cari işlemler dengesi 2000 yılında -9,9 milyar USD' dan, 2001 yılında 3,8 milyar USD artıya geçmiştir. (Kaynak ve Notlar: TCMB.)

1.1.4.5.Enflasyonun Faiz Bakımından Etkileri

Enflasyon fiyatlar genel düzeyinin sürekli artması ise ve bu artış talebin fazla olmasından kaynaklanan talep enflasyonu ise; kişilerin harcamalarını kısması ve

tasarrufu özendirmek amacıyla faiz oranlarının artırılması gerekecektir. Faiz oranlarının enflasyonun üzerinde reel olarak gerçekleşmesi durumunda tasarruflar artacak ve tüketime gidecek harcamaların bir kısmı ileri dönemlere ertelenmiş olacak ve enflasyonun düşmesi sağlanacaktır. Örneğin Türkiye’de 2001 yılında ÜFE %68,53 gerçekleşmesine karşın; 2002 yılında %29,75 oranına gerilemiştir. Bunun en büyük nedenlerinden biriside tasarruflara verilen yüksek faiz olmuştur. 2001 yılında döviz kurlarındaki %70-80’lere varan artış ve ÜFE enflasyonda Mart 2001’de %6,18 Nisan 2001’de %11,16’lık aylık enflasyon oranları uygulanan yüksek faizle tüketimin kısılması yoluyla yavaşlatılmış ve 2001’de % 68,53, 2002 yılında da % 29,75’e düşürülmüştür.

Burada bazı bankalarca uygulanan faiz oranları yıllık bazda % 200’lere ulaşmış ve belli bir dönem sonra enflasyon oranı tekrar düşmeye başlamıştır. Burada verilen yüksek faiz dolayısıyla sermaye girişi ve dövizden TL’ ya geçiş sebebiyle döviz fiyatları da gerilemiş ve stabil hale gelmiş ve buda maliyet yönünden oluşan enflasyon etkisinin de düşmesine sebep olmuştur (Mirze, 2010).

1.1.5.Enflasyonun Tarihsel Gelişimi

Para M.Ö.7. yüzyılda altın ve gümüş karışımı madenlerinden sikkeler olarak basılmıştır. Çinlilerde 8. yy.’ da hammaddesi deri olan kağıt para kullanmaya başlamışlardır. Buradan anlaşılacağı gibi insanlar uzun yıllardır para kullanmaktadır. Buna bağlı olarak; zaman zaman ihtiyaçların üretimden fazla olması karşısında fiyatlarda artma olmuş ve enflasyon olgusu ortaya çıkmaya başlamıştır

Eski Roma’da M.S. 3. Yüzyılda enflasyon %300’lere ulaşmış ve fiyatların düşürülmesi için tedbirler alındığı belirtilmektedir.

Enflasyon 1.Dünya Savaşından önce fazla görülmemekte idi. Fransa’da 1789 Fransız İhtilalinden sonra devlet assignatadı verilen tahvil basarak borçlanmış ve bunun karşılığında kamu mallarını satarak assignatları itfa edilebileceğini düşünülmüştü. Ancak parasal ihtiyaçlar nedeniyle, ; kanunla bu kağıtlar paraya çevrilerek küçük

küpurlarla basılmış, zamanla nominal gücünün kat kat artmasına karşın reel gücü çok düşmüş ve 1795'te değeri altının %0 3 'ne kadar düşmüştür.

Klasik Miktar Teorisyenleri (Jean Bodin) enflasyonu para arzının artışına bağlamışlardır. 16. Yüzyılda Amerika'dan gelen altın ve gümüşün; para olarak fazla miktarda kullanılması Avrupa'da enflasyona neden olmuştur (Z.Orhan, 1995).

Enflasyon terimi asıl Amerikan İç savaşında finansman için aşırı miktarda basılan greenbacks dolarları belirtmek için kullanılmıştır. Dünyada görülen en yüksek enflasyon 2. Dünya savaşından hemen sonra Macaristan'da yaşanmış ve Macaristan'ın tedavüldeki en yüksek parası 100 kentilyon Macaristan pengosuydu. 1944 yılında ise en değerli parası 1.000 pengoydu. Günlük enflasyon % 195 olmuş ve fiyatlar 15,5 saatte 2'ye katlanmaktaydı. Yakın zamanda; Kasım 2008'de; Zimbabve'de aylık enflasyon %79 milyar 600 milyona çıkmış ve her 24,7 saatte 2'ye katlanmıştır. 1.Dünya savaşının ardından 1922-1925 yıllarında Almanya'da tarihin en büyük enflasyonlarından birisi görülmüş ve %8 -9 milyon artmış hiper enflasyon ortaya çıkmıştır (Tarıkce, 2016).

Almanya'da hiper enflasyonun yaşandığı yıllarda ABD ekonomisi sanayide, yeniliklerle büyük atılımlar yapmakta idi. Otomotiv sektöründe Ford üretimde büyük yenilik yaparak üretimin bant sistemiyle daha fazla çıkmasını sağlayacak bugünkü üretim teknolojisine geçmiş fabrikasında 80.000 çalışanla günlük 2.500 otomotiv üretmeye başlamıştır. Ekonomideki toplam üretimin %50'ye yakını 200 büyük şirketin kontrolüne geçmiştir.

Tarım kesiminde arz fazlasının olması fiyatların hızla düşmesine üreticilerin iflasına neden oldu. 1. Dünya Savaşı yıllarında ve sonrasında üretim hızla artmaya devam ederken savaş sonrasında harcama ve tüketimlerde büyük düşüşler oldu.

Borsa hızla yükselmekte ve bunun sonucu olarak borsaya spekülatif kâr amaçlı girişler artmış ve borsada balon oluşmuştur. 24 Ekim 1929'da Alman ve Hollandalı yatırımcıların borsadan çıkmasıyla borsada düşüş başlamış ve Kara Salı olarak

bilinen 29 ekim 1929'da New York Borsası %12,8 düşmüştür. Bir anda binlerce kişi servetlerini kaybetmiş ve kaynaklarını borsaya yatıran, kullandıkları kredilerde ciddi bir risk analizi yapmayan 4.000 civarı banka iflas etmiştir. ABD Hükümeti ekonomiye müdahale yanlısı olmadığı için sistemin kendi dengesini bulacağını beklemiş ve ayrıca Avrupa'daki yüksek enflasyonun korkusu nedeniyle; sıkı para ve maliye politikaları uygulaması daha fazla işyerinin kapanmasına, işsizliğin daha fazla artmasına ve deflasyonun derinleşmesine neden olmuştur.

1932 yılında New York Borsasının değer kaybı %89'a ulaşmıştır. 1929 da işsiz sayısı 4,6 milyon kişi iken 1933 yılında bu sayı 13 milyona ulaşmış ve işsizlik oranı %25 olmuş ve Amerika'da intihar vakaları artmıştır.

Bu dönemde Amerikan Bankaları Avrupa kullandıkları kredileri geri çağırarak ve Amerika'da üretim fazlası olması ve işsizlik dolayısıyla fiyatlar çok hızlı düşmüş, Amerika'ya ihracatın çok düşmesi ve finansal kaynak sağlanamaması nedeniyle kriz Avrupa'yı da kısa sürede sararak buhranın büyük Buhran adıyla dünya krizine dönüşmesine neden olmuştur.

1933 yılında Başkan olan F.D.Roosevelt; çıkardığı 13 Kanunla New Deal Planını uygulamaya koymuş ve bankalara, sanayi kesimine çok büyük kaynak aktarmış, 13,2 milyar USD' lık kaynakla 122.000 konut, 664.000 mil yol, 77.000 köprü ve 285 havaalanı yapımının 1933-1942 arasında yapımını sağlamıştır.

Tarım kesiminde; 300.000 kişi işe alınarak Dakota-Teksas arasına 200milyon adet ağaç dikimi gerçekleştirilmiştir (Ekodiyalog,2017). (Bireysel Yatırımcı, 2017).

2.Dünya savaşıdan sonra ülkeler; savaşın yaralarını sarmak için ekonomik büyüme için harcamaları teşvik eden enflasyonist politikalar uygulamışlardır. 1971 yılında Bretton Woods Sisteminin bitmesiyle döviz kurları dalgalanmaya bırakılmış, devalüasyonlar oluşmuş, 1973 petrol kriziyle yaşanan fiyat artışı birçok ülkede maliyet enflasyonuna neden olmuştur.

1.1.1999'da Avrupa Birliği'nin ortak para birimi EURO'ya geçmesiyle Eurozone 'da, üye ülkelerin EUR'a sahip olabilmek için; her üye ülkede yıllık ortalama enflasyon oranının, bu alanda en iyi sonuç elde eden 3 üye ülke ortalamasının 1,5 puan fazlasını geçmeyeceği kararlaştırılmıştır (Ekodialog, 2017).

1950'lerde Keynes, emisyon artışının her zaman fiyat artışına yol açmayıp; likidite tuzağı olmadığı takdirde, yatırım, tüketim, istihdam ve geliri de artırabileceğini belirtmiştir. Paranın işlem saiki dışında ihtiyat ve spekülasyon motifleriyle de talep edileceğini söylenmiştir. Enflasyonun; tam istihdam düzeyine yaklaşıldıkça ortaya çıkacağını, tam istihdamda; istihdam ve üretim artmayacağından, artan harcamaların doğrudan fiyatları yükselterek enflasyona neden olacağını belirtmiştir (Z.Orhan, 1995).

Enflasyonla ilgili çeşitli yaklaşımların çıkış ve detaylarını açıklarsak;

1.1.5.1.Klasik İktisada Göre Enflasyon Olgusu

Miktar teorisine bağlı ortaya çıkan Mübadele Denkleminde;

$$MV = PT$$

M = Belli bir dönemde dolaşımda olan para miktarı

V = Dolaşımdaki paranın dolanım hızı,

T = Ticari işleme konu mal ve hizmetler miktarı

P = Ortalama fiyatlar düzeyi,

Olmaktadır. Denklemden MV; bireylerin toplam parasal harcamalarını,

PT ; “ üretici olarak elde ettikleri toplam parasal geliri

göstermektedir. Fisher para miktarındaki bir artışın fiyatlar düzeyinde de aynı oranda bir artışa neden olacağını belirtmiştir. Ancak bunun olabilmesi için 3 önemli varsayım yapılması gerekmekte olup bunlar;

a) Para miktarı değiştiği zaman paranın dolanım hızı değişmemelidir.

b) Para miktarındaki değişimler; ticari işlemlere konu mal ve hizmet miktarını etkilememektedir. Bunun açıklaması da; para miktarındaki artış ne fabrikaların nede çiftliklerin üretimini artırır. Tüm üretim miktarı; teknik kapasite ve fiziksel özelliklere bağlıdır.

Bu sebepten para miktarındaki değişimler reel üretimi etkilememektedir.

c) Para miktarındaki değişimlerin fiyatlar genel düzeyini etkilediği; ancak fiyattaki değişimlerin M , V ve T 'yi etkilemediği varsayımdır.

Fisher belirttiği bu varsayımların uzun dönemde geçerli olduğunu belirtmiştir. Olağanüstü dönemlerde (savaş vb.) para arzındaki değişimlerin V ve T 'de de değişimlere yol açabileceği belirtilmiştir (Z.Orhan, 1995).

1.1.5.2.Cambridge Okulu Nakit Balanslar Yaklaşımı

Bu yaklaşımı ortaya koyan Alfred Marshall (1842-1924) ; klasik iktisadın en iyi taraflarını, marjinalist ilkelerle birleştirerek Neo klâsik iktisadı kuran bir büyük sentezcidir (Bocutoğlu, 2016). Marshall'a göre iktisat insanoğlunun günlük yaşam içinde incelenmesidir. Marshall; devlet vasıtasıyla ılımlı reformlar yapılmasının olabileceğini belirtmiştir.

1.1.6.ENFLASYON HESAPLAMASI

Enflasyon hesaplamasında 3 fiyat endeksi kullanılmakta olup bunlar;

1.1.6.1.Tüketici Fiyat Endeksi

Tüketici Fiyat Endeksi; Birçok ülkede kullanılmakta olup; bireyler tarafından en çok kullanılan gıda, giyim, kira, okul, sağlık vb. ürünlerin fiyatlarındaki artışa göre hesaplanır. Bu ürünlerin endeks içindeki oranı, ilgili Kurum tarafından ağırlığına göre belirlenir. Tük'e göre Tüfe;

“Özel kapsamlı TÜFE göstergeleri (çekirdek enflasyon), enflasyonun geleceğine ilişkin tahmin edici gücü yüksek olan, enflasyon eğilimini gösteren ve para politikasının oluşmasına yardımcı olan göstergelerdir. Özel kapsamlı TÜFE göstergeleri, fiyatlarda gözlenen tüm geçici etkilerin arındırılması sonucunda fiyatlar genel düzeyinde meydana gelen artışı ifade etmektedir.” (TÜİK, 2017)

1.1.6.2.Toptan Eşya Fiyat Endeksi

Ülke içinde üretilen mal ve hizmetlerin üretici fiyatlarının zaman içinde karşılaştırılıp; oluşan fiyat değişikliklerini ölçen endekstir.

Ülkemizde toptan eşya fiyat endeksi hesaplaması 1994 yılında başlamış ve 2005 yılından itibaren de üretici fiyat endeksi (ÜFE) olarak devam etmiştir. TÜİK'e göre Üfe yurtiçi ve yurt dışı olarak 2 ye ayrılır. Bunlar da ;

“Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ ÜFE), belirli bir referans döneminde ülke ekonomisinde üretimi yapılan ve yurt içine satışa konu olan ürünlerin üretici fiyatlarını zaman içinde karşılaştırarak fiyat değişimlerini ölçen fiyat endeksidir.

Yurt Dışı Üretici Fiyat Endeksi (YD-ÜFE), belirli bir referans döneminde ülke ekonomisinde üretimi yapılan ve yurt dışına satışa konu olan ürünlerin üretici fiyatlarını zaman içinde karşılaştırarak fiyat değişimlerini ölçen fiyat endeksidir.

1.1.6.3.GSMH Deflatörü

Bu endeks; belirli bir temel yıla göre; GSMH.' ı oluşturan bütün mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki değişimi gösteren bir endeks olup; ülkemizde Türkiye İstatistik Kurumu tarafından hesaplanır. GSMH deflâtörü; GSMH rakamının reel GSMH rakamına bölünmesiyle elde edilen bir fiyat endeksidir.

Enflasyonun çeşitlerine baktığımız zaman; nedenleri ve büyüklüklerine göre 2 kategoride sınıflandırmamız mümkündür.

1.1.7.NEDENLERİNE GÖRE ENFLASYON

1.1.7.1.Talep Enflasyonu

Toplam talepteki artış sonucu ortaya çıkan enflasyondur (Parasız, 2011). Burada üretilen mevcut mal ve hizmetler, sürekli artan talebi karşılamaya yetmez ve fiyatlarda artış başlar. Talep Enflasyonu da, Para miktarındaki artış, Kamu harcamalarındaki artış ve ihracatta ortaya çıkan artış sonucu oluşur.

Diğer bir deyişle “toplumun harcamaları toplamı, ekonominin mevcut üretim kapasitesi ile üretebildiği toplam mal ve hizmet miktarını aştığı takdirde, talep enflasyonu ortaya çıkmaktadır(Z.Orhan, 1995).

Talep Enflasyonu ile ilgili görüşlerde aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir;

1.1.7.1.1.Klasik Miktar Teorisi

Klasik Miktar Teorisi Yaklaşımı; para arzının artması ve bunun sonucunda fiyatlar düzeyinin artması olarak ifade edilmiştir.

Klasik miktar Teoremi para ve fiyatlar arasındaki ilişkiyi Mübadele Denklemi yoluyla göstermektedir. Mübadele Denkleminin gelir versiyonu aşağıdaki gibidir.

$$MV = PY$$

M = Para miktarı

V = Tedavüldeki paranın gelir dolanım hızı

P = Nihai mal ve hizmetlerin ortalama fiyatı

Y = Reel milli gelir

Klasik sistemde V ve Y sabit kabul edilmektedir. Çünkü ekonomi kısa dönemde ekonomi tam istihdam düzeyinde olduğundan reel üretim sabit farz edilmekte ve toplumun harcama alışkanlıklarının bir fonksiyonu olan paranın dolaşım hızının; toplumun tüketim alışkanlıklarının temelini oluşturan kurumsal faktörlerin ve tüketim harcamalarının kısa zamanda değişmeyeceği düşünülerek paranın dolanım hızı sabit tutulmuştur.

Bu sistemde para sadece mübadele aracıdır. Bu sistemde atıl para tutulmadığı, kişilerin yaptığı tasarruflarında, faiz geliri karşılığında ödünç verilerek sermaye malı, yatırım harcamasına gitmektedir. Dolayısıyla para arzı yoluyla ortaya çıkan gelir artışları sadece fiyatları artırarak enflasyona dönüşecektir

1.1.7.1.2.Moneterist Yaklaşım

Burada para arzındaki artış hızının, mal ve hizmet artışından daha fazla olmasının fiyatları ve talep enflasyonunu yarattığı belirtilmiştir. Milton Friedman para arzındaki hızlı artışın değişik şekillerde; değişik şartlarda ortaya çıkabileceğini belirtmiştir. Örneğin; bankacılık sistemindeki değişmeler ve özel harcamaların finansmanı, yeni altın madenlerinin bulunması, kamu harcamalarının finansmanı (savaş zamanlarında savaşın finansmanı için para basılması) için artabileceğini ifade etmiştir.

Moneteristlere göre; para arzında, reel üretime paralel olamayacak şekilde ortaya çıkan değişiklikler, ekonomik istikrarsızlığa neden olan en önemli faktördür.

Örneğin; 1929 Amerika Buhranında; para arzındaki %35 azalma bu depresyonu yarattığını söylemişlerdir.

Friedman; enflasyonla işsizlik arasında istikrarlı bir ilişki olmadığını belirtmiştir. Yani Philips eğrisinin ortaya koyduğu enflasyonla, işsizlik arasındaki ters yönlü değişim oranının kısa kısa dönemde geçerli olmasına karşın uzun dönemde geçerli olmadığını belirtmiştir.

Friedman işsizliği doğal işsizlik (kişilerin iş değiştirme nedeniyle, talep ve üretim biçimlerindeki değişiklik nedeniyle ortaya çıkan işsizlik) ve fiili işsizlik olarak 2 ye ayırır.

Hükümetlerin fiili işsizliği doğal işsizliğin altında tutmak istemeleri halinde hızlı bir enflasyonla karşılaşacaktır. Hızlı bir deflasyonda fiili işsizlik doğal işsizliğin altına çekilir.

Moneterist talep enflasyonu teorisi taraftarı ekonomist Schwartz amprik olarak; çeşitli ülkelerde farklı düzeylerde ortaya çıkan enflasyon ve bu ülkelerdeki milli hasılaya isabet eden para arzının artışı arasındaki ilişkiyi incelemiş ve iki değişken arasındaki korelasyonun % 94,2 olduğunu görmüştür.

1.1.7.1.3.Keynesyen Yaklaşım

Keynes, fiyatlar düzeyinin para miktarıyla ilgili olmayıp; istihdam koşullarına göre bir durum olduğunu, para miktarındaki değişikliklerin yalnız tam istihdam düzeyine gelindiğinde fiyatlar genel düzeyini etkileyebileceğini ifade etmiştir. Bunu şekil 2 yardımıyla incelersek;

Dikey eksen; Reel harcamalar,

Yatay eksen; reel gelir yer almaktadır.

C = Tüketim

I = Yatırım

G = Kamu harcamaları

Burada, $C + I + G$ toplam harcama eğrisi olarak adlandırılmakta, OX ise tam istihdam düzeyinde toplam üretim kapasitesini, OF tam istihdam gelir düzeyini belirtmektedir.

Tam istihdam gelir düzeyinde; planlanan harcamaların, ekonominin tam istihdam düzeyi olan OX 'i aşması durumunda AB farkı kadar enflasyonist açık oluşacaktır.

Enflasyon genişliğinin AB/OF veya $A'B'/OF$ ne bağlı olarak değişiklikler göstereceği varsayılmıştır.

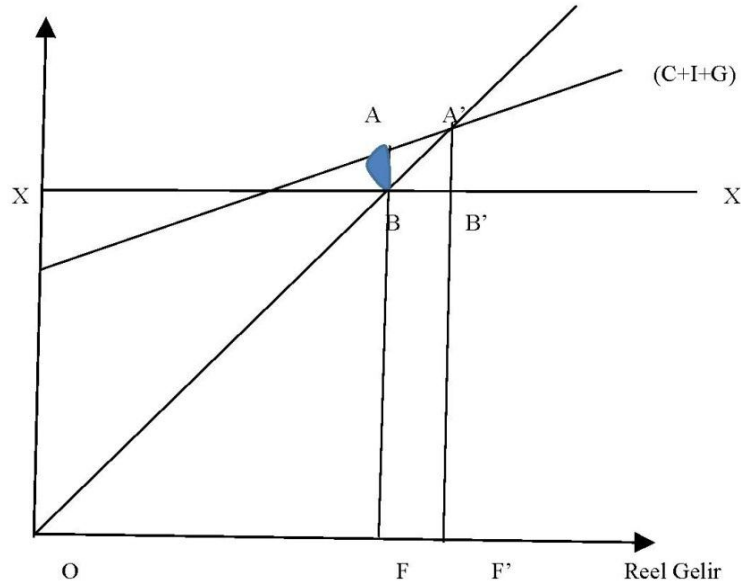
Yani bu oranlar büyüdükçe, enflasyon gittikçe yayılan ve gelişen bir seyir alacaktır. Toplam harcamalarda, kamu harcamalarında AB aralığı kadar bir harcama kısıntısı enflasyonist basıncı ortadan kaldıracaktır. Tam istihdam düzeyinde toplam talepteki fazlalığı ifade eden bu açık daraltıcı para politikası ve maliye politikalarıyla kapatılabilecektir.

Keynesgil yaklaşımda para arzı önemli sayılmamakta, para arzının harcama akımı olan C, I, G unsurları yoluyla meydana getirdiği etkiler göz önüne alınmaktadır. Keynesgil enflasyon analizinde para artışı her zaman fiyat artışına yol açmaz. Para arzının artışı toplam talebin unsurlarını etkileyerek harcamalarda bir genişleme doğurması, bu toplam talebinde tam istihdam düzeyinde sağlanan toplam üretimle bu talebi karşılayamaması sonucunda enflasyon ortaya çıkar aksi halde tam istihdam düzeyine gelinceye kadar enflasyon ortaya çıkmayacaktır.

Keynesgil yaklaşımda; enflasyon sürecinde gelir yeniden bölüşüldüğünden, enflasyonda; varlıklarını para olarak tutan, sabit gelirlilerin reel gelirden aldıkları

payın azaldığı, buna karşın geliri enflasyondan hızlı şekilde artan kişilerin reel gelirden aldıkları payın arttığı belirtilmektedir. (Z.Orhan, 1995)

Reel Harcama

Şekil 1.2: Keynesyen Talep Enflasyonu

1.1.7.2.Maliyet Enflasyonu e Nedenleri

Maliyet enflasyonu ile ilgili ilk teorik yaklaşımı 19. Yy.da Thomas Tooke yapmıştır. Tooke; ücret artışının, emeğin verimliliğinde aynı oranda bir yükselme sağlamaması halinde, arzda bir artış olmayacağı buna karşın talebin artmasından dolayı maliyetlerin artışından dolayı maliyet enflasyonunun ortaya çıkacağını belirtmiştir. (Z.Orhan, 1995)

Keynes 1930 yılında; A Treatise on Money kitabında maliyet enflasyonu teorisi oluşturmuştur. Burada enflasyonu; kâr enflasyonu ve gelir enflasyonu olarak 2'ye ayırmıştır.

Kâr Enflasyonu; bugünkü talep enflasyonu olarak belirtilen enflasyondur.

Gelir enflasyonu ise; işçi sendikalarının güçlenmesi ve mücadeleleri sonucu ücret ve fiyatlarda oluşan otonom artışların; bu sınıfın marjinal tüketim meylinin yüksek olması nedeniyle talepte meydana getirdiği ve sonucu fiyatlarda oluşturduğu artıştır.

Keynes, para politikası, maliye politikası gibi talebi yönlendiren araçlarla maliyet ve arzın neden olduğu enflasyonla mücadeleye dikkat çekmiştir.

Günümüzde maliyet enflasyonu, sadece emek maliyetlerinin artmasından kaynaklanmamakta; tekелci ve oligopolcü firmalar tarafından da yaratılmaktadır. Örneğin; içki, sigara fiyatlarının rekabet tam olmadığından ve birkaç firmanın piyasada olmasından dolayı enflasyonun üzerinde artmasını söyleyebiliriz.

Avusturya asıllı Amerikalı iktisatçı Fritz Machlup; maliyet enflasyonunu;

- Agresif,
- Defansif
- Responsif olarak 3'e ayırmıştır.

İşçi sendikalarının reel ücretleri artırması agresif maliyet artışıdır.

Firmaların; eski kar yüzdelerini korumak için yaptıkları fiyat artışları defansif fiyat artışıdır. Tam rekabet piyasalarında kazanılabilen fiyat ve kazançlardaki artış; responsif(= rekabetçi) maliyet enflasyonudur. Agresif maliyet artışlarını (emek), savunucu (defansif) maliyet artışlarının izlemesi ve süreklilik göstermesi halinde ücret-fiyat spirali oluşur. Maliyet enflasyonu; teşvik edici, destekleyici talep enflasyonunun devamı halinde süreklilik gösterir.

Maliyet enflasyonunu yaratan üretim faktörleri fiyatındaki artışlarda çeşitli nedenlere dayanır. Maliyet Enflasyonunu Başlıca Nedenleri;

1.1.7.2.1.Ücret Artışı

Ücretlerde yaşanan artış kadar arz tarafının artmaması nedeniyle fiyatların artışına neden olur. Örneğin; 1991 yılında Türkiye’de Toplu Sözleşmede yapılan enflasyon üzerindeki ücret zammı buna örnek gösterilebilir. 1991 yılında maden İş Sendikası grev yapmış, yürüyüş eylemi yaparak Ankara’ya yürümeye girişmiş ve hükümetle toplu sözleşme zammı konusunda anlaşma sağlanması üzerine eylem sonlandırılmış ve çalışan 48.000 kişi, 1.1 milyon TL maaş ve 49.000,- TL yevmiye ile enflasyon üzerinde zam almıştır. Bu zam dalgası diğer Sendika ve işçilerde yayılmış ve artan zamların tümünün harcamaya gitmesi sonucu enflasyon 1991 ve 1992 yılında sırasıyla %63,20 ve %51,74 (Ek: Enflasyon 1991, Enflasyon 1992) Olmuştur (Umutsen, 2017).

1.1.7.2.2.Hammadde ve Enerji Fiyatlarındaki Artış;

Burada da üretimde kullanılan hammadde fiyatlarındaki aşırı artışlar enflasyona neden olabilir. Örneğin; 1973 Petrol krizi, maliyet enflasyonunu artırmıştır.

1.1.7.2.3.Kamu malları Fiyatlarındaki Artış

Kamunun egemen olduğu sektörlerde yapacağı fiyat artışları da maliyet enflasyonuna neden olur. Örneğin; Botaş’ın yaptığı zam; enerji maliyet bedelini olumsuz etkilemektedir. Yurtdışından ithal edilen doğal gaz, petrole yurtdışı fiyatların artmasından dolayı yapılacak zam veya döviz kurlarında oluşan artıştan, kur farkından dolayı yansıtılan fiyat farkı üretim sektörlerinde büyük bir kesimi etkilediği için fiyat artışlarına ve dolayısıyla enflasyona neden olur. Örneğin, 2016 ekim-2017 şubat dönemindeki USD’nin 2.70’lerden 3.9’lara çıkması, maliyetleri yükseltmiş ve 2017 yılı nisan yıllık enflasyonunun %11,8 oranına çıkmasına neden olmuştur.

1.1.7.2.4.Vergilerdeki Artış

Kamunun harcamalarını ve açıklarını finanse etmek için yaptığı zamlarda maliyet enflasyonuna neden olabilmektedir. Örneğin; enflasyon %7 iken Ötv'nin daha fazla artırılması,

1.1.7.2.5.Oligopol Piyasasını Oluşturan Firmalarca Yaratılan Fiyat Artışı

Bazı sektörlerde pazarı kontrol eden az sayıdaki firma anlaşarak ürünlerinin fiyatını enflasyon üzerinde artırabilir ki buda maliyet enflasyonunu tetikler,

Örneğin; Türkiye'deki bankacılık sektöründe geçmiş yıllarda yaşanan muvazaalı anlaşmalarla hizmet ve komisyonlarda, faizlerde yapılan artışlar buna örnek gösterilebilir. Bu tür uygulamaları önlemek için Rekabet Kurumu oluşturulmuş ve çalışmalarına etkin şekilde devam etmesine karşın, burada yine de zaman zaman fiyatlarda fahiş artışların olabileceği görülmektedir

1.1.7.2.6.Faizlerin Yüksekliği

Üretimde kullanılan kaynakların sağlandığı banka kaynaklı kredilerin faizlerinin enflasyonun üzerinde olması, ayrıca üzerine binen ilave vergi vb. nedeniyle üretimde kullanılan hammaddelerin alımında yüksek maliyetli kaynak kullanımına neden olmakta ve buda fiyatlara yansımaktadır

1.1.7.2.7.Kurların Aşırı Yükselmesi

Kurlarda meydana gelen aşırı artışlar sonucunda; üretimde kullanılan dış kaynakların maliyetleri de artacak (Örneğin; petrol, doğalgaz, aramalı ithalatı) ve buda maliyet enflasyonuna neden olacaktır.

1.1.7.3. Azalan Verim Kanunundan Doğan Maliyet ve Fiyat Artışları

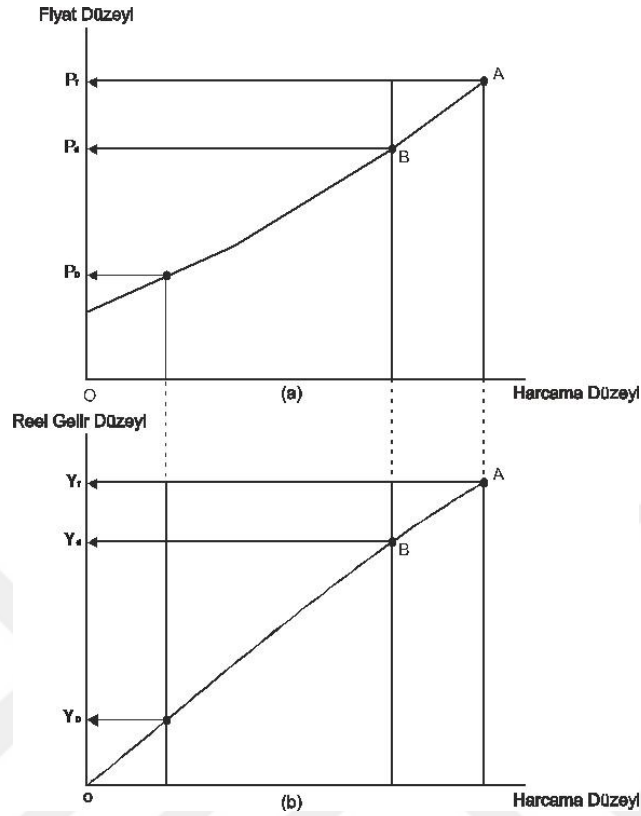
İhtiyaçlarla ilgili arz yaratılırken; bu arzı etkileyen en önemli faktörlerden biriside; üretimde kullanılan girdilerin tümünün aynı verimlilik ve kârlılıkta olmadığı ve bunun sonucunda da maliyet, fiyat artışına neden olduğudur. İncelersek; Ekonomi eksik istihdamdayken emeğin ucuz ve daha verimli olması, talep artışıyla üretim artırılacağından daha verimsiz faktörlerin üretime katılacağı, fakat bunlara daha fazla ücret ödeneceği için üretim maliyeti ve fiyatlar artacaktır. Burada dışsal ekşi ekonomiler, azalan verim kanunu devreye girecek ve fiyatlar yükselecektir.

Konuyu aşağıdaki Şekil 1.3 yardımıyla incelersek;

Belli bir harcama düzeyinde fiyat P_o (a kısmında) , şeklin b kısmında da reel gelir seviyesi de Y_o olsun. Toplam harcamaların artmaya devam etmesi halinde azalan verim kanunu devreye girecek ve fiyatlar hızla artarken reel gelir daha az artacaktır. Tam istihdama ulaşıldığında (Y_f , A noktası) ; toplam arz esnekliğinin sıfıra gelmesinden dolayı harcamalardaki artış reel gelir seviyesinde artışa neden olmaz, sadece harcama tutarında fiyatlar düzeyini artırır.

Şekilde A noktasına kadar olan fiyat artışları (P_o , dan P_f ye kadar) azalan verim kanununun bir sonucu olarak ortaya çıkmakta, harcamaların A seviyesi üzerine çıkması halinde ise üretim artmadığından talep enflasyonu ortaya çıkmaktadır.

Burada tam istihdam yerine Y_d gibi bir reel gelir düzeyi ve P_d kadar fiyat artışının hedef alınması halinde B harcama düzeyi enflasyona neden olmayacak reel gelir düzeyini belirtmektedir.

Şekil 1.3 : Azalan Verim kanunundan Doğan Maliyet ve Fiyat Artışları

1.1.7.4.Philips Analizi

İşsizlikle enflasyon arasındaki negatif ilişkiyi ortaya koyan A.W.Phillips, bu ilişkiyi ampirik biçimde açıklayarak enflasyon teorisini önemli katkı yapmıştır.

Phillips 1861-1957 döneminde İngiltere’de ücret seviyesi ile işsizlik oranı arasında doğrusal olmayan ilişki olduğunu ortaya koymuş, işsizlik oranının yükseldiği zaman ücretlerin daha düşük bir hızda yükseldiğini ortaya çıkarmıştır. 1950lerden sonra yeni bir enflasyon türü olarak maliyet enflasyonu ortaya çıkmıştır. Maliyet enflasyonu ile ağır yürüyen bir ekonomik gelişme birlikte yürüyebilmiştir. Daha yüksek bir işsizlik, daha düşük bir artış hızına sahip fiyatlarla birlikte ortaya çıkmıştır. Veya daha düşük bir enflasyon; daha yüksek bir işsizlik pahasına sağlanabilmektedir. (Z.Orhan, 1995)

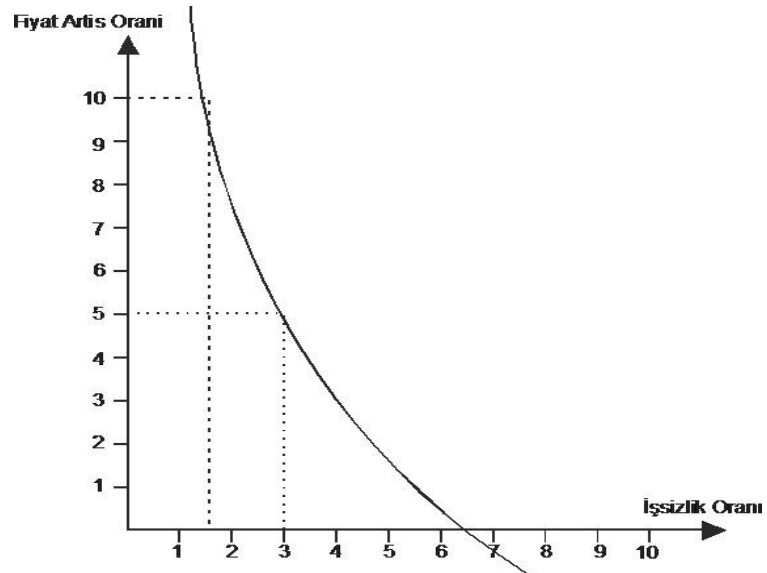
Parasalcı iktisatçılara (Friedman,1968, Phelps 1970, Montersen 1970) göre ise; uzun dönemde fiili enflasyon oranının gerçekleşene eşit olmasından dolayı Phillips Eğrisi yaklaşımı doğru değildir. İşsizlik ve enflasyon bir arada yer alabilmektedir. Uzun dönemde işsizlik doğal işsizlik düzeyinde olacağından Phillips eğrisi kısa dönemde geçerli olacaktır.

Bu kapsamda parasalcı İktisatçılar şu önerilerde bulunmuşlardır:

- 1- Para politikası; reel ekonomiye kısa dönemde etkili olmasına karşın uzun dönemde etkisi yoktur.
- 2- Kısa dönemde paranın ekonomi üzerinde etkisi olmasına karşın; konjonktür dalgasını azaltmak için aktif para politikası kullanılmamalıdır.
- 3- Merkez bankası çok aktif olmaya çaba göstermemelidir.

Merkez Bankası M1,M2 gibi bir parasal büyüklüğü seçerek yıl içinde ve yıldan yıla sabit bir oranda büyümeye odaklanmalıdır. (Eren, 2006)

Aşağıdaki Şekil 4'te; işsizlik oranını %3 olarak tutabilmek için; ekonomide % 5'lik bir fiyat artışının kabullenilmek zorunda olduğu belirtilmektedir.

Şekil 1.4: Philips Eğrisi

Bütün ülkelerde eskiden işsizlik ve enflasyon arasındaki ters korelasyon son yıllarda ortadan kalkmış görünmektedir. Çünkü; işsizlik düzeyini düşük tutmak için daha yüksek enflasyon yaratılmak istenmesine karşın; ortaya stagflation çıkmıştır.

Ekonomide geniş boyutlu işsizliğe karşın ; fiyatlar düzeyinde de sürekli bir artış ortaya çıkmış ve ekonomide enflasyon ve durgunluk aynı anda görülmüştür. Bu nedenle işsizlik ve enflasyon arasında yapılacak tercihte sınırları daralmış görülmektedir

1.1.7.5.Stagflation

1970’lerde OPEC’in petrol fiyatlarında yaptığı aşırı fiyat artışıyla ortaya çıkan petrol krizini gösterebiliriz.

OPEC, Petrol İhraç den Ülkeler Topluluğu olup; hem üretim ve hem de fiyatları kontrol eden bir karteldir. 1970’lerde PEC’in petrol arzını azaltması, fiyatların neredeyse 2 katına çıkmasına neden oldu. Petrol fiyatlarındaki bu yükseliş birçok ülkede enflasyona neden oldu. Ancak bu artış sanayileşmiş ülkelerde ise stagflationa neden oldu.

Aşağıdaki Tabloda bu ABD için belirtilmektedir.

Tablo 1.1: ABD’de Petrol Fiyatlarındaki Artış, ABD’de Enflasyon ve İşsizlik Oranları (1973-1979)

YIL	Petrol Fiyatlarındaki Değişme (%)	Enflasyon Oranı TÜFE (%)	İşsizlik Oranı (%)
1973	11	6,2	4,9
1974	68	11	5,6
1975	16	9,1	8,5
1976	3,3	5,8	7,7
1977	8,1	6,5	7,1

1974 yılındaki petrol fiyatlarında %68 ‘lik artış çok olumsuz bir arz şokuydu. Bu yüksek bir enflasyona ve işsizliğe neden oldu.

Birkaç yıl sonra; OPEC petrol fiyatlarını daha da artırarak staflasyonun daha da artmasına neden oldu.

Tablo 1.2: ABD’de Petrol Fiyatlarındaki Değişme, Enflasyon Oranı, İşsizlik Oranı

YIL	Petrol Fiyatlarındaki Değişme (%)	Enflasyon Oranı (TÜFE) (%)	İşsizlik Oranı (%)
1978	9,4	7,7	6,1
1979	25,4	11,3	5,8
1980	47,8	13,5	7
1981	44,4	10,3	7,5
1982	-8,7	6,1	9,5

1979,80 ve 81’deki petrol fiyatlarındaki artış; yüksek işsizliğe ve enflasyonun tekrar çift hanelere çıkmasına neden olmuştur.

Ancak 1980 sonlarında Arap ülkelerindeki siyasal çalkantı OPEC’in petrol arzını kısma ve fiyatları artırma konusundaki etkinliğin, azalttı. Petrol fiyatlarının düşmesi ise sanayileşmiş ülkelerde stagflasyonun tersine dönmesine neden olmuştur.

Tablo 1.3 : ABD’de Petrol Fiyatlarındaki Değişme, Enflasyon Oranı, İşsizlik Oranı

Yıl	Petrol Fiyatlarındaki Değişime	Enflasyon Oranı (TÜFE) (%)	İşsizlik Oranı (%)
1983	-7,1	3,2	9,5
1984	-1,7	4,3	7,4
1985	-7,5	3,6	7,1
1986	-44,5	1,9	6,9
1987	18,3	3,6	6,1

1986 yılında petrol fiyatlarının 26 USD ‘dan 14 USD’a düşmesi (Investing, 2017) ABD’deki en düşük enflasyon ve işsizlik oranlarının yaşanmasına ortam sağlamıştır.

Son yıllarda; OPEC fiyatları artırma konusunda eskisi gibi başarılı değildir. Nedeni ise; Kartel olarak birlikte karar alma sürecinde etkin olmamaları, teknolojik gelişmeler nedeniyle ABD ve gelişmiş ülkelerin şoklara daha dirençli olmaları ve artan fiyatı ürettikleri mamül fiyatına yansıtarak ihraç etmeleri, ABD’de üretilen milli gelir içinde kullanılan petrolün payının kaya gazı, güneş enerjisi vb alternatif kaynaklarla % 40 oranında azalmış olmasıdır (Mankiv, 2017).

Günümüzde; Phillips Eğrisi yaklaşımına göre, kamu otoriteleri işsizlikle enflasyon arasında her birinin alternatif maliyetine göre en uygun bileşimi seçerek hareket etmektedirler.

1.1.7.6.Büyükliklerine Göre Enflasyon Türleri

1.1.7.6.1.Düşük Enflasyon

Genelde gelişmiş ülkelerde görülen; yaklaşık % 6 ve altında görülen enflasyondur. Bu ülkelerde milli paranın değeri güçlü olur ve paradan kaçış yoktur. Buna Batı ülkeleri, ABD ve Japonya gibi ülkeleri örnek gösterebiliriz

1.1.7.6.2.Yüksek Enflasyon

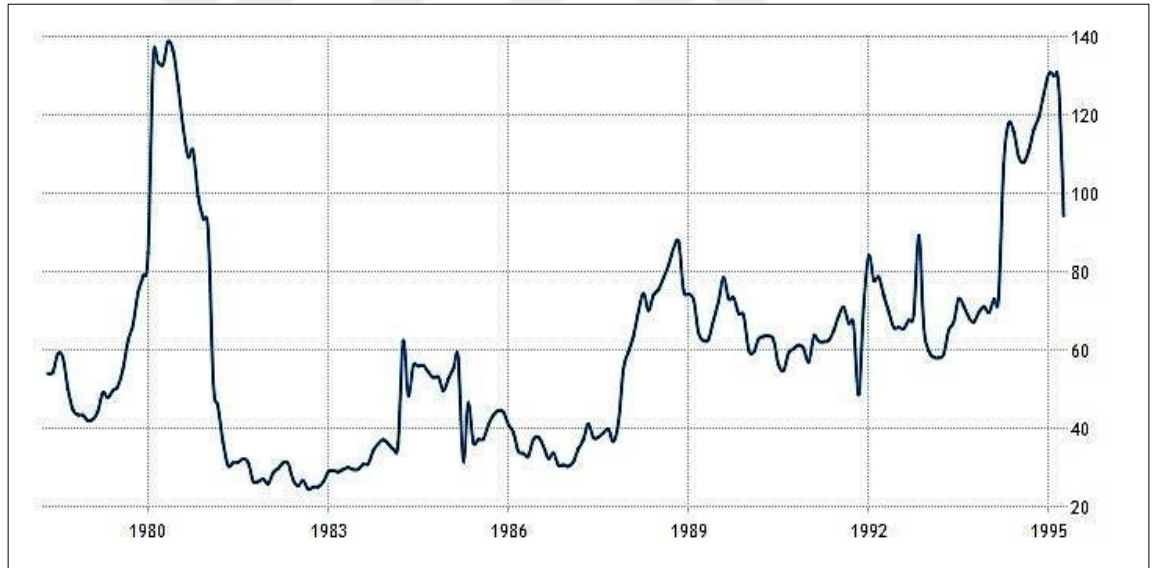
Yüksek Enflasyon ve Türkiye’de Durum; Enflasyon %10 ve üzerinde olup; fiyatlar sürekli artmaktadır. Halkın ulusal paraya güveni kalmamıştır ve sürekli harcama eğilimi mevcuttur. Örneğin; 1981-1998 yıllarında ülkemizde yaşanan enflasyon buna örnektir.

Bu enflasyonda belirsizlik olduğundan uzun vadeli, yatırım, tasarruf yapılması çok zor olup; ülkede ulusal para yerine, güçlü sağlam paraya yönelme olmaktadır.

Durumu Türkiye için incelersek; Şekil 5’te görüldüğü gibi 1980 yılında enflasyon %130 gerçekleşmiş ve fiyat artışı, karışıklık, anarşi vb. çalkantılar sonucu 12 Eylül 1980 İhtilali gerçekleşmiş ve Ordu yönetime el koymuştur. Bu tarihte Askeri Yönetimin işbaşına gelmesi ve ithalatın düşmesi, karaborsanın önlenmesi ve bunun

yanında petrol fiyatlarındaki hızlı yükselişin durması sonucu enflasyonda hızla düşmüş ve 1987 yılına kadar nispeten daha düşük seyretmeye başlamıştır. Ancak 1987 yılında tekrar sivil hükümetin kurulması ve Özal Hükümetinin işbaşına gelmesiyle ithal ikameci ekonomi anlayışı terkedilmiş ve bunun yerine rekabetçi dışa açık ekonomi modeli uygulanmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda da hızlı bir şekilde ithalat artmış, daha önce lüks olan birçok ürün geniş bir halk kesimi tarafından kullanılmaya başlanmış ve burada da üretmeden daha fazlasının tüketilmeye başlanması nedeniyle ekonomide tekrar enflasyon oranları yükselmeye başlamıştır.

% Enflasyon Yıllar

Şekil 1.5: Türkiye’de 1980- 1995 Arası Enflasyon Oranları

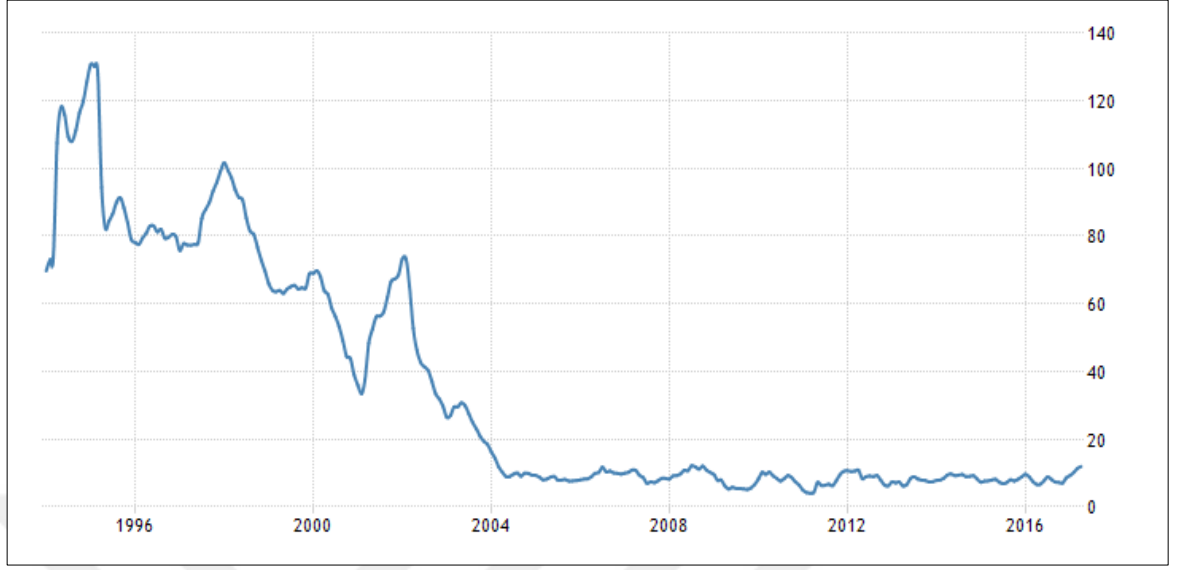
Kaynak : (TradingEconomics, 2017)

1995 yılından günümüze kadar olan enflasyon oranları ve gelişimi de aşağıda Şekil 6’da gösterilmiştir.

1995 yılında %130'lara çıkan enflasyon alınan ekonomik tedbirlerle nispeten düşse de; kamu otoritesinin enflasyonla etkin bir mücadele planlamaması, kar marjlarının yüksek olması ve maliyet hesabı yapılmaması dolayısıyla tüm kesimler enflasyonla yaşamaya başlamış ve oluşan fiyat artışları ve arz yetersizliği ithalatla, borçlanma ile karşılanmıştır.

2001 yılına gelindiğinde Türkiye'nin elinde yeterli döviz varlığının olmaması, 1999 yılında yaşanan büyük depremin yaraları, 2000 yılında yaşanan likidite krizi ve bir bankanın batmasıyla yaşanan döviz darlığı ve güven sorunu ve ülke üst yönetiminde yaşanan siyasi istikrarsızlıklar dolayısıyla 21şubat 2001'de dalgalı kur sistemine geçildi. Gecelik faizler %7.000'leri buldu, Merkez Bankasının döviz rezervleri 6 milyar USD azaldı, birçok banka battı ve 738.000 kişi işsiz kaldı, kişi başı milli gelir 3.000 Usd'dan 2.250,- USD'a geriledi ve ekonomi % 9 küçüldü (Turan, 2017).

Ancak bu kriz sonucunda köklü yapısal tedbirlerle dalgalı kur sistemine geçilmesi, kamunun borçlanma ihtiyacının düşürülmesi ve yapısal reformların gerçekleştirilmesi, enflasyon hedeflemesine geçilmesi, Bankacılık Sistemiyle ilgili alınan yapısal reformlar ve denetim sisteminin geliştirilmesi neticesinde enflasyonda belirgin bir düşüş yaşanmış ve 2004-2010 tarihleri arasında %10 bandında seyretnmiş, 2010-2016 arasında %10 bandı altında bir seyir izlemiştir. 2016 yılında %6-8 aralığında seyreden tûfe, dövizdeki hızlı yükseliş, tarım kesiminde üretim düşüklüğü dolayısıyla tekrar 2 haneli rakam üzerine çıkarak nisan 2017'de 511.8 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 1.6: Türkiye’de 1994-2017 arası Enflasyonun Gelişimi

Kaynak : (TradingEconomics, 2017)

Ancak ülkemizde yüksek oranlı enflasyonlar görülmesine karşın; hiçbir zaman hiper enflasyon görülmemiştir. Ayrıca yaşanan döviz krizi, doğuda ve Suriye’de yaşanan sorunlar, mülteciler vb. olaylara karşın %3 büyümeye sağlanmakta olması da önemli olup; bu konularda yaşanacak düzelmeler ekonomin daha iyi yol almasına imkân sağlayacaktır.

1.1.7.6.3.Hiper Enflasyon

Savaş zamanı ve sonrasında görülen, gelişmekte olan ülkelerin büyük krizlerinde yaşanan enflasyon çeşididir. Hiper enflasyonun nedeni; devletin riskli görülmesi nedeniyle kreditorlerin devlet kâğıtlarını almaktan imtina etmesi ve devletin kamu açığını kapatmak için para basması ve bunun sonucunda hızlı parasal genişlemesidir.

1. Dünya savaşı sonrasında Almanya’da yaşanan enflasyon bu türden olup; paranın hiçbir değerinin kalmadığı görülmüştür. 1.dünya savaşından sonra müttefikler Almanya’dan büyük savaş tazminatı istediler. Yapılan bu ödeme mali açıklara neden

oldu ve hükümetin para basması hiper enflasyona neden oldu.Hiper enflasyonu Almanya mali reformla çözmüştür. Yapılan reformlarda; kamu çalışan sayısı 3 te 1 azaltıldı savaş tazminat ödemeleri durdurularak sonrada azaltılması sonucunda düşmüştür. (Mankiv, 2017)Yine 1989-1990 yıllarında Arjantin’de yaşanan ve %3079’lara ulaşan enflasyonda bu türdendir.

1985 yılında Bolivya’da yaşanan hiper enflasyonda; 6 aylık bir dönemde fiyatların %38.000 arttığı görülmüştür. Enflasyonun bu kadar yükselmesi ahlakı ve dolayısıyla kamu kesimindekilerin rüşvet almadan bir form dahi vermemelerine neden oldu. Herkes elindeki pesoları en kısa yoldan dolara çevirmeye başlamışlardır.

1985 yılında Bolivya’da Edgar Miranda adlı bir öğretmen 25 milyon peso olan maaşını alınca karısı aylık pirinç ve makarna almak için pazara koşarken, kendisi kalan pesoları karaborsa doları ile değiştirmeye koşmuştur.

Yine Almanya’da 1. Dünya savaşından sonra; bir gazete 1 ekim 1923’te 2.000 mark, 15 ekimde 20.000 marka, 29 Ekimde 1 milyon marka, 9 Kasımda 15 milyon marka ve 17 Kasım 1923’te 70 milyon marka satılmıştır. (Mankiv, 2017)

1.1.7.6.4.Kronik Yüksek Enflasyon

Süreklilik arzeden ve %20-70 seviyelerinde seyreden enflasyon olup; bu enflasyonda halkın ve kamu otoritesinin enflasyonun düşürülmesiyle ilgili beklenti-inancın olumsuz olması yüksek enflasyonun kanıksanarak planlamaların buna göre yapılması nedeniyle süreklilik göstermekte olup; yine ülkemizde yaşanan 1994- 2004 arasındaki süreci gösterebiliriz.

Bunu grafikte Türkiye’de yaşanan enflasyonu vererek örnek gösterebiliriz.

Şekil 7’deki grafikten de görüleceği gibi; Türkiye’de 1978-2003 yılları arasında kronik yüksek enflasyon görülmüş ve bu enflasyon ancak 2003 yılından sonra %10’lar seviyesine geriletilebilmiştir.

Enflasyon % Yıllar

Şekil 1.7: Türkiye’de 1970-2016 Döneminde Yaşanan Enflasyon Oranları

1.2.DÖVİZ

Döviz için literatürde birçok farklı tanım bulunmaktadır. Döviz; genel tanımıyla yabancı ülke paralarının veya para yerine geçen her türlü ödeme araçlarına verilen isimdir. (Seyidoğlu, 2007) Döviz, başka bir ülke para birimini satın alabilmek için gerekli olan yerel para miktarıdır. (Altay, 2015) “Her bağımsız ülkenin bir ulusal parasının olduğu dünya ekonomisinde bu ulusal paraların birbiri cinsinden fiyatı vardır. Bir ülke parasının diğer ülke parası cinsinden fiyatına döviz kuru denir. Döviz kuru, döviz işlemlerinde geçerli olan döviz fiyatının özel adıdır. (Elif Uçkan Kandemir, 2013)

Dövizi; yabancı ülkelerin paralarının veya para yerine geçen travellers çek, yabancı banka çeki, keşide çeki, efektif para vb. ödeme araçlarının tümüne verilen isim olarak ta tanımlamak mümkündür.

Ekonomik anlamda dövizde bir mal olup; genel olarak döviz piyasalarındaki arz ve talebine göre fiyatı oluşur. Herhangi bir ülke parasının başka bir ülke parasına

çevrilmesiyle ilgili işleme kambiyo/döviz işlemi denilmektedir. Döviz piyasaları ülke parasının diğer para birimlerine dönüştürüldüğü ve yabancı paraların alınıp satıldığı piyasalardır. Ulusal paraların birbirine dönüştüğü mekanizmaların işlediği Pazar olan döviz piyasalarında nakit olarak yapılan değişimlere efektif, nakde dönüştürülebilen (hesap, tahvil, çek vb.) işlemlere de döviz işlemleri denilmektedir.

Eğer dünyada sadece tek bir para birimi kullanılsaydı, döviz piyasalarına ihtiyaç olmayabilirdi. Fakat dünyada birçok devletin olması ve bunlarında milli paralarının olması aralarındaki ticarete birbirlerine ödeme gerçekleştirecek bir sistem gerekliliğini ortaya çıkarır ki bu sisteme döviz piyasaları denilmektedir.

Döviz piyasaları ulusal paranın veya diğer ülke paralarının alınıp satıldığı piyasalar olup buda,

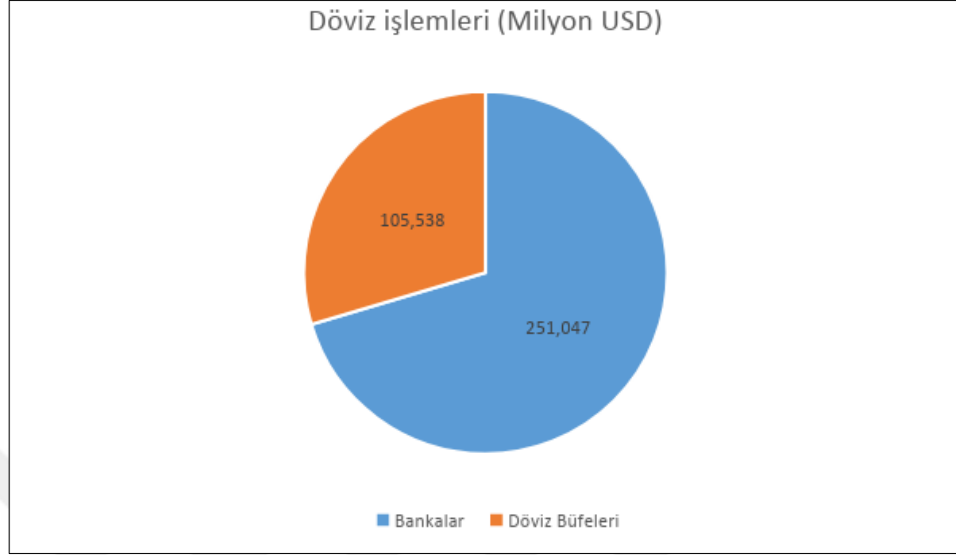
Bankaların faaliyet gösterdiği interbank piyasası ve döviz büfeleri, şirket ve kişilerin faaliyette bulunduğu perakende piyasa olarak 2 'ye ayrılır.

İnterbank piyasasında bankalar büyük hacimli alışverişleri gerçekleştirirler. Perakende piyasalarda; bankaların bireysel müşterilerine veya döviz büfelerinden müşterilere alınıp satılan genelde efektif işlemlerin yapıldığı piyasalardır.

Bunu açıklarsak; 2015 yılında Bankalarca gerçekleştirilen döviz, döviz piyasası işlemleri toplamı 251.047 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. Gerçekleşen tutarlar haziran 2015'e kadar ortalama 22 milyar USD üzerinde iken, ekonomik yavaşlama, turizm, ticarete yaşanan sorunlar vb nedeniyle ağustos 2015'ten itibaren 20 milyar USD'ın altına düşmüş ve aralık 2015'te 16.477 milyon ve toplamda da 251.047 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. (TCMB)

Türkiye'deki Yetkili Müesselerin durumuna baktığımızda; toplam 745 Yetkili Müessese ve 70 şube ile gerçekleşen döviz işlemleri hacmi 105.935 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. Yetkili Müesseselerde yapılan işlemlerin % 72,77'si USD ve % 25,57'si avro üzerinden yapılan işlemlerdir (HAZİNE, 2017).

Şekille gösterirsek ;

Şekil 1.8: 2015 yılı Türkiye’de Banka ve Yetkili Müesseselerce Gerçekleşen Döviz İşlem Hacmi Dağılımı

1.2.1.Döviz Piyasalarında İşlem yapan Kuruluşlar

Döviz piyasalarında birçok kişi kurum işlem yapmakta olup bunlar aşağıda belirtilmiştir.

1.2.1.1.Bankalar ve Döviz Büfeleri

Bankalar interbank piyasasından alış fiyatından (bid price) aldığı döviz, kâr ve işlem maliyeti koyarak (ask price) satar ve kâr elde eder. Bankalar interbank piyasasında dealer’ları vasıtasıyla işlem yaparlar. Dealer’ların işlem yetkilerinin sınırları belirlenmiş olup; bunun üzerinde işlem yapmaları mümkün değildir veya Banka Yönetiminin iznine tabidir.

1.2.1.2.Spekülatörler

Bunlarda döviz piyasasında doğrudan işlem yaparak k r elde etmek için çalışırlar. Kur farkından yararlanmak, arbitraj kazancı elde etmek için faaliyet gösterirler.

1.2.1.3.Dış Ticaret Sermaye şirketleri ve Dış İşlem Yapan Firmalar

Büyük  l ekli olan bu Firmalar uluslararası piyasalarda, döviz b felerinden ve Bankalar aracılığıyla döviz işlemi yaparlar.

1.2.1.4.Hazine, Merkez Bankası

Bu kurumlar spekul syon amacıyla değil, ülkenin döviz ihtiya ı ve kurların stabilizesi için piyasaya girer ve ülkenin rekabet gücü ve fiyat istikrarı için hareket ederler.

1.2.1.5.Döviz Brokerları

Broker; Kendisi işlem tarafı olmayıp; satıcı ve alıcıya aracılık eder. Tarafların kimliği gizli tutulur ve bu işlem sonuçlanınca taraflar işlemi gerçekleştirir ve broker bu işlem karşılığında komisyon alır.

1.2.1.6.Enflasyondan Korunmaya  alışan Kurum ve Kişiler

Bireysel döviz piyasasında talebi oluşturan bu işlemciler; enflasyondan korunmak, gelirlerini sağlam bir kaynağa bağlamak ve kur riskinden korunmak için döviz talebine bulunurlar. (Seyidoğlu, 2007)

1.2.2.Döviz Piyasalarında İşlemler

Döviz piyasaları; yabancı paraların piyasadaki alıcı ve satıcılar tarafından el değiştirdiği piyasalardır. Uluslararası ilişkilerin artması ve mal ve hizmet ticaretinin artması çeşitli ülkelerin paralarına olan arz ve talebin oluşmasına neden olmuş ve

buda döviz piyasalarını doğurmuştur. Bugün döviz piyasalarında ençok talep gören para Amerikan doları ve Avrupa Birliği parası olan Euro dur. Döviz piyasaları dünyada 24 saat boyunca faaliyette bulunan piyasalar olup; günlük ortalama döviz işlem hacmi 2013 nisan ayında ortalama 5,3 trilyon USD olarak gerçekleşmiştir. (Altay, 2015)

Döviz piyasalarında işlemler anlık-spot ve vadeli olarak ikiye ayrılır.

1.2.2.1.Anlık İşlemler

İşlemin yapıldığı anda teslimatın nakit veya hesaben gerçekleştiği döviz işlemleri olup spot işlem olarak ta anılır. Örneğin; bankadan bedeli ödenerek alınan 1.000 USD’lık efektif veya bedeli hesaba ödenerek yapılan 100.000 USD’lık ithalat bedeli transferi buna örnek gösterilebilir.

1.2.2.2.Vadeli

Bugünden yapılan, gelecekte belirlenen bir tarihte belli bir miktar milli paranın(veya başka bir ülke parası), devredilmesi koşuluyla, yabancı bir paranın devralınması işlemidir.

Banka ile yapılan vadeli işlem sözleşmeleri genelde 30, 60, 90 gün olarak kote edilir. Vadeli işlemde uygulanacak kurlar farklı olup; kur farkı ulusal para üzerinden faiz oranı farkına eşittir.

Örneğin; Bugün yapılan bir sözleşme ile 30 gün sonrasında 3.53 TL kurdan 100.000usd bankadan satın alınacağına dair sözleşme yapılabilir. Sözleşmenin yapıldığı tarihteki kur 3.5 iken uygulanacak kurun 3.53 olması ülkedeki enflasyon oranına göre 30 gün sonrasının kur artı faiz farkına eşittir.

Swap (takas) İşlemleri; Döviz swapı, bir döviz miktarının iki farklı teslim tarihi (valör) ile aynı anda alınıp satılması işlemidir.

Döviz swapları; vadeli karşılığında anında teslim swapları ve vadeli-vadeli döviz swapları olmak üzere 2 ye ayrılır.

Vadeli karşılığında teslim swapında; tek işlemle aynı anda hem alım hem satım yapılmaktadır. Örneğin bir müşteri bankadaki 100.000 TL'nı USD'a çevirerek ABD'deki bir bankaya 3 ay vadeli %12 faizle yatırsın. Sonrada bu dövizleri 3 ay sonrası için aynı bankaya geri satsın. Burada spot piyasa işlemi ile vadeli döviz işlemi tek işlem halinde birleştirilmiş ve aynı miktar döviz önce alınmış sonra geri satılmıştır. Burada müşteri yurtdışındaki yüksek faizden risksiz olarak istifade etmiş olmaktadır.

Vadeli- vadeli döviz swapında; Örneğin; bir işletmenin 6 ay sonrası elde edeceği bir ihracat bedeli ve 3 ay sonrası içinde ithalat transferi olsun. Burada Firma 3 ay vadeli döviz alımı ve 6 ay vadeli döviz satışı yaparak olası kur riskine karşın kendisini korumuş olur. (Seyidoğlu, 2007) , (Halkbankkobi, 2017).

1.2.3.Döviz Kuru

Döviz kuru 1 birim ulusal paranın 1 birim yabancı para birimlerine karşılık gelen değerine verilen isimdir. Yani ulusal paranın diğer paralara göre değişim oranı olup uluslararası ödemelerde kullanılan tüm ödeme araçlarına verilen isimdir. (Seyidoğlu, 2007)

Diğer bir deyişle; bir ülke parasının diğer ülke parası cinsinden fiyatına döviz kuru denilmekte ve kur döviz işlemlerinde geçerli olan döviz fiyatına verilen isimdir. (Kandemir, 2013)

Döviz Alış ve Satış Kuru Oluşumu; döviz kuru döviz piyasalarında arz ve talebe göre belirlenir. Alış ve satış arasındaki farka kur marjı denilmektedir. Bu marj arzın yetersizliği veya volatilitenin yüksek olduğu zamanlarda daha fazla olur. İstikrar dönemlerinde bu marj daha küçük olur.

Ulusal paranın değeri genelde efektif döviz kuruna göre belirlenir ve efektif döviz kuru; milli paranın ülkenin başlıca ve en hacimli ticaret yaptığı ülkelerin paralarıyla olan kurlarının ağırlıklı ortalamasına eşittir. Ağırlık olarak ta bu ülkelerle olan ticaret oranları kullanılır.

Nominal Kur ve Reel Kur; Piyasalarda geçerli olan kura nominal kur denilmektedir. Ulusal paranın değeri, enflasyondan dolayı aşırı değerlenmiş veya düşük kalmış olabilir. Bu nedenle reel kurların hesaplanması gerekir.

Reel kur; nominal kurların ilgili dönemdeki enflasyon oranına göre düzeltilmesinden elde edilen kurlara reel kur adı verilir. Türkiyede 1992 Ocak 100 tabanına göre zaman içinde reel kurlardan düşüş yaşanmış ve enflasyon oranının altında kalan kurlar nedeniyle 2001 yılında kurların serbest bırakılmasıyla düzeltme yaşanmış ve nominal kur 650.000 TL, 1.250.000 TL' ye yükselmiş ve reel kurlarda dengelenmiştir.

1.2.3.1.Konvertibilite

Konvertibilite; bir ulusal paranın diğer paralara dönüştürülme gücü ve uluslararası piyasalarda geçerliliğinin kabul edilmesi olup ulusal para bir parite karşılığında doğrudan altına çevrilebiliyorsa o para tam konvertibildir. Tam konvertibilite, ABD dolarının altına dönüştürülmesinin 1971 yılında kaldırılmasıyla son bulmuştur. IMF Ana Sözleşmesinin ikinci değişikliğinde; serbestçe kullanılabilen paralar (freely usebla currency) diye yeni bir deyim kabul edilmiştir.

IMF Ana Sözleşmesine göre konvertibilite; (Md.VIII/4) bir üye ülkenin ulusal parasını elinde bulunduran başka bir ülkenin bu parayı verip karşılığında SDR veya diğer para almak istemesi halinde parayı çıkaran üye ülkenin kendi parasını herhangi bir kısıtlamaya tabi olmadan değiştirmeyi taahhüt etmesidir.

Ülkeler IMF'ye üye olduklarında uyguladıkları döviz rejimi ve döviz kısıtlamalarını fona bildirmelidirler. Fonun amacı üye ülkelerin paralarının konvertibl hale

gelmesini, dış ticaret kısıtlamalarının kaldırılmasını sağlamaktır (Karluk, Uluslararası Ekonomi-Teori-Politika, 2013).

Kuvvetli yabancı para birimleri herhangi bir zorlama olmadan başka para birimlerine kolayca dönüştürülebilir. Teorik olarak bakıldığında zaman çok sayıda konvertibl ulusal para vardır. Örneğin Kuveyt dinarı(KWD), Suudi Arabistan Riyali(SAR), İngiliz Sterlini(GBP), Japon yeni (JPY), Birleşik Arap Emirlikleri Dirhemi(AED) vb. Ancak uygulamada; ABD doları(USD) dünyanın her yerinde tanınmakta ve kabul görmekte olup; kullanıldığı ülkelerde ulusal para yanında ikinci bir ödeme aracı niteliğini sağlamaktadır. Avrupa para birimi olan EUR'da dünya üzerinde USD gibi kabul gören para birimidir. Bunun yanında Kuveyt dinarının(KWD) TL'ya olan kuru 11.8345 TL olmasına karşın Dünya üzerinde USD veya EUR gibi her yerde kabul gören bilinen bir para birimi değildir.

Örneğin; ABD doları dünyadaki en güçlü ve belirleyici rezerv para birimi olup; dünyadaki her ülkede kabul görmekte ve birçok ülkede de ulusal para yanında 2. Bir ödeme aracı olarak kullanılmaktadır. Dünyanın her yerinde tanınmakta, günlük hayatta kabul görmekte ve tasarruf aracı olarak tutulmaktadır.

1.2.4.Döviz Piyasaları

Yabancı ülke paralarının işlem gördüğü, alınıp satıldığı milli paranın başka bir para cinsine dönüştürülmesine imkân verem kurumsal yapılar döviz piyasası olarak adlandırılır(Seyidoğlu, 2007).

Döviz işlemlerinin yapıldığı döviz piyasalarının en büyük oyuncuları bankalardır. Bankalar müşterilerinin dış ticaret işlemleri ve döviz işlemlerini gerçekleştirmek için döviz piyasalarında faaliyette bulunarak; müşterilerinin taleplerini yerine getirmek ve kazanç elde etmek için işlem yaparlar.

Uluslararası ödeme işlemleri için yurtdışından muhabir banka (corresponding bank) ağı oluştururlar. Bu bankalar aracılığıyla müşterilerinin dış ticaret işlemlerinin finansman ayağını gerçekleştirirler.

Bankalar interbank piyasasında (bankalar arası TL ve YP piyasası) ihtiyacına göre döviz alır veya satarlar. Örneğin; bir bankanın USD pozisyonu eksikse denkleştirmek için USD satın alır veya fazlaysa satış işlemi gerçekleştirir. Bunu elektronik sistem üzerinden dealerlar ile yaptıkları gibi, uluslararası piyasalarda brokerlar vasıtasıyla da yapabilirler.

Döviz piyasasında işlemler anında yapıldığı gibi, ileride doğacak ihtiyaca göre de yapılır ve buda vadeli döviz piyasalarını oluşturur.

Dövizin ulusal para karşılığında; gelecekte belirlenen bir sürede alımı veya satımının teslimi için yapılan sözleşmeye vadeli döviz piyasası işlemleri denir. Vadeli döviz sözleşmeleri bankaların büyük müşterileriyle yapılır ve bunun için o müşteriye bir kredi line'ı oluşturulur. Vadeli döviz işlemiyle ithalatçı/ihracatçı ileride oluşacak kur farklarından dolayı etkilenmiş olmayacaktır.

Döviz piyasası işlemleri anında ve vadeli işlemler olarak 2'ye ayrılır. Vadeli işlemlerde Future, opsiyon ve swap işlemlerinden oluşur.

1.2.4.1.Döviz Future İşlemleri

Borsada belirli bir yabancı paraya bağlı, miktar ve teslim tarihi olarak standart sözleşmelerin alınıp satılması biçiminde yapılmakta ve sözleşme borsa denetim ve güvencesindedir.

1.2.4.2.Döviz Opsiyonları

Ne banka müşterileri arasında yapılan vadeli işlemler, nede borsada yapılan futures işlemleri ilgili taraflara sözleşmeyi süresi içinde yerine getirmeme olanağı sağlar.

Döviz opsiyonu, gelecekte belirlenen bir tarihte anlaşılan fiyattan belirlenen miktarda döviz alım-satım hakkı doğuran sözleşmeler olup; bu sözleşmeden alım veya satım opsiyonu kullanan kişiye belirlenen bir prim karşılığı cayma hakkını vermektedir

1.2.4.3.Swaplar

Döviz swapı; döviz pozisyonunu denkleştirmek amacıyla, ticari bankaların kendi aralarında veya merkez bankasıyla, daha sonra aynen iade edilmek koşuluyla yapılan para değiş tokuşudur.

Burada A bankasının USD fazlası olsun, B bankasının EUR fazlası olsun. A'nın EUR'a ve B'ninde USD'a ihtiyacı varsa belirli bir vadeye kadar bu paraları her iki banka değiştirir. Vadede faiz oranı riskine göre; faiz oranı yüksek olan döviz cinsine göre ödünç alan banka bir fark primi ödeyerek vadede paraları geri değiştirirler(Seyidoğlu, 2007).

1.2.4.4.Hedging

Kur Değişimlerine karşı Korunma (Hedging) :

Hedging işlemi kelime anlamı olarak önlem almak, garantiye almak işlemidir. Döviz, menkul kıymet veya emtia piyasalarında belli bir dönem sonunda alım satımı yapılacak olan emtia ile ilgili; işadamları, üreticileri bu süre sonunda oluşabilecek olan fiyat değişimlerinden kaynaklanacak zararlara karşı koruma yöntemidir (Seyidoğlu, 2007).

Hedging; ithalatçı, ihracatçıların vadeli işlemlerinde oluşabilecek kur risklerini önlemek için vadeli piyasalarda gerçekleştirdikleri işlemlerdir. Burada amaç, kurumların/kişilerin gelecekte oluşacak döviz kuru değişimlerinden olumsuz etkilenmelerinin engellenmesidir.

Hedging, dövizli işlem yapanların (ithalat ve ihracatçıların) kur riskini karşılamak için vadeli piyasalarda gerçekleştirdiği işlemlerdir. Burada bu işleme başvurmadaki

amaç, kişilerin gelecekte döviz kurlarındaki değişimlerden olumsuz etkilenmelerini önlemek, bunu olumlu çevirmektir

Örneğin; Bir ithalatçı 6 ay sonraki vadeli akreditifi için 100.000 USD ithalat ödemesi yapacak olsun. Bugün kur 3,0 TL iken 6 ay sonra 3,10 beklenirken 4,0 TL olursa bu işlemde zarar görecektir. Bu durumda ithalatçı kur riskine karşı korunmak amacıyla vadeli döviz piyasası işlemlerinden faydalanır. 6 ay sonrası için bugünden döviz alım sözleşmesi yapar ve satın aldığı dövizin kuru burada belirtilir. Böylece olası kur riskinden korunmuş olur. İhracatçılarda bankalarda kur riskinden korunmak için bu işlemin tam tersini yaparlar.

1.2.5.Döviz Kuru Sistemleri

Döviz Kuru sistemleri ikiye ayrılır. Bunlar

1.2.5.1.Sabit Kur Sistemi

Döviz kurlarının belirli düzeyde sürdürülmesi olup; altın standardı en eski sabit kur sistemidir. Bu sistemde kurların sabit tutulması ve sabit tutulmasına güven azalmadıkça, geleceğe yönelik plânlama, yatırım yapma imkânları artar ve belirsizlik olmamasından dolayı ekonomi gelişir, kur baskısının olmaması da enflasyonun olmamasına ortam sağlar (Seyidoğlu, 2007)

Sabit kur sisteminde Merkez Bankası döviz kurunu; bir sepet paraya veya güçlü bir ülke parasına sabitler (Usd veya altın) ve kurun değişmesine; döviz talebi artınca döviz satarak, talep düşünce döviz alarak izin vermez ve kurları sabit tutar (Kandemir, 2013)

Sabit kur sisteminin dezavantajları da mevcut olup; eğer döviz rezervleri yeterli değilse ülkede spekülasyon atakların caydırılamaması halinde büyük oranlı devalüasyonlar kaçınılmaz olmakta ve buda daha büyük dalgalanmalara neden olmaktadır

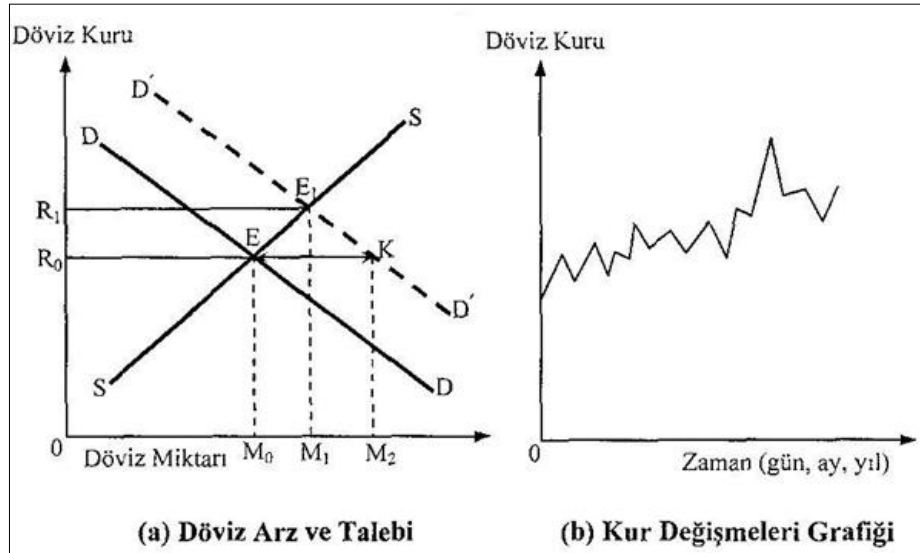
1.2.5.2 Dalgalı Kur Sistemi

Burada döviz kuru; döviz arz ve talebinin kesiştiği noktada oluşur. Piyasadaki arz ve talebe bağlı olarak kurların seviyesi de değişiklik gösterir.

Şekil: 9.a'da DD talep düzeyinde ve SS arz düzeyinde döviz kuru R_0 'da oluşurken, $D'D'$ talep ve SS arz düzeyinde döviz arzı sabit talep arttığından kurlar R_1 düzeyine çıkar.

Döviz arzı sabitken (SS) , döviz talebinin $D'D'$ seviyesine kayması halinde; EK tutarı kadar (MoM2) bir döviz açığı oluşur ki sabit kur sistemlerinde bunu merkez bankaları döviz satışı yaparak karşılar, kuru sabit tutar veya istenildiği düzeye kadar satış yaparak kuru dengeler.

Serbest kurlardaki değişme sağdaki tablodaki gibi; kurların arz ve talebe göre sürekli değişmesi ve yeni denge noktalarına gelmesi dolayısıyla testere ağzı gibi bir görüntü ortaya çıkarmaktadır.(Şekil 9.b)

Şekil 1.9: Serbest Kur Değişimleri

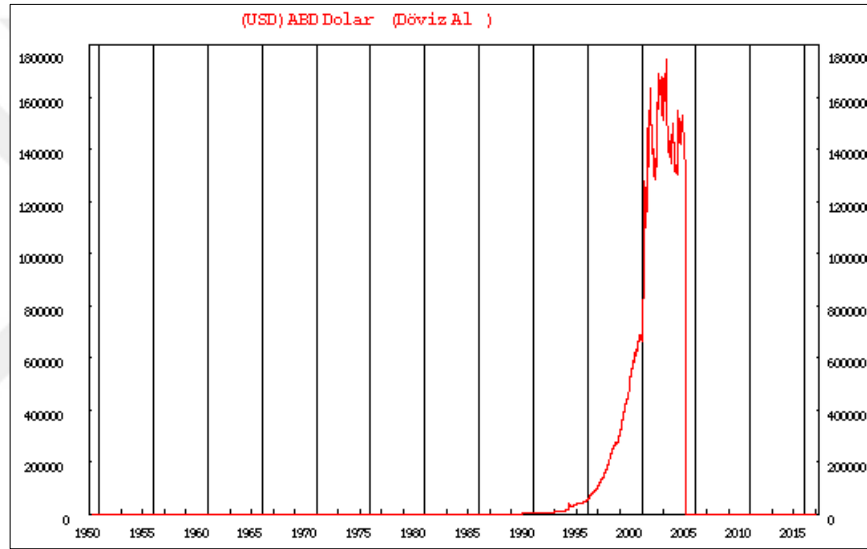
Serbest dalgalı kur sisteminin avantajları; ulusal paranın gerçek değerini yansıtır, ödemeler bilançosu dengesinin döviz kurlarındaki serbest değişikliklerle kendiliğinden sağlanması, dış rezervlere ihtiyacın azalması, ekonomiyi dış şoklardan korur, uygulaması kolaydır, mukayeseli üstünlük modeline uygun uluslararası uzmanlaşmaya katkı sağlar. Şöyle ki; parasının aşırı değerlenmesi halinde mallarının fiyatlarının, değerinin pahalılaşması ihracatın azalması ve ithalatın artmasına ve kaynakların optimal dağılımına olanak sağlar.

Serbest kur sisteminin dezavantajları ise; belirsizlikler nedeniyle uluslararası ekonomik işlemlerde risk artırması (Örneğin vadeli ithalat akreditifinde planlanan kurun 3,5 TL alınmasına karşın; gerçekleşenin %30 sapmayla 4,55 TL olması gibi), kurlardaki değişiklikler nedeniyle spekülâtörlerin yapacağı yatırımların kurlarda daha fazla oynaklığa neden olarak kısa dönemde ulusal paranın gerçek değerinin oluşmasına engel olunduğu belirtilir. Değişken kur sisteminde; kurun çok fazla artması halinde bu yurtiçi maliyetleri artırarak enflasyona neden olacaktır. Örneğin; kurların artması; ithal edilen petrolün maliyetini artıracak ve dolayısıyla; üretiminde kullanılan tüm ürünlerin fiyatının artmasına neden olacaktır.

Konuyu Türkiye açısından ele alırsak; 1975 yılından bu yana döviz kurlarının USD cinsinden gösterdiği değişimi aşağıdaki Şekil:10 ve Şekil: 11 yardımıyla gösterebiliriz (TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi, 2017). 1990 yılından 2005 yılına kadar olan süreçte 2.1.1990 tarihinde 1 usd alış kuru 2.311,37 tl iken 31.12.2004 tarihinde 1.342.100 tl'ya çıkmıştır. 21.2.2001 yılına kadar sabit kur sistemi uygulanmakta iken 2001 yılında yaşanan siyasi kriz ve döviz rezervlerinin yeterli olmaması, TCMB'ndan 2 günde 6 milyar usd dövizin çekilmesi karşısında 22.2.2001 tarihinde zorunluluktan dolayı serbest kur sistemine geçilerek kurlar dalgalanmaya bırakılmıştır. 23 şubat 2001 tarihinde TCMB USD alış kuru 695.391 tl'dan 957.879 tl'ya fırlamış ve bu tarihten sonra piyasadaki arz talebe göre dalgalanmalarla fiyat oluşmaya başlamış, 25.3.2003 tarihinde 1.746.390 TL'ya çıkmış ve buradan geri gelerek 11.1.2008 tarihinde 1.15360 TL'ya düşmüştür.

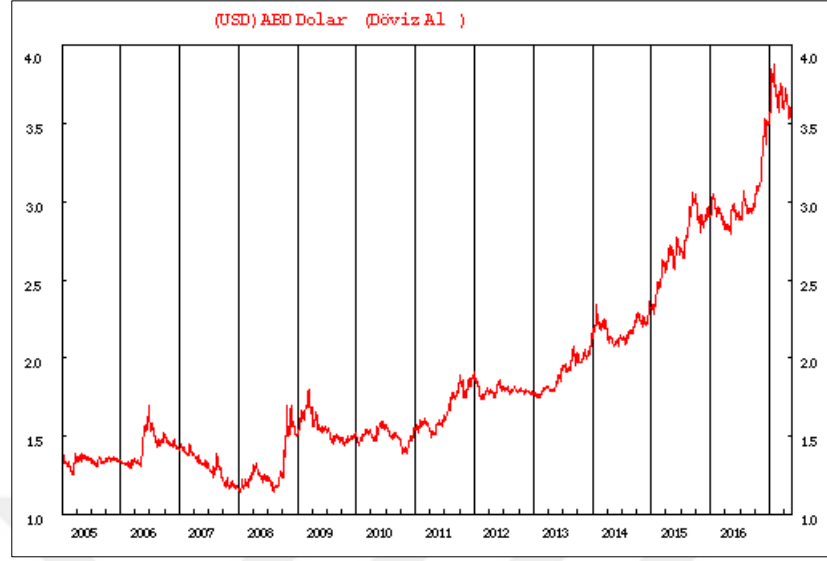
Şekil: 10'da 2005-2017 tarihleri arası kurlarda yaşanan gelişme görülmekte olup ; 1.1.2005 tarihi itibarıyla TL'dan altı sıfır atılması nedeniyle Şekil: 2 ayrı kısım olarak 1990-2005 (Şekil 10) ve 2005-2017 (Şekil.11) olarak gösterilmiştir.

İkinci Şekilden de görüldüğü gibi kurlar 2014 yılına kadar daha yavaş ve dengeli yükselmesine karşın; 2015'ten sonra daha hızlı yükselmeye başlamış ve 30.1.2017 tarihinde 3.87790 tl'ya çıkmış ve bu noktadan geri gelerek 3.5 bandına oturmuştur.

Şekil 1.10: 1950-2005 arası TCMB USD döviz alış kuru

Kaynak: TCMB

Şekil 1.11: 2005-2017 arası TCMB Döviz Alış Kuru

Kaynak: TCMB

1.2.5.3. Türkiye’de Durum

Türkiye’de 2001 Şubat ayından bu yana serbest dalgalı kur sistemi uygulanmaktadır. Kurlar piyasada arz ve talebe göre belirlenmekte ve her oyuncu buna göre pozisyon almakta, riskten korunmak için gerekli tedbirleri almaktadırlar. Ancak zaman zaman Türkiye’de de döviz kurlarında suni dalgalanmalar, manipölasyonlar olmakta ve bu zamanlarda TCMB piyasaya girerek döviz alımı-satımı veya TL pozisyon işlemleriyle manipölatif dalgalanmalara, ekonomiye zarar verebilecek uç oynaklıklara izin vermemektedir. Örneğin 31.10.2016’da usd döviz alış kuru 3.09980 tı iken; 30.1.2017 tarihinde 3.87790 TL olmuş ve bunun üzerine TCMB TL faiz oranlarını yükseltmiş ve piyasaya verdiği TL miktarını kısararak dövizdeki aşırı talebi, oynaklığı önlemiştir.

1.3.FAİZ

Milli gelir dağılımında, para halindeki sermayeye düşen pay faizdir. Yani belli bir süre kullanılan para halindeki sermayenin fiyatıdır. Başka bir deyişle, faiz risk karşılığı para için ödenen bir sigorta primidir (Özgüven, 1981).

Faiz; Ödünç verilen bir paranın; bu süreye isabet eden ödünç verme bedelidir. Faiz oranı tasarruf ve yatırım kararlarının alınmasında en etkili unsur olup; bankaların önemli ve hayati enstrümanıdır. Diğer bir faiz tanımı; herhangi bir sebeple ertelenen belli tutarda nakdi ödemenin bedeli olup; gelecekte yapılacak ödemeyle şimdiki ödeme arasındaki oransal farktır(Yıldırım, 2013).

Faizin belirlenmesi de ödünç verilebilir fonlar arzı ile (tasarruf vb) ödünç verilebilir fonlara olan talep (tüketici krd, ticari krd, yatırım krd. ve devletin ihraç ettiği tahvil vb) karşılaşmasıyla olmaktadır.

1.3.1.Faizi Belirleyen Başlıca Faktörler

Enflasyon Riski: Enflasyonist ortamda borç verenlerin geliri düşeceğinden; bu durum alacaklı aleyhine borçlu lehine olacaktır ve bu nedenle tasarruf sahipleri borç vermekten kaçınacak veya daha yüksek bir tahvil/mevduat faizi talep edecektir.

Sermaye Kaybı Riski: Tahvil/mevduatın vadeden önce bozulması durumunda ortaya çıkar. Düşük faizle alınan tahvilin veya vadeli mevduatın; vadesinden önce düşük faizle satılması(mevduatta sıfıra yakın faizle) sermaye kaybına neden olur.

Vergilendirme; Vergilendirmede faize ve tahvil talebine direkt etki eden etmenlerdendir. Örneğin yüksek vergi oranı olan tahvilin talebi; düşük oranlı tahvil, mevduat vb. ne göre daha az olacaktır.

Likidite Riski; faiz oranını belirleyen etmenlerden biriside likidite riskidir. Tasarruf sahipleri, yatırımcılar her zaman likiditesi yüksek paraya çevrilmesi kolay olan enstrümanlara yatırım yapmak istemektedirler.

Sağlamlık/ Geri Ödenememe Riski: Tahviller veya yatırım yapılan tasarrufların her zaman zamanında ve tam olarak ödenememesi riski mevcut olup; bu riskten dolayı da tahvil/mevduat vb faiz oranlarının oranı belirlenir. Örneğin devletin ihraç ettiği tahviller, özel sektörün ihraç ettiği tahvillere göre daha sağlam olup risk primi daha düşüktür. Yine büyük ölçekli, öz kaynakları daha güçlü olan bankaların faiz oranları, küçük ölçeklilere göre daha düşüktür.

Vade: Yatırım yapılan sermaye/tasarrufun süresi uzadıkça risk artacağı için uygulanacak faiz oranı riski de artacaktır. Türkiye’de vadeli mevduatların ortalama vadesi 45 gün olup; bunun karşılığında plâse edilen kredilerin vadesi asgari 1 yılı bulmaktadır. Dolayısıyla vadenin uzaması belirsizlik, ekonomik dalgalanma vb. sebeplerle faizleri yukarı çeken bir etmendir.

Ödünç verilebilir fonlar; faiz oranlarıyla direkt ilişkili olup; faiz oranlarının artması fon arzını artırır, düşmesi ise fon arzının daralmasına neden olur.

Ödünç verilebilir fonlar talebi; faiz oranlarıyla ters orantılıdır. Faiz oranları artarken ödünç verilebilir fonlar talebide azalır. Bunu zaman zaman talebi kontrol etmek amacıyla; kamu otoritesi uygular.

Örneğin; 2011 yılında tüketici kredileri talebinin çok artması ve cari açığın boyutlarının çok yükselmesi karşısında kamu otoritesi; faiz oranlarını artırarak tüketici ve konut kredilerinin yavaşlamasını sağlamıştır.

Vadelerin uzaması belirsizliği artıracığı için faiz oranlarının daha yüksek olmasını sağlar. Örneğin; Devlet vadeli tasarruf mevduatlarında; stopaj oranlarını 6 aydan sonra %15 değil %12, 1 yıldan uzun vadelerde % 10 olarak uygulamaktadır. Yine faiz oranlarının belirlenmesinde risk primi de önemli olup; skor puanı düşük olan ticari veya bireysel müşterinin faiz oranı, skoringi yüksek olanlara göre daha yüksek maliyetlidir.

1.3.2.Faiz Türleri

Faizin günlük uygulamalarda kullanılan tanımlarına baktığımızda aşağıdaki tanımları görmekteyiz.

Basit faiz: Ödünç verilen bir fonun dönem sonunda aldığı getiriye ait gelirdir. Örneğin; bankaya yatırılan 100.000,- tl'nin 1 yılda %10'dan vadede alacağı 10.000 tl brüt faiz basit faizdir.

Bileşik Faiz: belli bir dönemden fazla zaman geçen ve anapara ve faizinde tekrar faizlendirildiği durumu gösteren faizdir. Örneğin 3 aydan uzun vadeli ticari kredilerde devre sonu işleyen faizinde yeni dönemde faizinin olması buna örnek gösterilebilir.

Dönemsel Faiz: Ödünç verilen/alınan bir paranın belirlenen dönem için uygulanacağı kararlaştırılan faize dönemsel faiz denilmekte olup; ihracatın finansmanı ile ilgili kullanılan spot döviz kredilerinde açılış ve vade arasındaki dönemi kapsar.

Sözleşme Faizi: Bir sözleşmede tarafların kararlaştırdıkları faiz oranına tekabül eder.

Temerrüt Faizi: Ödünç verilen bir tutarın belirtilen sürede ödenmeyip gecikmesi halinde, belirlenen faize göre daha yüksek olan faiz oranını ifade eder.

Yasal Faiz: Bir hukuki işlemde uygulanacak faiz oranının belirlenmemesi halinde yasa ile tespit edilen ve uygulanan faiz oranına verilen isimdir.

Faiz teknik bakımdan ele alındığında ise;

Net Faiz Marjı; varlıklar üzerinden alınan faiz gelirinden ödenen faiz giderlerinin

düşüldükten sonra kalan kısmın toplam varlıklara oranıdır.

Fon yönetimlerinin başarısı, net faiz marjının ne kadar etkili kullanıldığına bağlıdır.

Faizler aşağıdaki gibide kategorize edilmekte olup bunlar;

1- Değişken Faiz; bazı sözleşmelerde taraflar değişken faiz sözleşmesi yapabilirler. Bu sözleşmelerde müşteri yükselen sermaye piyasası rantabilite riskini sözleşmeyle birlikte üstlenmiş olur. Örneğin, bankaların ticari kredi faizlerinin bir kısmı değişkendir. Bu tür sözleşmelerde müşteri değişik faiz oranının yaratacağı aşırı risklerden korunmak için CAP sözleşmesi yapabilir. Bu sözleşmelerde; önceden belirlenen faiz oranının üzerindeki faiz artışlarından müşteri etkilenmez ve belirlenen üst sınırdan ödeme yaparak edimini yerine getirmiş olur.

2- Nominal Faiz: belirli bir zaman süresinde, paranın kredi alana verilmesinden dolayı, bu süre zarfında hesaplanan cari faiz oranıdır.

3- Reel Faiz: Bankalarca uygulanan nominal faiz oranına enflasyon farkının katılmasıyla ortaya çıkan gerçek satınalma gücünü gösteren faiz oranıdır. Örneğin; bankalarca tasarrufa verilen nominal faiz oranı %12 ve enflasyonda %3 ise gerçek reel faiz %9 olmaktadır.

4- Efektif faiz Oranı: Basit faiz oranı enflasyonun sıfır olduğu durumda; başta belirlenen orana göre vade sonunda; anapara ve faiz toplamının anaparaya oranını ifade etmesine karşın; efektif faizde belirli bir sürede anaparaya belirli dönemlerde işletilen faiz ve faizin faizi ve sonuçta toplam faizin anaparaya oranını gösteren yüzdendir.

Yani yılsonunda kazanılan faizin ve kredinin yılın başındaki kıymetinin şimdiki kıymetine oranı olarak isimlendirilir.

1.3.3.Gelişimi Açısında Faiz Türleri

Gelişimi açısından faiz teorleri çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma içerisinde Klasik Faiz Teorisi, Wicksell'in Ödünç Verilebilir Fonlar

Teorisi, Tarihsel Keynes'in Faiz teorisi, Hick-hansen Neo keynesyen Sentezi, Tobin'in Portföy Teorisi yer almaktadır. Bu teorilere ayrıntılı şekilde aşağıda yer verilmiştir.

1.3.3.1.Klasik Faiz Teorisi

Faiz oranı reel değişkendir ve tasarruf arz ve talebi faizi belirler. Faiz tasarrufu sunmanın bir bedeli olup; tasarrufun arzıyla doğru orantılı, talebiyle ters orantılıdır. Çünkü faiz arttıkça talebi azalır (Hindistan, 2016).

Klasik ve neoklasik iktisatçılar, tasarrufun sermayenin kaynağı olduğunu, faizinde tasarrufların bir bedeli, ücreti olduğunu belirtmişlerdir. A.Marshall faizi belli bir süre beklemenin bedeli olduğunu, Böhm-Bawerk ise faizin zaman tercihi olduğunu belirtmişlerdir.

Kişilerin bugünkü ihtiyaçlarının tercihini, yarına bırakmalarının bedeli faiz olarak ortaya çıkmakta ve gelecek belirsiz olduğundan kişiler bugüne daha fazla önem verir.

Reel faiz teorisinde paranın faiz üzerinde etkisi olmayıp faiz haddi reel tasarruflara bağlı olup bu nedenle reel faiz teorisi olarak adlandırılır.

Girişimci; yatırım yapacağı zaman 3 unsura bakar. Bunlar; makinanın verimi, maliyeti ve faiz oranıdır.

Sermaye talebi faizin azalan fonksiyonu, tasarruf arzı ise faizin artan fonksiyonudur. Yani faiz artınca tasarruf artar ve faiz azalırsa yatırım-sermaye talebi artar. Sonuçta sermaye ve tasarruf arz talebinin buluştuğu noktada faiz belirlenir. Klasiklere göre tüm tasarruflar yatırıma gider(Özgüven, 1981).

1.3.3.2.Wicksell'in Ödünç Verilebilir Fonlar teorisi

Knutt Wicksell tarafından geliştirilmiş olup; reel faizin oluşumunda zaman tercihi ve verimlilik etkili olmaktadır. Bu teoride faiz tüketim ve yatırım gibi reel büyüklüklerce belirlenmektedir. Bu teoride denge faiz oranını,

Gelir düzeyi, fiyat beklentisi, faiz beklentisi, vergi politikaları belirler.

Ödünç verilebilir fonlar teorisinde, fon arzı tasarruf ve parasal genişlemeden, fon talebi de yatırım ve ankes(atıl) talebinden oluşur ve piyasa faiz oranı da, fon arz ve talebini eşitleyen denge faiz oranıdır. Wicksell fon arzının reel tasarruflarla ve fon talebinin de yatırım düzeyiyle eşit olduğunu kabul eder. Wicksell'e göre faiz oranı ikiye ayrılır.

1-Parasal Faiz: Bankaların krediden aldığı faiz

2-Doğal(Nominal Faiz: alıştırılan sermayeden elde edilen kâr oranıdır. (Hindistan, 2016)

Ödünç Verilebilir Fonlar Teorisi: Wicksell'in geliştirdiği bu teoride; faiz haddini 4 unsur belirlemektedir. Bunlar,

- a. Zaman tercihi,
- b. Sermayenin marjinal verimi,
- c. Para arzını oluşturan tasarruflar, iddihar edilen para ve bankaların verdiği krediler,
- d. Likidite tercihi, yani kullanılabilir parayı elde tutma arzusu,

Bu 4 unsurdan ilk ikisi uzun dönemde etkili olup reel unsurlardır, son ikisi ise kısa dönemde etkili olup parasal unsurlardır.

Ödünç verilebilir fonların arzını; net tasarruflar, atıl ankes olarak saklanan para ve banka kredileri oluşturur.

Ödünç verilebilir fon talebini ise; yeni yatırımlar için talep edilen fonlar, iddihar amacıyla likit tutulan fonlar, cari gelirden fazla yapılan tüketimi karşılayabilmek amacıyla tutulan fonlardan oluşur.

Şekil: 12 yardımıyla incelersek;

$S = \text{Ödünç verilebilir fonlar arzı} (= \text{net tasarruf})$

$M = \text{Bankaların yarattıkları para miktarı}$

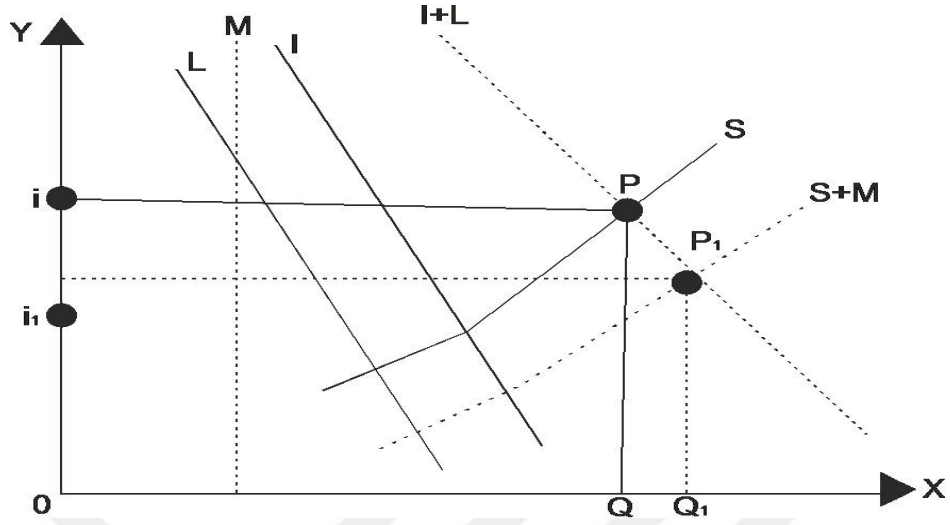
$S + M = \text{Toplam ödünç verilebilir fonlar arz eğrisi}$

$I = \text{yatırım amaçlı talep edilen ödünç verilebilir fonlar}$

$L = \text{İddiar için talep edilen atıl fonlar,}$

Şekil.12 dikey ekseninde faiz oranı, yatay ekseninde ise ödünç verilebilir fon miktarı belirtilmektedir.

$I + L$ toplam ödünç verilebilir fonlar talep eğrisinin, toplam ödünç verilebilir arz eğrisi ile kesiştiği P noktasında i faiz oranı oluşur. S eğrisi ekonomideki tüm tasarrufları göstermemekte olup; faiz haddi düşük ise kişiler tasarruflarının bir kısmını atıl tutacaktır. S eğrisine M banka parası da(krediler) eklenince eğri sağa kayacak ve oluşan $S + M$ arz eğrisine göre Q_1 miktarında; yeni denge faizi I_1 e düşecektir(Özgüven, 1981).

Şekil 1.12: Ödünç Verilebilir Fonlar

1.3.3.3.Tarihsel Keynes Faiz teorisi

Bu teoride faiz para arz ve talebine göre belirlenir. Keynes'e göre 2 varlık vardır. Bunlar para ve tahvildir. Keynes'e göre faiz paranın fırsat maliyetidir. Faiz oranlarıyla paranın talep miktarı arasında ters yönlü bir ilişki vardır.

Para talebiyle toplam hasıla arasında ise pozitif yönlü bir ilişki vardır. Keynes'e göre para talebini gelir düzeyi ve fiyatlar genel düzeyi belirler. Gelir düzeyindeki artışta fiyatlar genel seviyesindeki artışta para talebini artırır.

Keynesgil faiz teorisinde para arzı merkez bankasınca belirlendiğinden, para arz eğrisi dikeydir.

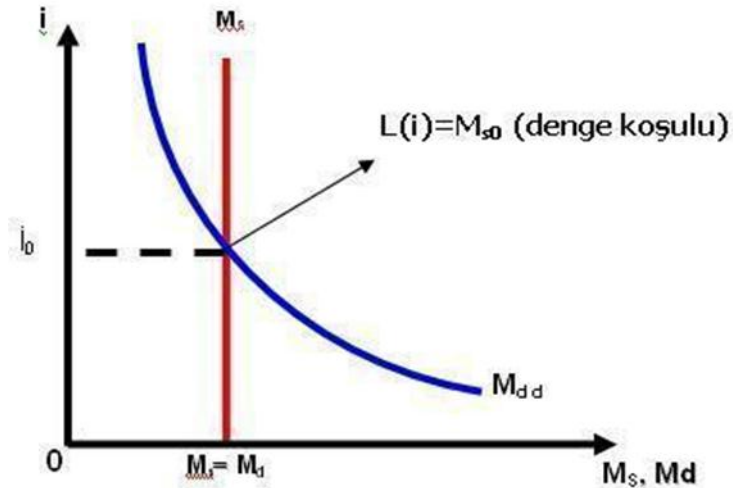
Keynesgil para teorisinin esası; faiz oranı aracılığıyla paranın geliri etkilediğinin belirtilmesidir. Para arzındaki artış faiz oranını azaltır, faiz oranlarının düşmesi de efektif talebi ve geliri artırır.

Keynesgil faiz teorisi bir kısım basitleştirici varsayımlarla başlar. Keynes tüm finansal aktifleri para ve parasal olmayan aktifler(bono) olarak ikiye ayırır.

Para arzı M_1 nakit ve çekli hesapları kapsamaktadır. Bono kategorisinde ise; kısa vadeli bono ve uzun vadeli tahvil olarak ayrılır. Basit Keynesgil modelde kişiler finansal varlıklarını para ve bono olarak tutarlar. Belli bir zamanda; servet para(M_1) ve bonolardan oluşur. Bononun denge faiz oranı, bono talebinin bono stokuna eşitlendiği faiz oranıdır.

Bir bireyin serveti 50.000 tl ise elde 10.000 tl para tutması demek varlığının 40.000tl'nı bono olarak tuttuğu demektir. Bu kişinin hem tuttuğu nakit parada hem de tuttuğu bono oranında tatmin olduğunu ve varlığını optimal dağıttığını göstermektedir. Ancak para talebinin para arzını aşması, insanların para olarak tuttukları varlıkları artırmaya çalışmaları anlamına gelmekte, bu insanların tuttukları bono tutarını azaltmaları demektir.

Sonuçta; faiz oranı bono arz ve talebini eşitlemekte, faiz oranı para arz ve talebini eşitlememektedir. Şekil 13'de belirtildiği gibi, para arzı, dışsal olarak merkez bankası tarafından belirlendiğinden para arz eğrisi dikeydir. Para talebi M_{dd} 'nin, para arzıyla kesiştiği noktada faiz oranı i_0 olarak gerçekleşmektedir.

Şekil 1.13: Keynesyen Likidite Tercihi

M_s = Para arzı faizden etkilenmez.

M_d = Para talebi faiz oranıyla ters yönlü hareket eder.

Para arz ve talebinin kesiştiği denge koşulunda faiz belirlenir.

Merkez bankaları para piyasaları işlemleriyle (reeskont,Zorunlu karşılık, açık piyasa işlemleri) para arzını etkiler.

1.3.3.3.1.Keynesgil Para Talebi Teorisi

Keynes insanların; işlem saikiyle, ihtiyat saikiyle ve spekülasyon saikiyle para talep ettiğini belirtmiştir.

Kişiler işlem saikiyle, günlük harcamalarını yapmak bono almak için para talep ederler. Bu talep gelire bağlı olup, bono olarak tutulan varlıktan faiz kazancı elde edilir ve paraya ihtiyaç olduğunda bono paraya çevrilir.

Kişiler günlük harcamalar haricinde, sağlık, tamirat vb. ihtiyaçları için ihtiyat saiki ile de para tutarlar.Bu talepte gelire pozitif olarak bağlıdır.

Kişiler bonodan faiz elde ederler. Gelecekteki faiz oranlarının belirsizliği ve faiz oranlarındaki değişme ile bono faiz oranları arasındaki ilişkiden dolayı kişiler ek olarak spekülasyon saikiyle de para tutarlar.

1.3.3.3.2.Spekülatif Ankeste Faiz Oranı Bono Fiyatı Arasındaki İlişki

Bono piyasa fiyatı=1.000 TL

Yıllık Kupon Getiri=50 TL

Cari faiz oranı= %5

İse, bu fiyatta bononun getireceği faiz oranı $50/1.000= \%5$ olmakta ve cari faiz ve satın alınan andaki faiz oranı ve bono değerinde bir değişiklik yoktur.

Eğer bonoyu aldığımız dönem sonunda faiz oranı %10'a yükselirse; kupon ödemesi 50 TL olan bononun bugünkü cari fiyatı $(50/500=0,10)$ 500 TL olacaktır. Eğer bono 1.000tl'na satın alınmışsa, faiz oranındaki yükselme sonucu bono bir sermaye kaybına uğrayarak satılabilecektir. Piyasa faiz oranındaki bir yükselme daha önce ihraç edilen bonoların sermaye kaybına neden olacaktır.

Şimdi piyasa faiz oranının düştüğünü varsayalım. Bu durumda bono daha yüksek bir değere sahip olacaktır. Örneğin faiz oranı %5ten %2'ye düşerse 1.000 TL'lık bononun fiyatı 2.500 TL'ya çıkacaktır. Bu fiyatta yıllık 50tl kupon taşıyan bononun getirisi %2 $(50/2.500=0,02)$ olacaktır.

Bir yatırımcının beklenen faiz oranlarının düşeceğini farz edelim. Bu durumda bonoların beklenen geliri daha yüksek olacaktır. Bu durumda bonolar hem faiz hem de beklenen bir sermaye kazancı yaratacaktır. Eğer faiz oranlarının yükseleceği beklenirse, oluşacak sermaye kaybı faiz kazancından daha fazla olacaktır. Bu durumda bonolardan beklenen getiri negatif olacak ve para bono yerine tercih edilen aktif olacaktır.

Bono fiyatlarındaki düşüşü (faiz oranlarında yükseliş) önceleyerek para tutulmasına Keynes paranın spekülasyon talebi demektir (Parasız, 2011).

1.3.3.3.Kişilerin Gelecekteki Faiz Oranlarıyla İlgili Beklentileri

Kişilerce talep edilen para miktarıyla, faiz oranlarının gelecekte beklenen değişimleri arasında bir ilişki mevcuttur. Keynes kişilerin gelecekteki faiz oranlarında oluşacak değişikliklerle ilgili beklentilerinin para talebi ve faiz oranı arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

Keynes yatırımcıların normal faiz oranı konusunda daha fazla sabit bir anlayışa sahip olduklarını belirtmiştir. Cari faiz oranı normal faiz oranının üzerindeyse, yatırımcılar faiz oranlarının düşmesini bekleyecekler, cari faiz oranı normal faiz oranının altındaysa yatırımcılar faiz oranının yükseleceğini bekleyeceklerdir.

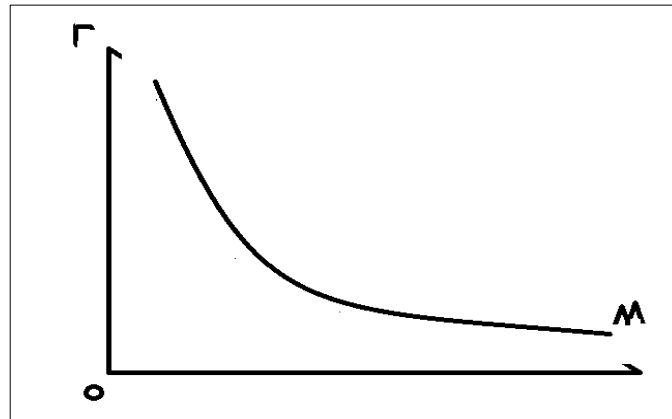
Keynes'e göre her bireyin farklı farklı normal faiz oranı vardır. Para talebinin çok düşük olduğu yüksek normal faizden itibaren faiz düşmeye başladığında; faiz oranı farklı yatırımcıların kritik faiz oranlarının altına hareket eder. Çok düşük faiz oranlarında, yatırımcıların büyük kısmı ileride faizlerin yükseleceğini bekleyerek bono yerine parayı aktif olarak tercih edecektir (Parasız, 2011).

1.3.3.3.4. Likidite Tuzağı

Şekil 14'te gösterilen spekülasyon para talep eğrisi; çok düşük faiz oranında yataylaşmaktadır. Bunun anlamı; bonolardan beklenen sermaye kaybı; elde edilecek faiz gelirlerinden daha fazladır.

Para talep eğrisinin yataylaştığı bu faiz oranında artık verilen faizler daha fazla aşağı düşmeyeceği için, servet artışı nakit para olarak tutulacaktır. Bu duruma Keynesyen faiz teorisinde likidite tuzağı adı verilmektedir.

Bu faiz oranında artık kişiler paralarını faiz oranının daha fazla düşmeyeceği ve oranını yeterli görmedikleri için nakit tutmaktadır. Buna örnek olarak Japonya'yı verebiliriz. Japonya 1990'larda durgunluğa giren ekonomiyi canlandırmak için faizleri sıfıra yakın indirmesine karşın; ekonomik canlanma sağlanamamıştır (Eğilmez, 2016).

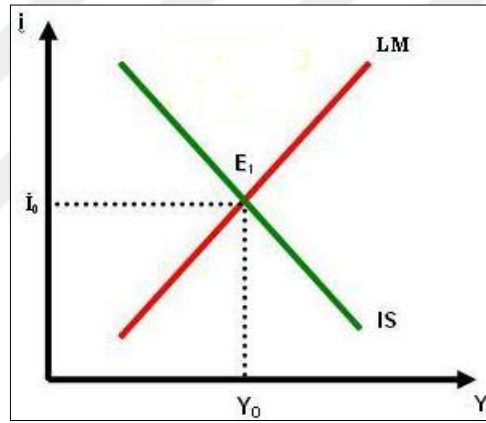

Şekil 1.14: Likidite Tuzağı

1.3.3.4.Hıck-Hansen Neo keynesyen Yaklaşımı

Hıck-Hansen her gelir düzeyinde değişik likidite tercihleri olacağından; işlem ve ihtiyat saikiyle para isteminin ne olacağının bilinmediğini ve spekülasyon amaçlı para talebinin de gelirden bağımsız olduğunu ve bu nedenle faiz oranlarındaki belirsizliklerin giderilmesi amacıyla IS-LM Analizini yapmıştır.

Hıck-Hansen faiz oranı ve gelir düzeyinin hem reel hem de parasal kısımda beraber gerçekleştiğini, IS-LM analizinde her gelir düzeyinde yatırımı tasarrufa eşitleyen tek bir faiz oranı ve her gelir düzeyinde para talebini para arzına ayarlayan tek bir faiz oranı bulunduğunu belirtmiştir.

Şekil 1.15 Hıck-Hansen Neo Keynesyen Faiz Teorisi

IS Eğrisi: Emtia pazarını dengeye getiren tüm faiz oranı gelir birleşimlerini gösterir.

LM: Para piyasasında para arzını para talebine eşitleyen faiz oranı gelir bileşimlerini verir.

E1: Bu noktada mal ve para piyasasını dengeye getiren faiz oranı gelir düzeyi dengesi bulunur. E1 noktasında; mal piyasasında planlanan harcama planlanan hasılaya ve para piyasasında planlanan reel para talebi planlanan reel para sunumuna eşittir.

1.3.3.5.Tobin'in Portföy Teorisi

Tobin; insanların portföylerinde tutacakları enstrümanlara karar verirken; beklenen getirileri yanında içerdikleri risklere de baktıklarını belirtmiştir.

Dolayısıyla kişilerin portföylerinde hem tahvil ve hem de para tutarak portföy farklılaştırması yaptıklarını ve riski dağıtarak azalttıklarını söylemiştir.

Bu kapsamda portföyünde aktifleri bulunduracak olan kişiler;

- a) Bu aktiflerden elde edilecek geliri,
 - b) Bu aktifi elde tutmanın yüklediği alternatif maliyeti
- göz önüne alarak hareket edeceklerdir.

Sonuçta; aktifin talebi sadece kendi faiz oranıyla doğru, ikame edilen aktiflerin faiz oranlarıyla ters orantılı olacaktır.

Tobin'in portföy kuramında kişiler, parasal, finansal ve reel yatırım araçlarından oluşan portföylerini; bu portföylerin nispi fiyat getirilerine göre yeniden düzenleyerek, bu alternatif yatırım araçları arasında getiri oranları eşitlendiğinde portföy dengesini kurmuş olurlar. Sonuçta; faiz oranının belirlenmesinde de sadece para arz ve talebi değil, diğer yatırım araçlarının arzı da rol oynayabilmektedir (Son, 2016)

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GÖRÜNÜMÜ

Bankacılık sisteminin temel fonksiyonu; ekonomide fon fazlası olan birey ve kurumlar ile fon talebi olan birey ve kurumların taleplerine cevap vermek olup; bunun yanında bankacılık hizmetlerini de (havale, ödeme, eft, transfer vb.) yerine getirmektir. Bankacılık sektörü ülkemizdeki finansal kuruluşların aktif büyüklüğü toplamının %81’ni oluşturmakla ülke ekonomisi için çok önemli bir gösterge ve belirleyicidir.

Tablo 2.1: Türkiye’de Finansal Kuruluşların Aktif Büyüklüğü (Aralık 2016, milyar TL)

SEKTÖR	TUTAR	TOPLAM İÇİNDEKİ PAY
<i>Bankalar</i>	2.731	81
<i>Portföy yönetim şirketleri</i>	122	4
<i>İşsizlik sigortası fonu</i>	119	4
<i>Sigorta şirketleri</i>	96	3
<i>Gayrimenkul yatırım ortaklıkları</i>	60	2
<i>Emeklilik yatırım fonları</i>	61	2
<i>Bireysel emeklilik fonları</i>	53	2
<i>Finansal kiralama şirketleri</i>	49	1
<i>Factoring şirketleri</i>	33	1
<i>Finansman şirketleri</i>	33	1
<i>Aracı kurumlar</i>	20	1
<i>Reasürans şirketleri</i>	3	0
<i>Girişim sermayesi</i>	1	0
<i>Menkul kıymet yatırım ortaklıkları</i>	0	0
Toplam	3.382	100

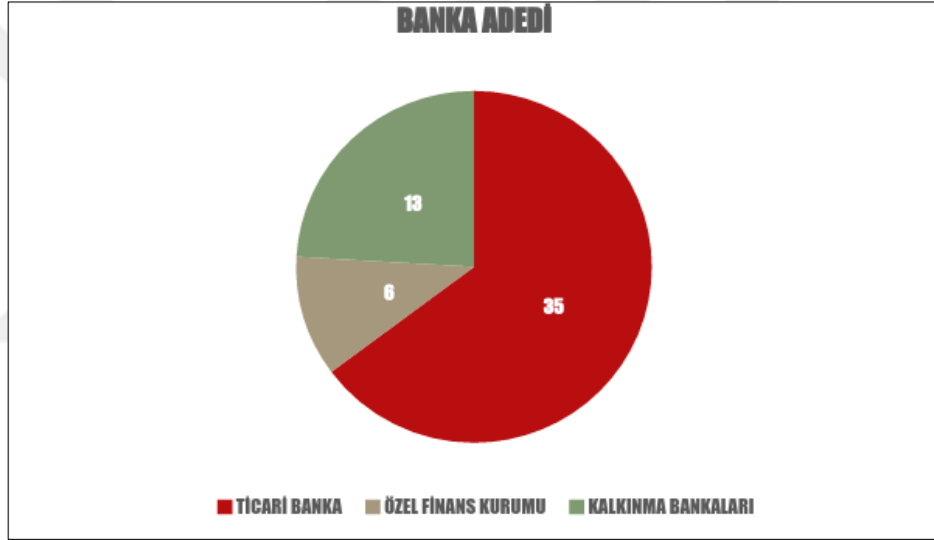
Tablodan da görüldüğü gibi bankacılık sektörünün iyi durumda olması ülke ekonomisinde iyi yolda olduğunu, sağlıklı olması halinde ise ülke ekonomisinin de zayıf olduğunu ortaya koymaktadır. Bankacılık sektörünün 2001 Krizini yaşaması ve mali bünyesini güçlendirmesi, kontrol ve denetim sistemlerinin iyi çalışması,

Basel III Kriterlerine uygun hareket etmeleri ve sektördeki eğitim düzeyi ve teknik donanımın kalitesinin çok yükselmesi sektörü krizlere karşı dayanıklı hale getirmiştir

2.1.Banka Sayısı

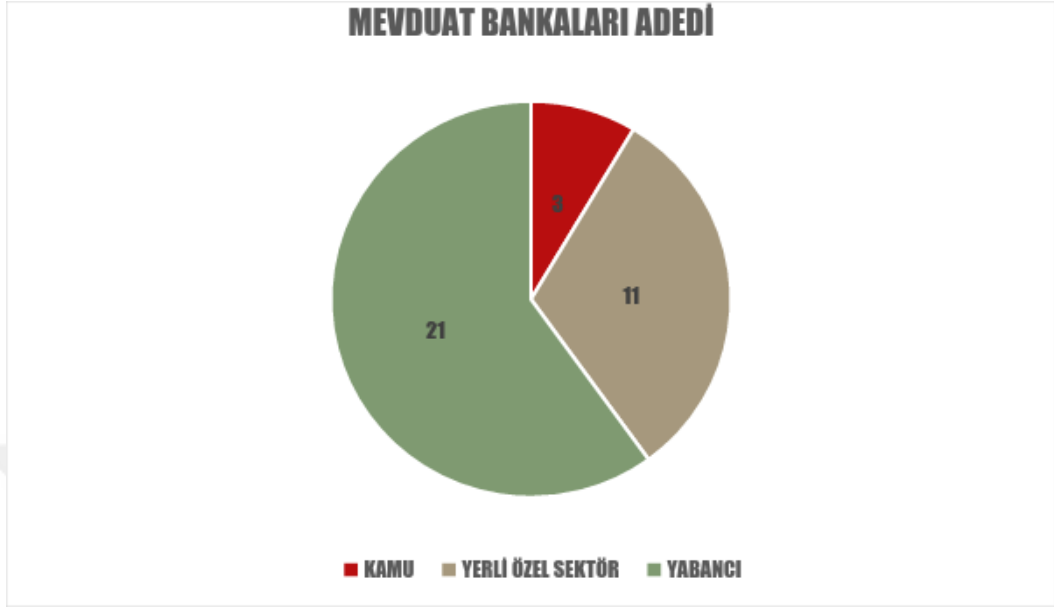
Türkiye Finansal sisteminin 2015 verilerine göre %81' ini bankalar oluşturmakta ve ülkemizde faaliyet gösteren bankaların sayısı 54 adettir.

Bunların; 35 adedi ticari, 6 adedi finans, 13 adedi kalkınma bankası olarak dağılmaktadır.

Şekil 2.1: Türkiye’de Banka Adedi

35 adet banka mevduat bankası olup; ayrıca 5 adedi özel finans 13 adedi kalkınma bankası mevcuttur. Mevduat bankalarının 3 adedi kamu ve 32 adedi özel sektör bankası olup bunlarında 21 adedi yabancı sermayeli bankalardır.

Şekil 2.2: Mevduat Bankaları Sayısı

Bankacılık Sektöründeki banka sayılarını Tablo ile gösterirsek;

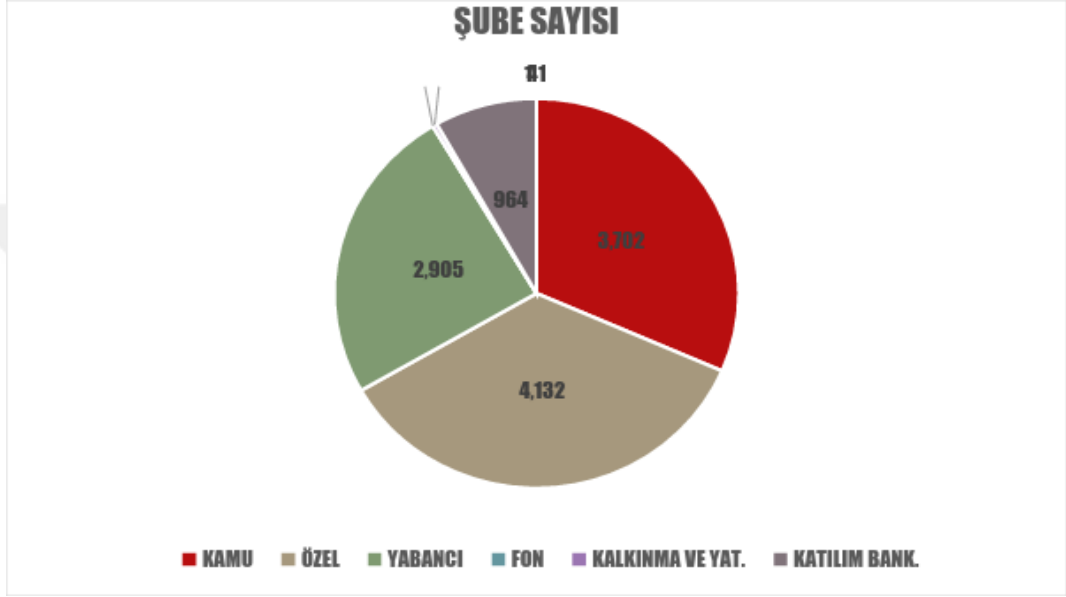
Tablo 2.2 : Sektördeki Banka Sayıları

BANKALAR	Ara.15	Eyl.16	Ara.16
<i>Mevduat Bankaları</i>	34	34	34
<i>Kamu</i>	3	3	3
<i>Özel</i>	9	9	9
<i>Fon</i>	1	1	1
<i>Yabancı Sermaye</i>	21	21	21
<i>Kalkınma ve Yat.</i>	13	13	13
<i>Katılım Bankaları</i>	5	5	5

2.2.Şube Sayısı

Toplam banka şube sayısı 11.745 adettir. Banka şube sayısı 2016 da bir önceki yıla göre 318 adet azalmış olup; azalma trendinin devam edeceği düşünülmektedir.

Bankalara göre şube sayıları aşağıdaki Şekil 19’da da belirtilmiş olup,

Şekil 2.3: Şube Sayılarının Banka Türlerine Göre Dağılımı

Tablo ile belirtirsek ;

Tablo 2.3 : Sektördeki Banka Sayıları

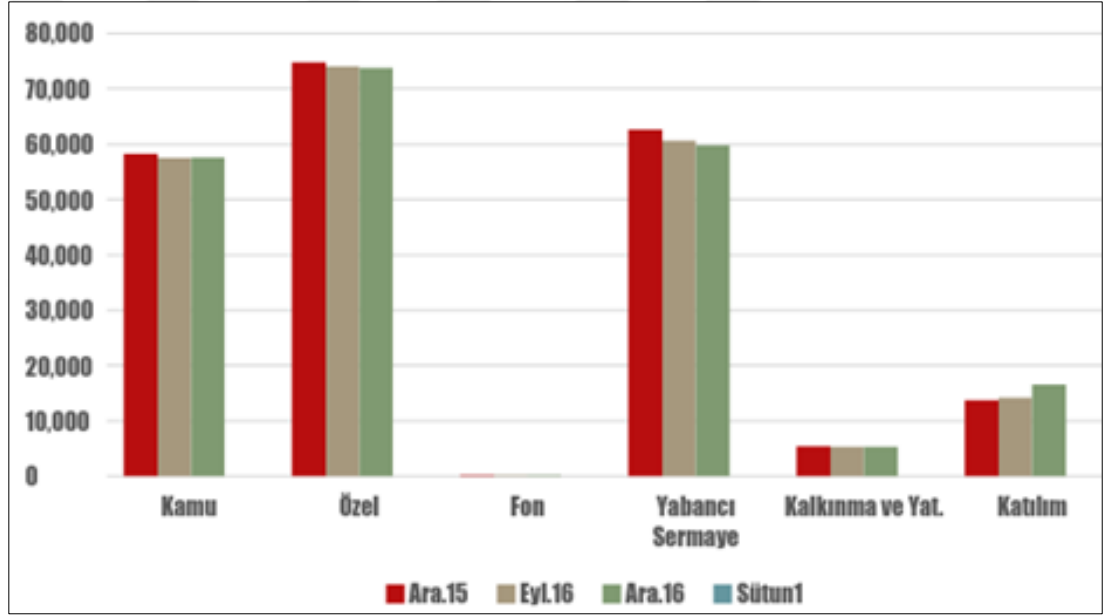
BANKA TÜRÜ	Ara.15	Eyl.16	Ara.16
Mevduat Bankaları	11.151	10.943	10.740
Kamu	3.681	3.699	3.702
Özel	4.299	4.225	4.132
Fon	1	1	1
Yabancı Bank.	3.170	3.018	2.905
Kalkınma ve Yat.B.	42	42	41
Katılım Bank.	912	964	964 (*)

(*) Katılım Bankaları 31.12.2016 kesin şube sayısı çıkmadığından eylül 2016 sayısı kullanılmıştır.

2.3.Banka Sektöründe İstihdam

Aralık 2016 itibariyle bankacılık sektöründe çalışan sayısı 213.245 kişiye düşmüş olup 2015 yıl sonuna göre 1.727 kişi azalarak %0,80 azalmıştır. Bu rakamlardan katılım bankaları çalışanlarını çıkararak bakarsak istihdamdaki düşüş 4.505 kişi ve oranında %2,24 e tekabül etmektedir.

Detaylı olarak Şekil 2.4'te gösterilmiştir.

Şekil 2.4 : Banka Sektörü Çalışan Sayısı

Tablo 2.4: Banka Sektörü Çalışan Sayısı

BANKA TÜRÜLERİ	ARALIK 2015	EYLÜL 2016	ARALIK 2016	ARALIK 2016 % DAĞILIM
Mevduat	195.838	192.410	191.363	89
Kamu	58.211	57.509	57.586	27
Özel	74.756	74.097	73.742	34
Fon	225	221	231	0
Yabancı Ser.	62.646	60.583	59.804	28
Kalkınma ve Y.	5.366	5.309	5.336	3
Katılım Bank.	13.768	14.226	16.546	8
TOPLAM	214.972	211.945	213.245	100

(Kaynakça: www.tbb.gov.tr, www.tkbb.gov.tr)

2.4. Eğitim Durumuna Göre Çalışan Sayısı

Çalışanların %78 i yüksekokul mezunu olup; eğitim düzeyi gittikçe yükselmektedir.

Tablo 2.5: Eğitim Durumuna Göre Çalışan Sayısı ve Dağılımı (Aralık 2016)

BANKA TÜRÜ	İlkokul	Orta Öğretim	Yüksek Öğretim	Yüksek Lisans/Doktora	Toplam
Mevduat	902	27.708	150.386	12.367	191.363
Kamu	219	7.262	45.744	4.361	57.586
Özel	218	9.158	60.166	4.300	73.742
Fon	17	102	103	9	231
Yabancı Ser.	448	11.186	44.373	3.797	59.804
Kalkınma Yat.	254	584	3.319	1.179	5.336
Katılım Bank.	622	933	13.103	1.888	16.546
TOPLAM	1.778	29.225	166.808	15.434	213.245
Sektörün Eğitim Durumuna Göre %'sel Dağılımı	1	14	78	7	100

2.5.Cinsiyete Göre Çalışan Sayısı

Banka sektöründe kadın çalışan oranı %51 olup bu oran özel sektör bankalarında %55'e çıkmaktadır. Katılım Bankalarında ise çalışanların %21,18' çalışan bayan, kalanı ise erkek çalışandır.

Tablo 2.6 : Cinsiyete Göre Çalışan Sayısı (Aralık 2016)

Banka Türü	Erkek	Kadın	Toplam
<i>Mevduat Bankaları</i>	92.724	98.639	191.363
<i>Kamu</i>	33.273	25.313	57.586
<i>Özel</i>	33.442	40.300	73.742
<i>Fon</i>	150	81	231
<i>Yabancı Sermaye</i>	26.859	32.945	59.804
<i>Kalkınma ve Yat.</i>	3.489	1.847	5.336
<i>Katılım Bankaları</i>	13.041	3.505	16.546
<i>TOPLAM</i>	109.254	103.991	213.245

2.6.Nüfus Başına Çalışan ve Şube Sayısı

Aralık 2016 itibariyle 100.000 kişiye düşen şube sayısı 13 çalışan sayısı ise 246 kişidir. (Not: Bu rakama Katılım Bankaları rakamları belirtilmediğinden dahil edilmemiştir)

Ancak bu sayı mevcut ekonomik koşullar ve etkinliğe göre yüksek olup; bu nedenle 2014 yılından itibaren düşmeye başlamıştır. Ayrıca teknolojinin alternatif dağıtım kanallarının(internet, ATM, telefon bankacılığı vb) artmasının şube sayısı ve çalışan sayısının azalma yaratacağı söylenilebilir.

Tablo 2.7: Yıllara Göre Kişi Başına Düşen Şube ve Çalışan Sayısı

YILLAR	2012	2013	2014	2015	2016
100.000 Kişiyeye Düşen Çalışan Sayısı	246	257	258	255	246
100.000 Kişiyeye Düşen Şube Sayısı	13	14	14	14	13

2.7.Bankacılık Sektörü Mali Verileri

Türkiye 2016 yılında birçok ekonomik ve siyasi şoka uğramasına karşın, oluşan olumsuzluklardan çok fazla etkilenmeden yoluna devam edebilmiştir. Bu şoklar; ABD’de faiz oranlarının yükselmesi, uluslararası para ve sermaye dalgalanmaları, çevre ülkelerdeki savaşlara ilave olarak yaşanan 15 Temmuz Darbe Girişimidir.

Ancak tüm bunlara bankacılık sektörünün güçlü özkaynak ve yönetsel gücü yanında TCMB ve BDDK’nın etkili yönetimi ve proaktif yaklaşımı sayesinde göğüs gerilebilmiştir.

AB Komisyonu: AB Komisyonu 21 Aralık 2016 tarihinde yayımladığı kararla, aralarında Türkiye’yi eşdeğer ülke olarak kabul etmiştir. Bu kararla, Türkiye’deki bankacılık sektörünün, denetim ve düzenleme çerçevesi ve uygulamanın AB ülkeleriyle aynı düzeyde olduğunu teyit etmişlerdir.

2.7.1.Yoğunlaşma

2016 yılında aktif büyüklüğüne göre, ilk beş bankanın toplam içindeki payı bir puan düşmüştür. Mevduat ve kredi içindeki payları ise değişmemiştir.

İlk beş bankanın aktifleri toplam sektörün yüzde 57’sini oluşturmaktadır.

İlk on bankanın da toplam aktifler ve kredi içindeki payları değişmezken, yüzde 85 ve yüzde 90 olmuştur. İlk on bankanın toplam mevduat içindeki payı 1 puan yükselişle yüzde 90 olmuştur.

İlk beş banka içinde 2016 yılı itibariyle 1 kamu bankası 3 özel banka ve 1 yabancı sermayeli banka yer alırken, ilk on banka arasında 3 kamu bankası, 4 özel banka ve 3 yabancı sermayeli banka bulunmaktadır.

Tablo 2.8: Toplam Aktiflere Göre Yoğunlaşma (%)

<i>İlk 5 Banka</i>	2004	2015	2016
<i>Aktif</i>	63	58	57
<i>Mevduat</i>	66	60	60
<i>Kredi</i>	55	56	56
<i>İlk 10 banka</i>	2004	2015	2016
<i>Aktif</i>	87	85	85
<i>Mevduat</i>	91	89	90
<i>Kredi</i>	85	84	84

Kaynak:BDDK

2.7.2.Sektör Payları

Mevduat bankalarının aktiflerinin sektör içindeki payı yüzde 90, kalkınma ve yatırım bankaları ile katılım bankalarının payı ise yüzde 5 olmuştur.

Kamu sermayeli mevduat bankalarının payı yüzde 30, özel sermayeli mevduat bankalarının payı yüzde 35, yabancı sermayeli mevduat bankalarının payı ise yüzde 25'tir.

Tablo 2.9: Banka Gruplarının Sektör payları (%)

<i>Banka Sektörleri</i>	Aktifler	Krediler	Mevduat
<i>Mevduat</i>	90	90	94
<i>Kamu</i>	30	30	31
<i>Özel</i>	35	36	38
<i>Yabancı</i>	25	24	25
<i>Kal.Yat.B.</i>	5	6	-
<i>Katılım</i>	5	4	6
<i>Sektör</i>	100	100	100

Kaynak: BDDK

2.7.3.Bilanço Dışı İşlemler

Gayri nakdi krediler yüzde 20 artmıştır. Toplam aktiflerin gayri nakdi kredilere oranı yüzde 90'dır. Türev finansal araçlar riskten korunma amacıyla yapılan işlemleri göstermektedir. Türev finansal araçlar riskten korunma amaçlı yapılan işlemleri belirtmektedir.

Tablo 2.10: Bilanço Dışı İşlemler, (2016)

	Milyar TL	Milyar USD	%Değişme TL	%Değişme USD
<i>Bilanço Dışı Kalemler</i>	3.041	864	20	-1
<i>Gayrinakdi Yükümlülükler</i>	553	157	20	0
<i>Taahhütler</i>	2.488	707	20	-1
<i>-Türev Finansal Araçlar</i>	1.971	560	24	3
<i>-Diğer Taahhütler</i>	517	147	4	-14

Kaynak:BDDK

2.7.4.Bilançonun Türk Lirası-Yabancı Para Yapısı

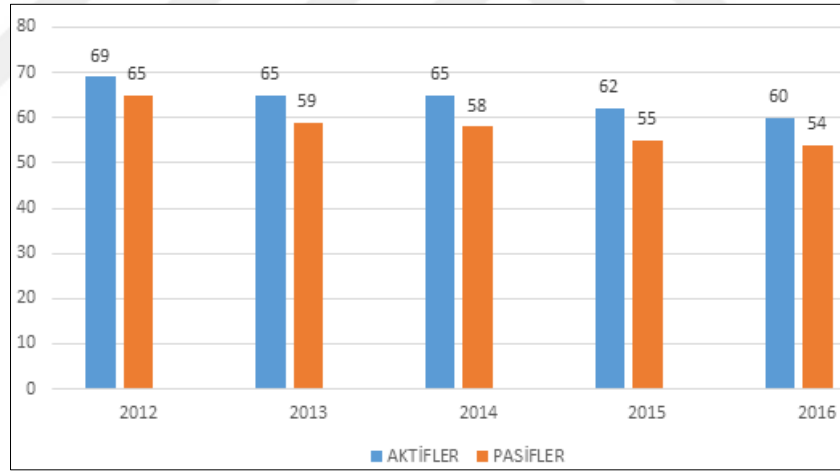
Banka sektörü; Türk lirası aktiflerini yüzde 13, Türk lirası pasiflerini ise yüzde 15 büyütülmüştür.

Yabancı para da ise; yabancı para aktiflerin TL karşılığı yüzde 21; pasifler ise yüzde 17 büyümüştür.

Bilançoda TL aktiflerin payı 2 puan azalarak yüzde 60'a, TL pasiflerin payı ise 1 puan azalarak yüzde 54'e gerilemiştir.

Yabancı sermayeli bankalarda TL aktiflerin toplam aktifler içindeki payı yüzde 60, kamu sermayeli bankalarda yüzde 64, özel sermayeli bankalarda ise yüzde 59 düzeyindedir.

Benzer farklılıklar kaynakların dağılımında da vardır. Nitekim kamu sermayeli bankalarda, TL pasiflerin toplam pasifler içindeki payı yüzde 64 iken, bu oran özel sermayeli bankalarda yüzde 53 ve yabancı sermayeli bankalarda yüzde 50'dir.

Şekil 2.5: TL Kalemlerin Bilanço İçindeki Payları

Kaynak :BDDK

2.7.5. Bankaların Dış Borç Stoku

Hazine Müsteşarlığı verilerine göre, 2016 yılında sektörün dış borç stoku 3 milyar dolar azalarak 161 milyar dolar olmuştur. Bankaların dış borçlarının gsyh'ya oranında önemli bir değişiklik olmamış ve yüzde 18,8 gerçekleşmiştir.

Bankaların bilançosu içinde YP kalemler aktiflerde 311 milyar dolar pasiflerde ise 355 milyar dolardır. YP aktiflerin yüzde 55'lik kısmını krediler oluşturmaktadır.

Kaynak tarafında ise yüzde 49'luk pay yerleşiklere ait olan mevduatlara aittir.

2.7.6. Kur Riski

Bankacılık sektörü bilanço içi döviz pozisyonu 21 milyar dolar açık verirken, yabancı para net genel pozisyonu ise 1,2 milyar dolar fazla vermiştir. Net genel pozisyonun özkaynaklara oranı yüzde 1,5 düzeyindedir.

Tablo 2.11: Döviz Pozisyonu (Milyar USD)

	2015	2016	%Değişme
<i>Varlıklar</i>	333	333	0
<i>Yükümlülük</i>	365	354	-3
<i>Bilanço İçi Döviz Pozisyonu</i>	-32	-21	-32
<i>Bilanço Dışı Döviz Pozisyonu</i>	35	20	-43
<i>Net Döviz Pozisyonu</i>	4	-1	-

Kaynak : BDDK

2.7.7. 2016 Yılı Bankaların Bilanço Yapısı

Sektör varlıklarının yüzde 64'ü kredilerden, yüzde 15'i likit aktiflerden oluşur.

Menkul değer payı yüzde 13'tür. İştirak ve sabit kıymetlerin payı yüzde 2'dir.

Kaynakların yüzde 53'ü mevduat, %11 i özkaynak, yüzde 15'i bankalardan sağlanan borçlardan, kalan %21 ise para piyasasından borçlanma, ihraç edilen menkul kıymetler, muhtelif borçlar, karşılık vb kalemlerden oluşmaktadır.

Tablo 2.12: Seçilmiş Bilanço Kalemleri (2016)

	Milyar TL	Milyar USD	%Değişim TL	% Pay 2015	% Pay 2016
<i>Likit Aktifler</i>	357	122	14	15	15
<i>Finansal Varlıklar</i>	352	100	7	15	13
<i>Krediler</i>	1.749	497	17	63	64
<i>Toplam Aktifler</i>	2.731	776	16	100	100
<i>Mevduat</i>	1.454	413	17	53	53
<i>Mevduat Dışı</i>	746	212	14	28	27
<i>Özkaynak</i>	300	85	14	12	11
<i>Toplam Pasifler</i>	2.731	776	16	100	100

Kaynak: BDDK

2.7.8.Bankaların Aktif Büyüklüğü

100 milyar doların üzerinde 1, 100 milyar ile 80 milyar dolar arasında 2 ve 40 milyar dolar ile 80 milyar dolar arasında 4 banka vardır. Bununla birlikte, bankaların yüzde 72'sinin aktif büyüklüğü 10 milyar doların altındadır.

Tablo 2.13: Banka Büyüklükleri 2016

<i>Milyar (USD)</i>	0-2	2-10	10-40	40-80	80-100	100+
<i>Mevduat</i>	10	11	5	4	2	1
<i>Kamu</i>	-	-	-	2	-	1
<i>Özel</i>	2	3	1	2	1	
<i>Yabancı</i>	8	8	4	-	1	-
<i>Fon</i>	1	-	-	-	-	-
<i>Kalk.Yat.</i>	7	5	1	-	-	-
<i>TOPLAM</i>	18	16	6	4	2	1

Kaynak : BDDK

2.7.9.Bankaların Özkaynak ve Aktif Büyüklüğü

Özkaynaklar yüzde 14 oranında artarak 300 milyar TL (85 milyar dolar) olmuştur.

Özkaynakların 79 milyar TL'si ödenmiş sermaye 179 milyar TL'si ise rezervlerden oluşmaktadır.

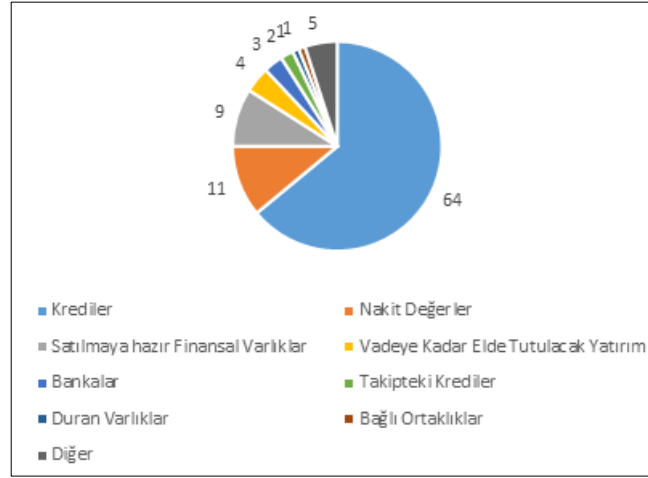
Serbest özkaynaklar (özkaynaklar-duran varlıklar karşılık sonrası tahsili gecikmiş alacaklar) 191 milyar TL'den 220 milyar TL'ye yükselmiş; dolar bazında ise 66 milyar dolardan 62 milyar dolara gerilemiştir.

Özkaynaklar toplam aktiflerin yüzde 11'ini finanse etmiştir. Serbest özkaynakların toplam aktiflere oranı ise yüzde 8 düzeyindedir.

Toplam aktifler sabit kurlarla yıllık bazda %8 büyüyerek 2.731milyar tl'ya ulaşmış (GSYH gerçekleşen tutar 2.591milyar tl) ve usd bazında 776 milyar usd olarak gerçekleşmiştir.

Aktifler içinde en büyük pay %64 artı 2 ile krediler ve takipteki alacaklardadır. Takipteki alacakların %81 i olan 43.009 milyon tl'lık kısma karşılık ayrılmıştır.

Mevduat aktiflerin yüzde 53'ünü, mevduat dışı kaynaklar ise yüzde 27'sini finanse etmiştir. Özkaynakların aktiflere oranı yüzde 11'dir.

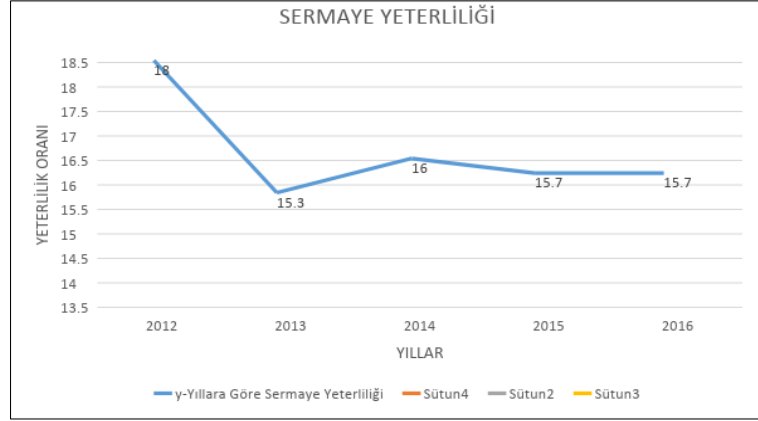

Şekil 2.6: 2016 yılı Türk Bankacılık Sistemi Aktif Varlıkların Dağılımı

2.7.10. Sermaye Yeterliliği

Özkaynak büyüklüğü 300 milyar tl (85 milyar USD) olmuş ve sermaye yeterliği %15,6 olarak gerçekleşmiştir. Çekirdek sermaye(ödenmiş sermaye, kar yedekleri, dağıtılmamış karlar) yüzde 13,2 ile yüksek bir düzeydedir. Her yıl net karın tamamına yakınının özkaynaklara eklenmesi sayesinde özkaynak büyüklüğü 300 milyar TL (85 milyar dolar) olmuştur. Sermaye yeterliliği yüzde 15,6 düzeyinde seyretmiştir.

Çekirdek sermaye yüzde 13,2 ile yüksek bir düzeydedir.

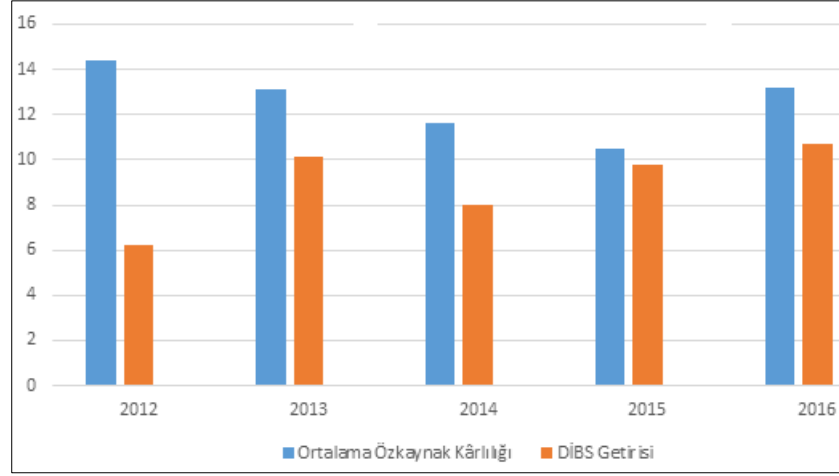
Şekil 2.7: Bankacılık Sektörü Sermaye Yeterliliği

Kaynak:BDDK

2.7.11. Özkaynak Kârlılığı

Özkaynak büyüklüğü 300 milyar tl (85 milyar USD) olmuş ve sermaye yeterliği %15,6 olarak gerçekleşmiştir. Çekirdek sermaye(ödenmiş sermaye, kar yedekleri, dağıtılmamış karlar) yüzde 13,2 ile yüksek bir düzeydedir. Her yıl net karın tamamına yakınının özkaynaklara eklenmesi sayesinde özkaynak büyüklüğü 300 milyar TL (85 milyar dolar) olmuştur. Sermaye yeterliliği yüzde 15,6 düzeyinde seyretmiştir.

Çekirdek sermaye yüzde 13,2 ile yüksek bir düzeydedir.

Şekil 2.8 :Özkaynak Kârlılığı ve DİBS Getirisi Karşılaştırması

* Yılsonu itibariyle

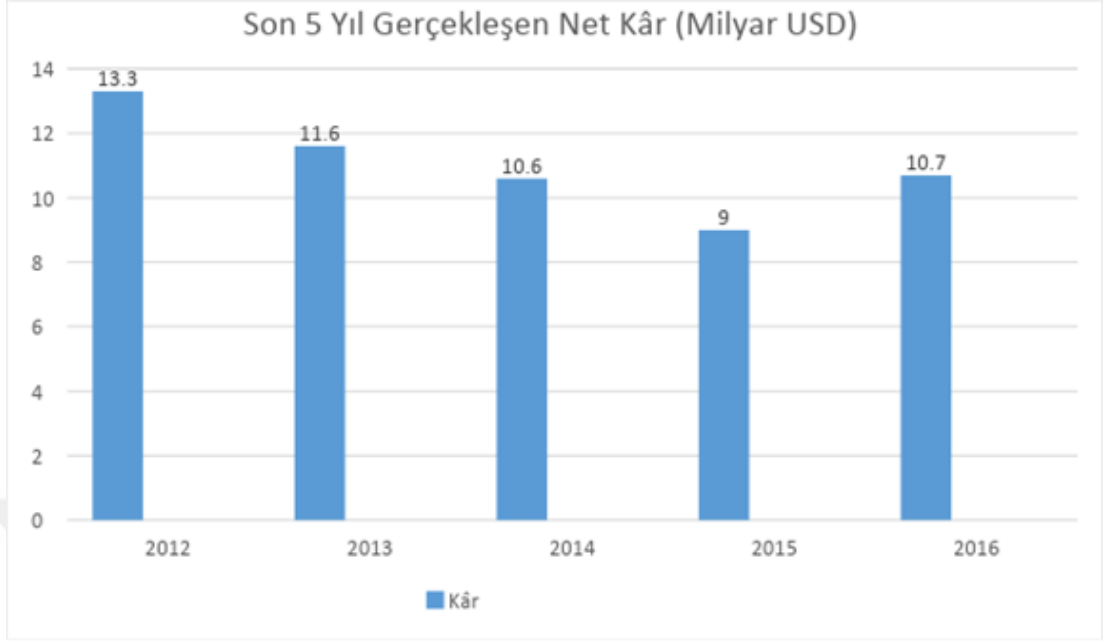
Kaynak:TBB,

2.7.12.Net Kâr

Net kar nominal olarak yüzde 44, dolar bazında ise yüzde 19 artarak 37,5 milyar TL (10,7 milyar dolar) gerçekleşmiştir. . Özel karşılık sonrası net faiz geliri yüzde 14 oranında artmıştır. Net faiz gelirinin toplam aktiflere oranı 2015 yılındaki gibi yüzde 2,6 gerçekleşmiştir.

Kambiyo zararlarının küçülmesi nedeniyle faiz dışı gelirler yüzde 28 artış gösterirken, faiz dışı giderler ise daha düşük oranda yüzde 5 artarak verimliliği olumlu yönde etkilemiştir. Ancak faiz dışı gelir gider dengesi negatif bakiye vermeye devam etmiş ve İştirak satışları net karı olumlu yönde etkilemiştir.

Toplam operasyon giderlerinin toplam operasyon gelirlerine oranı yüzde 42,5'tir. Net faiz marjının ortalama aktiflere oranı 2016 yılında bir önceki yıla göre 0,1 puan artarak 2,6 olmuştur. Faiz dışı gelirlerin faiz dışı giderleri karşılama oranı ise yüzde 74,3'tür.

Şekil 2.9: Bankaların Net Karının Son 5 Yılda Gelişimi

Kaynak: BDDK

Bankaların faiz dışı faaliyet gelirleriyle, faiz dışı giderleri karşılama oranı % 3,3 oranında artmış olup buda verimlilik ve hizmet bedellerinin tahsilinde daha fazla aksiyon alındığını göstermektedir. Detaylı döküm aşağıda belirtilmiş olup; operasyon giderlerinin azalması 2016 yılındaki şube kapatmaları, personel giderlerindeki nisbi düşüş ve tasarruflar etkili olmuştur.

Tablo 2.14 : Gelir-Gider Rasyoları (Yüzde)

<i>Oranlar</i>	2008	2015	2016
<i>Operasyon gideri/operasyon geliri</i>	49,8	48,4	42,5
<i>Net faiz marjı/Ortalama Aktifler</i>	3,7	2,5	2,6
<i>Faizdışı gelir/faizdışı Gider</i>	68,5	71,0	74,3
<i>Ücret komisyon gelirleri/Operasyon giderleri</i>	46,5	43,6	44,5

Kaynak: BDDK

2.7.13.Krediler

2016 sene sonunda 1.747 milyar TL (497 milyar dolar) olan kredi hacmi, 1.454 milyar TL (413 milyar dolar) mevduat ve 300 milyar TL (85 milyar dolar) özkaynak toplamı tutarına ulaşmıştır. Kredi mevduat oranı yüzde 119 düzeyinde yaklaşık aynı kalmıştır.

Kredi büyümesi son çeyrekte daha yüksek olmuştur.

Hükümetin ekonomik faaliyeti destekleyen çok yönlü uygulamaları kredi talebini ve arzını olumlu yönde etkilemiş ve kredi büyümesi son çeyrekte daha yüksek olmuştur.

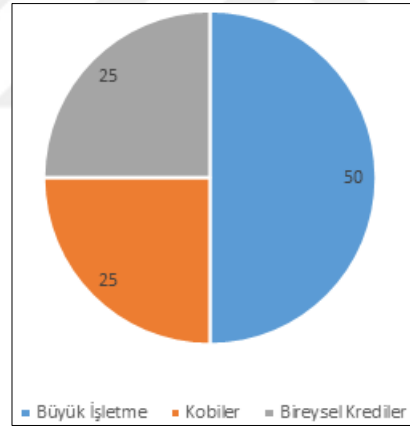
Sabit kurlarla, üçüncü çeyrek sonunda yüzde 10 olan yıllık kredi artış hızı yıl sonunda yüzde 14'e yükselmiştir.

Kredilerin gayrisafi yurtiçi hasılaya oranı yüzde 67'dir. Krediler içinde TL kredilerin payı yüzde 65 düzeyindedir.

Tablo 2.15 : 2016 Yılı Kredilerin Dağılımı (Milyar TL)

<i>Kredi Türü</i>	2016	Yüzde Değişme	2008	Yüzde Pay 2015	Yüzde Pay 2016
<i>Kurumsal</i>	1.332	24	68	73	74
<i>KOBİ</i>	422	17	23	26	24
<i>Bireysel</i>	460	10	32	27	26
<i>Kredi Kartları</i>	110	11	10	7	6
<i>Tüketici ve Konut</i>	350	9	22	20	20
<i>Konut</i>	165	14	10	9	9
<i>Otomotiv</i>	7	-6	2	0	0
<i>Tüketici</i>	178	6	10	11	10
<i>TOPLAM</i>	1.792	20	100	100	100

Kaynak : BDDK

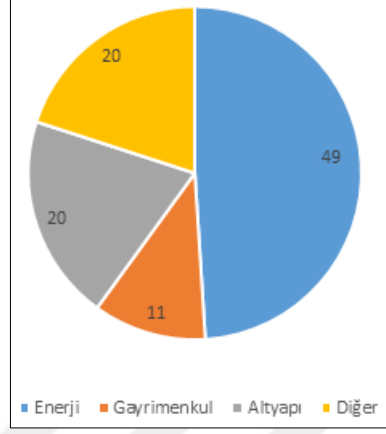
Şekil 2.10 : 2016 Yılsonu İtibariyle Nakit Kredilerin İşletmelere Göre Dağılımı

Kaynak: BDDK

Büyük işletme olarak aldığımız kurumsal kredilerin dağılımında; imalat sanayi %18, ticaret %14, inşaat %8 ve enerji sektörü %7 pay almıştır.

Proje kredileri %23 artarak 371 milyar tl olmuş ve bununda %49 olan 182 milyar TL'si enerji sektörüne kullanılmıştır. Proje kredilerinin %20'si altyapı ve %11'i

inşaat ve kalan %20 tutar çeşitli sektörlerle dağılmıştır. Altyapı projelerine sağlanan kredi oranı 2015'e göre %37 oranında artmıştır.

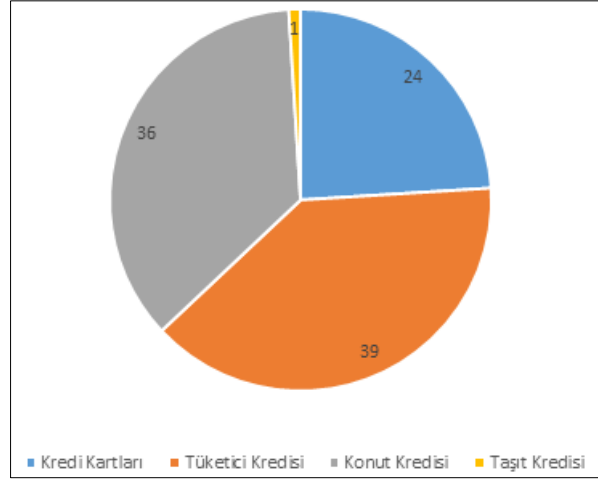
Şekil 2.11 : Proje Kredilerinin Sektörlere Göre Dağılımı

Kaynak : TBB

KOBİ'lere kullandırılan nakit krediler yüzde 9; gayri nakdi krediler ise yüzde 7 artmıştır. Kredi kullandırılan KOBİ sayısı 3,8 milyondur. KOBİ kredilerinin yüzde 26'sı mikro işletmelere, yüzde 33'ü küçük, yüzde 41'i orta işletmelere kullandırılmıştır. Ortalama KOBİ kredisi büyüklüğü 110 bin TL'dir.

Bireysel krediler içinde, konut kredilerinin payı yüzde 36, diğer tüketici kredilerinin payı yüzde 39, kredi kartlarının payı yüzde 24, otomobil kredilerinin payı ise yüzde 2 olmuştur.

Eylül 2016 itibariyle, toplam 2,1 milyon kişi, ortalama 71 bin TL konut kredisi kullanmıştır. İhtiyaç kredisi kullananların sayısı 17,3 milyon kişi, ortalama kredi miktarı ise 8,6 bin TL'dir.

Şekil 2.12 : Bireysel Kredilerin %'sel Dağılımı

Kaynak : BDDK

2.7.14.Tahsili Gecikmiş Alacaklar

Tolore edilebilir düzeyde kalmıştır.

Tahsili gecikmiş alacakların toplam aktiflere oranı %2,1 olmuştur. Bu oran kurumsal kredilerde yüzde 2,9, bireysel kredilerde ise yüzde 4,3 düzeyinde gerçekleşmiştir. Tahsili gecikmiş alacakların yüzde 77'si için karşılık ayrılmıştır. Aktiften silinen varlıkların kredilere oranı yüzde 1,6, yeniden yapılandırılan kredilerin oranı ise yüzde 3,7 düzeyindedir.

Özel karşılık öncesi tahsili gecikmiş alacaklar yüzde 22 artarak 59,5 milyar TL olmuştur. Tahsili gecikmiş alacakların yüzde 77'si için özel karşılık ayrılmıştır. Özel karşılık sonrası takipteki kredilerin toplam kredilere oranı yüzde 0,7 düzeyindedir.

Özel karşılık öncesi tahsili gecikmiş alacakların kredilere oranı yüzde 3,2 olmuştur.

Tablo 2.16 : Takipteki Krediler *(Toplam Kredilere Oranı, Yüzde)

<i>Kredi Türleri</i>	2014	2015	2016
<i>KURUMSAL</i>	2,7	2,7	2,9
<i>KOBİ</i>	3,3	4,0	5,2
<i>BİREYSEL</i>	3,5	4,3	4,3
<i>Kredi Kartları</i>	6,6	7,4	7,3
<i>Tüketici ve Konut</i>	2,6	3,3	3,4
<i>Konut</i>	0,5	0,5	0,5
<i>Otomobil</i>	3,3	3,3	3,2
<i>Tüketici</i>	4,2	5,7	6,0
<i>TOPLAM</i>	2,9	3,2	3,2

Kaynak: BDDK * Karşılık öncesi

Tahsili gecikmiş alacak oranı kurumsal kredilerde yüzde 2,9, bireysel kredilerde ise yüzde 4,3'tür. Kredi kartlarında tahsili gecikmiş alacak oranı yüzde 7,3; KOBİ kredilerinde ise yüzde 5,2'dir.

Tahsili gecikmiş alacakların oranı inşaat sektöründe yüzde 3,7, imalat sektöründe yüzde 3,6, tarım ve hayvancılık sektöründe yüzde 2,7 ve ticaret sektöründe ise yine yüzde 4,2 düzeyindedir.

Aralık 2016 itibariyle tahsili gecikmiş alacakların toplam kredilere oranı yüzde 3,3; yeniden yapılandırılan kredilerin oranı yüzde 3,7 ve aktiften silinen kredilerin oranı yüzde 1,6'dır.

Yapılandırılan kredi miktarı yüzde 62 oranında artarak 64 milyar TL olmuştur. Yapılan kredilerin yüzde 51'i birinci grupta yer almaktadır. Yapılandırılan bireysel kredilerin payı yüzde 24 düzeyindedir.

2.7.15.Mevduat

2016 yılında Toplam mevduat, yüzde 17 nominal, yüzde 11 reel büyüyerek 1.454 milyar TL (413 milyar dolar) olmuştur. Mevduatın gsyh'ya oranı yüzde 56'dır. Mevduat bilançonun yüzde 53'ünü finanse etmiştir.

TL mevduatın toplam mevduat içindeki payı 1 puan artarak yüzde 58'e yükselmiştir. Türk lirası mevduatın toplam mevduat içindeki payı kamu bankalarında yüzde 68, özel bankalarda yüzde 54 ve yabancı bankalarda yüzde 52 düzeyindedir.

TL tasarruf mevduatının toplam mevduata oranı yüzde 32, toplam aktiflere oranı ise yüzde 20 düzeyindedir.

Altın mevduatı 17,2 milyar TL ile toplam mevduatın yüzde 1,2'sini oluşturmaktadır.

Toplam mevduatın ortalama vadesi 2,9 aydır. Bu TL mevduatta 2,6 YP mevduatta 3,4 ay olup aktifte kullanılan kredilerin vadesinin göz önüne alınması halinde süre yönünden aktif pasif dengesinin olumsuz olduğu görülmektedir.

Kredi mevduat oranı 2016 yılında bir önceki yıla göre değişmemiş ve yüzde 119 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu oran TL kredi ve mevduatta yüzde 135, YP kredi ve mevduatta ise yüzde 99 düzeyindedir.

2.7.16.Mevduat Dışı Kaynaklar

Mevduat dışı kaynaklar nominal olarak yüzde 14, sabit kurlarla yüzde 6 oranında büyüyerek 746 milyar TL'ye (212 milyar dolar) ulaşmış, toplam kaynakların yüzde 27'sini oluşturmuştur.

Mevduat dışı kaynakların yüzde 56'sı yurtdışı sendikasyon kredileri olup mevduat dışı kaynaklar içinde YP kaynak payı %74 düzeyindedir.

Repo işlemlerinden sağlanan fonlar yüzde 12 oranında küçülmüş ve mevduat dışı kaynakların yüzde 19'unu oluşturmuştur.

Öte yandan, bankalar tarafından ihraç edilen tahvil ve bonolar 116 milyar TL büyüklüğe ulaşmış ve bilançonun yüzde 4'ünü oluşturmuştur.

Sendikasyon kredilerinin miktarı 19 milyar dolar düzeyindedir.

Tablo 2.17: Mevduat ve Mevduat Dışı Kaynaklar (Milyar TL)

<i>Kaynak Türü</i>	2015 TP	2015 YP	2016 TP	2016 YP
<i>Mevduat</i>	715	530	845	609
<i>Mevduat Dışı Kaynaklar</i>	193	464	194	578
<i>Merkez Bankası</i>	1	23	1	39
<i>Para Piyasası</i>	5	0	56	7
<i>Bankalar</i>	36	325	43	394
<i>Repo</i>	109	47	52	46
<i>İhraç Ed.Menk.Kıy.</i>	29	69	29	90

Kaynak : BDDK

2.7.17.Kartlı İşlem Hacmi, POS Cihazı, ATM Sayıları ve Alternatif Dağıtım Kanalları

2016 Yılı itibariyle; Bankalararası Kart Merkezi'nin (BKM) verilerine göre, kredi kart ve banka kartı ile yapılan işlem hacmi 1.191 milyar TL (338 milyar dolar), bunun gsyh'ya oranı ise yüzde 46 olmuştur. Sadece kredi kartları ile yapılan işlem hacminin artış hızı yüzde 10'dur.

Son yıllarda kredi kart sayısı 58 milyonu, banka kartı sayısı ise 117 milyonu aşmıştır. Türkiye'nin nüfusunun 80 milyon olduğu düşünüldüğünde bu adedin çok yüksek olduğu görülür. Nedeni; bankaların çok proaktif şekilde kredi kartı satışı ve bilinçli olmayan bir kısım tüketicilerinde ihtiyacı olmadığı halde veya ihtiyacından fazla sayıda kredi kartı almasından kaynaklanmıştır. Borçlanmanın çok fazla artması ve birtakım sorunlar yaşanması karşısında kamu otoritesi 2012 yılında; kredi kartı toplam limitini kişilerin net gelirlerinin 3 katı ile sınırlandırılması kuralını getirmiştir. Buda kredi kart sayısı artışındaki hızlı artışı yavaşlatmış ve daha gerçekçi ve ihtiyaç

sahibine kredi kart verilmesini sağlamıştır. Burada da daha önceden kk sayısı fazla olan bankalar avantajlı duruma geçmiş ve ancak kişinin gelirine göre kk alabilecek boşluğu olması halinde yeni kk alabilmiş aksi halde yeni kk alması mümkün olmamaktadır. Bir kısım müşteriler mevcut kk'nı iptal ettirip başka bir bankadan kk almak isteseler bile önceki bankanın kk iptal etmesine karşın limiti kendi banka kayıtlarında silmemesi limitin dolu olarak görülmesine ve diğer bankanın kk verememesine neden olmuştur.

Kredi kartı; ekonominin durgunluk dönemlerinde; piyasayı canlandırma, ödeme aracı ve kişilere kısa süreli gelir yaratma etkisi gibi faydalarıda mevcut olup; Türk ekonomisinin sıkıntılı dönemlerinden olan 2009-2010 yılı krizlerinde; talepteki daralmayı kısmen önlediği ve satışı, üretimi teşvik ettiği için ekonominin canlanmasına katkı sağlamıştır.

Amacına uygun olarak kullanılması hem kullanıcılar hemde bankalar için çok yararlı bir enstrüman olarak adlandırılır. Örneğin; bireyin geliri bir televizyonu peşin almaya yeterli olmasa bile kk ile 9 taksitte alabilmekte, borcu zamana yayarak ödeme imkânına ve teknolojiden faydalanma imkânına kavuşmaktadır.

Tablo 2.18 : Seçilmiş Göstergeler

<i>Ürün</i>	2015	2016	Yüzde Değişim
<i>Kredi kartı (bin adet)</i>	58.215	58.795	1
<i>Banka kartı (bin adet)</i>	112.386	117.012	4
<i>POS cihazı (bin adet)</i>	2.158	1.746	-19
<i>ATM</i>	48.277	48.421	0
<i>Kredi kartı işlem hacmi/gsmh (yüzde)</i>	23	23	-
<i>Banka kartı işlem hacmi/gsmh(yüzde)</i>	21	23	-

Kaynak : BKM

POS cihazı ve ATM sayıları; sırasıyla 1,7 milyon ve 48 bin düzeyinde gerçekleşmiştir.

POS cihazının artışı perakende sektöründe daha fazla satış gerçekleşmesini, kart **POS** hamillerinin nakit para yerine daha kullanışlı kredi kartı kullanmalarına imkân sağlayarak pazarlama, satışı ve dolayısıyla üretimi teşvik etmiştir.

ATM makinalarının sayılarının 48 bin adedi bulması ve her yerde yaygın olarak bulunması, kişilerin paraya hızla ulaşmasına, işlemlerini daha fazla kayıtlı olarak yapmasına ve günün her saatinde işlem yapabilmesine imkân sağlamıştır.

İnternet bankacılığı işlemlerini kullanan müşteri sayısı 20,4 milyon kişiye ulaşmıştır. Müşterilerin yüzde 93'ü bireysel, yüzde 7'si kurumsaldır. İnternet bankacılığından yapılan finansal işlem hacmi 2.960 milyar TL'dir.

Tablo 2.19 : İnternet Bankacılığı Seçilmiş Göstergeler

	2015	2016
Aktif müşteri sayısı (bin kişi)	17.420	20.399
Finansal işlemler (milyar TL)	2.383	2.960

Kaynak : TBB

2.8.Sektörün Uluslararası Karşılaştırması

Türk bankacılık sektörü 740 milyar euroluk aktif büyüklüğüne sahip olup AB Ülkeleriyle karşılaştırıldığında 13.sıradadır.

Aktiflerin gsyh'ya oranı ise yüzde 101 ile AB ortalamasının altındadır. AB ülkelerinde kredi/aktif oranı yüzde 68; mevduat/pasif oranı ise yüzde 64'dür. Söz konusu oranlar Türkiye'de sırasıyla yüzde 64 ve yüzde 53 düzeyindedir.

Türk banka sektörü öz kaynaklar bakımından, AB ülkeleri içinde 8. sıradadır. Türkiye bankaları AB ülkeleri içinde en yüksek nüfus/personel oranına sahiptir.

Tablo 2.20 : AB Türkiye Seçilmiş Göstergeler (2015)

	Birim	AB	Türkiye	Türkiye'nin
		Ortalaması		Sırası
<i>Aktif</i>	Milyar Euro	1.549	700	13
<i>Aktif/gsyh</i>	Yüzde	296	101	25
<i>Kredi</i>	Milyar Euro	842	466	11
<i>Kredi/gsyh</i>	Yüzde	161	64	25
<i>Mevduat</i>	Milyar Euro	799	391	11
<i>Mevduat/gsyh</i>	Yüzde	153	53	28
<i>Özkaynaklar</i>	Milyar Euro	127	82	8
<i>Özkaynak/aktif</i>	Yüzde	8	11	14
<i>Nüfus/personel</i>	Kişi	177	362	1
<i>Nüfus/Şube</i>	Kişi	2.692	6.418	5

2.9. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK)

Türkiye'deki bankaların denetimi ve düzenleyici kurallarının oluşturulması BDDK tarafından yerine getirilmektedir. Türk bankacılık Sistemi 1990-1999 yıllarında yüksek dalgalanmalar ve 1994 Krizi gibi büyük çalkantılar yaşamış ve bu dönemde 11 bankaya el konulmuştur. Bu tarihlerde bankaların denetimi TCMB, Hazine Müsteşarlığı tarafından yapılmakta ve buda denetimde etkinliğin ve bağımsızlığın yeterince yapılamamasına neden olmaktaydı. Denetimde yeknesaklık ve bağımsızlığın sağlanması için 4389 Sayılı Bankalar Kanunu ile haziran 1999'da idari ve mali özerkliğe sahip BDDK kurulmasına karar verilmiş ve Kurul Eylül 2000'de faaliyete geçmiştir.

Kurum Bankalar Kanununda ve 5018 Sayılı Kamu mali Yönetimi ve Kontrol Kanununda belirtilen esas ve usuller kapsamında kendisine tahsis edilen mali

kaynakları, görev ve yetkileri kapsamında kendi bütçesinde belirlenen usul ve esaslar kapsamında serbestçe kullanır.

Kurumun malları devlet malı niteliğinde olduğundan rehin ve haczedilemez.(Kaynak: Bankalar Kanunu)

Kurumun karar organı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu olup; biri başkan olmak üzere yeterli eğitim ve ahlaki normları taşıyan 7 üyeden oluşur ve 5 yıl için dürüst, dikkatli ve tarafsız yürüteceklerine dair Yargıtay Başkanlık Kurulu huzurunda yemin ederek göreve başlarlar.

Kurul üyeleri asli görevlerini aksatmayacak şekilde bilimsel amaçlı yayın, ders ve konferans faaliyetlerinde bulunmasına karşın; başka hiçbir resmi veya özel görev alamazlar.

Kurul üyeleri ve Kurum üyeleri Kurumdan ayrıldıktan sonra 2 yıl boyunca denetleme ve düzenleme yapmakla görevli olduğu sektör ve alandaki özel kuruluşlarda çalışamaz, görev alamazlar.

Kurumun Görev ve Yetkileri

1-Bankalar ve finansal holding şirketleri ile diğer kanunlarda ve ilgili mevzuatta yer alan hükümler saklı kalmak kaydıyla banka dışı kuruluşların; kuruluş ve faaliyetlerini, yönetim ve teşkilat yapısını, birleşme, bölünme, hisse değişimini ve tasfiyelerini düzenlemek, uygulamak, uygulanmasını sağlamak, uygulamayı izlemek ve denetlemek

· Yurt içi ve yurt dışı muadil kurumların katıldığı uluslararası mali, iktisadi ve mesleki teşekküllere üye olmak, görev alanına giren hususlarda yabancı ülkelerin yetkili mercileri ile mutabakat zaptı imzalamak

· Kanunla verilen diğer görevleri yapmak

Kurumun temel amacı, finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin efektif şekilde çalışması, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerini korumaktır.

Yaşanan 2001 Krizi Kurumun önemini artırmış ve buna paralel olarak; Kurum yetkileri ve personel kalitesi en yüksek seviyeye çıkarak finans kesiminin etkin bir şekilde denetim, gözetim ve düzenlemeler yapılmaktadır.

DDK'nın denetimine tabi olan bankalar dışında başlıca Kurumlar, Finansal kiralama, Factoring, Finansman Şirketleri, Finansal Holding Şirketleri Varlık Yönetim Şirketleri, Ödeme Kuruluşları ve Elektronik Para Kuruluşlarıdır (Kaynak BDDK, <http://www.bddk.org.tr>).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

Dr.Gürcan Avcı Reel Sektör Kur Riski İle Kredi Riski İlişkisinin Türk Bankacılık Sektörü Açısından Değerlendirilmesi adlı genel analiz yöntemli çalışmasında, 2001 Krizinden sonra alınan kararlar çerçevesinde ve dalgalı kura geçişle birlikte tolere edilebilir bir risk olmasına karşın; (kur riski oranı sınırlaması vb.) alınan YP kaynakların; yine aktifte kredi olarak plâse edilmesi sonucu iç piyasaya mal satışı yapan ve TL gelir elde eden firmaların elde ettiği gelirden dolayı kur riskinden dolayı kredi riski oluşabileceğini, kredi kullanan firmaların yönetimi vb. nedenlerle sorunlu kredi riskine dönüşebileceğini ancak 2001 Krizinden sonra Bankacılık Sistemindeki takip,izleme ve analiz yöntemlerinin gelişmesi sonucunda bu konuda çok mesafe alındığını ve bunun kâra olumlu yansıdığını, proje kredilerinde ise alınan YP kredilerin bu sektörlerin döviz geliri elde eden sektörler olması dolayısıyla sorun yaratmadığını ve sektörün inovasyona, ölçüm ve yönetim araçlarının geriye dönük testlerle düzenli olarak izlenmesinin gerektiğini belirtmiştir (Avcı , 2016)

Altan Gökçe Türk Bankacılık Sisteminde Döviz Kuru Değişimlerinin Bankaların Mali Tablolarına Etkileri adlı döviz kuru değişmelerinin Türk Bankacılık Sistemine etkilerini anlatan doktora tezinde; dünya ekonomilerinin globalleşme kapsamında entegre bir yapı oluşturduğu ve kurlarda yaşanan herhangi bir değişikliğin ülke ekonomileri ve bankacılık sektörünü etkilediğini belirtmiştir.Bu kapsamda kurdaki değişikliklerin Türk banka sisteminde özel bankaların bilançolarına etkileri incelenmiştir.Çalışmadaki analizlerde kantil regresyon yöntemi uygulanmıştır.Döviz kuru riski; kur etkisine açık olan mali değerlerdeki beklenmedik değişiklikleri ifade eder. Döviz kurunda yaşanan değişimlerin banka bilançosu üzerindeki etkisi yanında nakit akışında da etkili olduğu, bankaların uluslararası piyasalardaki değerini de etkilediği belirtilmiştir. Çünkü taahhüdün yerine getirilmemesinin bankaların zarara uğramasına neden olabileceği belirtilmiş, döviz riskinden korunabilmek için vadeli

işlem piyasalarında opsiyon, future, forward vb. işlemleri kullandıkları belirtilmiştir.Döviz kuru riskinin de;

- 1- Ekonomik; döviz kurlarında yaşanan değişikliğin bankanın ilerideki nakit akışını etkilemesi,
- 2- İşlem riski; bankaların döviz üzerinden yaptıkları işlemler sonucunda nakit akışında meydana gelebilecek belirsizlik,
- 3- Muhasebe riski; uluslararası faaliyeti olan bankaların; Merkez dışında oluşan YP varlıklarının ülke parasına çevrilmesi sonucu oluşan riskten kaynaklanır. Genel merkezin olduğu ülke para biriminin; bağlı kuruluş ülke paralarına göre değer kazanması muhasebe kur zararını, tersi ise kârını oluşturur.Yapılan çalışma sonucunda; döviz kurundaki artışın ; takipteki krediler kalemini artırdığı, dolayısıyla kârlılıkta da olumsuz sapmaya neden olduğu belirtilmiştir (Gökçe, Altan, 2013).

İ.Arslan ve S.Yapraklı Banka Kredileri ve Enflasyon Arasındaki İlişki adlı çalışmalarında, enflasyonun düşmesinin banka kredilerinin artmasına, kredilerdeki artışında iç talepte artışa ve yatırımların artmasını sağlayarak ekonomik kârlılığa ve banka kârlarının artmasında etkili olacağını belirtmişlerdir. Çalışmalarında zaman serisi analiziyle değişkenlerin durumunu birim kök testi ile araştırmışlardır

İbrahim Arslan ve Sevda Yapraklı Banka Kredileri ve Enflasyon Arasındaki İlişki adlı çalışmalarında; enflasyonun düşmesinin Banka kredilerinin artmasına; kredilerdeki artışınsa iç talepte artışa ve yatırımların artmasını sağlayarak ekonomik kârlılığa ve banka kârlarının artmasında etkili olacağı belirtilmektedir. Çalışmalarında; zaman serisi analiziyle, değişkenlerin durumunu birim kök testi ile araştırmışlardır (Yapraklı & Arslan, 2008)

E.Alphan İlhan Dezenflasyon Süreci Ve Düşük Enflasyon Ortamının Türkiye Makroekonomi Ve Bankacılık Üzerine Etkileri isimli çalışmasında; dezenflasyonun olumlu etkilerini ve bankacılık sektörüne olumlu ve olumsuz yönlerini dikkate alarak

incelemiş ve bu konuda enflasyonun Türkiye’de banka şubelerinin sayısının artması ve bu bağlamda karlılığında artmasına ortam sağladığını belirtmiştir. Çalışmada enflasyonun gelecekteki nakit akımının gerçek değerini düşürdüğü için; nakit akışında belirsizlik ortaya çıkar. Ayrıca banka aktiflerinin pasifteki kaynak vadelerinden daha uzun vadeli olması halinde artan faizlere kredilerin uyumu daha zor olacağından banka karlılığını olumsuz etkileyecektir. Düşük enflasyon ortamındaki bankacılıkta;

- 1- Vadesiz mevduat gelirinden düşme olacağı,
- 2- Faiz oranlarının düşmesi net faiz marjını düşürecektir,
- 3- Ekonomik belirsizliğin artması, tüketim, yatırım ve dolayısıyla işlem hacimlerini artırarak karlılığı olumlu etkileyecektir (İlhan, 2004).

Dr.Nizamülmük Güneş Banka Kârlılığının Belirleyicileri: 2002-2012 Dönemi Türk Mevduat Bankaları Üzerine Bir İnceleme isimli çalışmada; panel veri analizi yöntemi uygulayarak; kârlılığı etkileyen en önemli faktörün sermaye olduğu ve enflasyon beklentilerinin karlılık üzerinde olumlu etki yaptığı sonucuna ulaşmıştır. Çünkü enflasyonist ortamda fiyatların artacağı beklentisiyle herkesin biran önce ihtiyaçlarını almak isteyeceği ve fiyat artışından korunmak için tasarruf yerine ihtiyaçları bugünden karşılama yoluna gidileceğini belirtmiştir (Nizamülmük, 2015).

Yrd.Doç.Dr.Hicabi Ersoy ve Seda Kayaalp’in Enflasyonun Banka Bilançolarına Etkisinin Faiz Marjları İle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi adlı çalışmada, Banka bilançolarında olan borçlar ve varlıkların faiz marjları karşılaştırmalı olarak incelenerek enflasyonun net kârlarına etkisi Net Borçlar Hipotezine göre yorumlanmıştır. Bu hipoteze göre enflasyon dönemlerinde net parasal borçlu olan bankalar daha fazla kar elde edeceklerdir. Buna göre; net parasal borçlar > net parasal varlıklar ise bankalar net borçlu, bunun aksi durumunda ise net parasal alacaklı olmaktadır. İncelenen 1997-2013 döneminde net faiz marjı ile net borçlu/alacaklı banka bilanço kalemlerindeki değişim arasında bir paralellik

görülememiş ve buda net borçlu hipotezi ile enflasyon arasında bir açık bağlantının, karlılığın ilişkisi olmadığını göstermiştir. (Ersoy & Kayaalp, 2015)

Yasemin Karataş Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama isimli çalışmada; panel veri analizi yöntemini kullanarak ticari bankaların net faiz marjı, aktif kârlılığı ve öz kaynak kârlılığını etkileyen faktörleri incelemiştir. Bağımsız değişken olarak tüketici fiyat endeksi-enflasyonun faiz hadlerine etkisi nedeniyle; banka kârlılığına olumlu etki yaptığı belirtilmiştir (Karataş, 2015).

Canan Dağıdır Türk Bankacılık Sektöründe Kârlılık ve Makro Ekonomik Değişkenlerle İlişkisi isimli makalesinde bankaların kârlılık göstergesi olan faiz marjı değişkeni ile makroekonomik değişkenler arasındaki ilişki tam logaritmik regresyon modelleriyle analiz edilmiştir. Sonucunda; enflasyon dönemlerinde faiz oranlarının arttığı ve bununla mevduat maliyetini artırmasına karşın; kredilerin bu belirsizlikten dolayı yeterince artmadığından faiz marjının daralmasına yol açacağını belirtmiştir (Dağıdır, 2010).

Mohammed Jasioh Banka Kârlılığı, Enflasyon ve Maliyet Verimliliği –Pakistan Bankaları Vakası adlı çalışmada, iç ve dış etkiler, ve makroekonomik değişkenlerin kârlılık üzerindeki etkisini Pakistan bankalarında araştırmıştır. Bağımlı veri analizi banka büyüklüğü, işgücü verimliliği, konsantrasyon ve enflasyonun bankanın kârlılığı üzerinde önemli etkisi olduğunu doğruladığı belirtilmiştir.

Burada 2008-2012 arasında 26 ticari bankanın verileri Pakistan Devlet bankası kayıtlarından alınmıştır. Toplam 130 gözlemle panel veri analizi kullanılmış. Risk ve Banka kârlılığı ROA (*) ve NIM(**) açısından incelenmiştir.

Sonuçta Pakistan ticari bankalarında kârlılık ile enflasyon arasında olumlu ilişki olduğu, gelirin maliyetten hızlı arttığına işaret edilmiştir (Jasioh, 2015).

(*) ROA= Net Gelir/Toplam Varlıklar, (**)NIM = Net faiz geliri/Varlıklar

Dr. Aykut Ekinci, Faiz ve Kurdaki Getiri ve Değişkenliğin Bankacılık Hizmetler ve Sanayi Sektörüne Etkileri adlı çalışmada faiz ve kur değişmelerinin sektör karlılığına etkilerini araştırmak için GARCH modeli kurmuştur. Kârlardaki artışın, vadeli işlem piyasalarında yapılan işlemler sonucunda alım yönünde net pozisyona, yani uzun pozisyona sahip olunması durumunda kârlılıkta artış yaratacağı, faiz riskindeki artışta ise bankacılık sektörü getirisinin etkilenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedeninin de; faiz riskinin Bankacılık sektörünce iyi yönetilmesinin göstergesi olduğu belirtilmiştir (Ekinci, 2016).

Rıma A.Turk Negative Interest Rates: How Big a Challenge for Large Danish and Swedish Banks? adlı çalışmasında, Danimarka'da negatif faiz oranlarının 2012-2015 yılları arasında gerçekleştiğini, İsveç'te ise 2015 yılında başladığını belirtmiştir. Düşük faiz geliri, toplam satış ve toplam maliyetlerinde azalma ve daha yüksek ücret gelirlerinde meydana gelen artışla dengelenmiştir. 2015 yılında -0,50 olan politika faizi 2016'da -0,25 olmuştur. Danimarka'da spekülasyon sermaye girişlerini cezalandırmak için negatif faiz oranı getirilmiştir. Danimarka ve İsveç'te negatif düşük faiz oranları, banka kârlılığına olumsuz etki etmemiştir. Faiz oranlarının düşmesiyle kredi faiz ve mevduat faiz oranları arasındaki marj daralmıştır. Ancak kârlılık istikrarlı bir seyir izleyerek düşmemiştir. Nedeni; bu ülkelerde mevduat dışı Amerikan Tahvilleri fonlamasının yüksek oranda olması ve toplam finansman maliyetinin çok düşmesi faiz giderlerini de çok düşürmüştür. Ayrıca faiz dışı gelirlerde yüksek ücretlerden kaynaklanan gelirde kârı istikrarlı yapmıştır (Turk, 2016)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA

4.1. Metedoloji

Ülke ekonomisi ve finansal piyasaları çok büyük ölçüde belirleyen bankacılık sektörü ve buna bağlı olarak Borsa’da da çok ağırlığı olan BIST banka endeksinin, ekonomide her zaman etkili olan kur ,faiz ve TÜFE karşısında nasıl etkilendiğini ve büyük dalgalanmalar olduğunda bu üç değişkenin banka sektörü ve banka endeksini kısa ve uzun dönemde nasıl etkilediği Artırılmış Dickey-Fuller Testiyle incelenmiştir.

Yapılan çalışmada BIST’e(Borsa İstanbul) kote olan bankaların 2004’ten 2017 2. çeyreğe kadar olan dönemleri kapsayacak şekilde elde edilen kârlılık oranları ve endeksteeki gerçekleşen değerler alınmıştır. Gerçekleşen sonuçlara göre bağımsız ve etkileyen değişken olan faiz, kur ve tüfe gerçekleşen rakamlarından, kârlılık ve banka endeksinin (XBANK) ne şekilde etkilendiği test edilmiştir. Bu çalışmada; Banka finansal verileri 3 ‘er aylık alındığından, diğer tüm finansal verilerde 3 ‘er aylık alınmıştır. 2004-2017 arasında gerçekleşen USD kurları TCMB sayfasından 3 aylık bilançolardaki USD satış kur değerleri olarak alınmıştır. Faiz oranları TCMB gösterge faiz oranı, mevduat ve kredi faiz oranı 3’er aylık aritmetik ortalama değer olarak, Enflasyon verileri 3 er aylık ortalama olarak TÜİK verilerinden alınmıştır. Faiz olarak TCMB faizi, kredi faizi ve mevduat faizi alınmış ve banka kârlılığı ve banka endeksinin her üç faiz karşısında nasıl bir sonuç ve tepki verdiği incelenmiştir.

4.2.Uygulama Aşamaları

Yapılan çalışma sonucunda araştırılan 2 bağılı değişkenin belirtilen 3 bağımsız değişkenden ne şekilde etkilendiği aşağıda test sonuçlarıyla belirlenmiştir. Burada öncelikle banka endeksini %5 güven aralığında birim kök olup olmadığı test edilmiş

ve sonucunda % 5'ten büyük olduğu için birim kök içerdiği görülmüş ve 1. Fark alınarak durağan hale getirilmiştir. Aynı süreç kâr değişkeni, mevduat faiz değişkeni, TCMB faizi değişkeni, kredi faizi değişkeni, TÜFE değişkeni ve kur değişkeni içinde uygulanarak tüm değişkenlerin 1. Farkta durağan oldukları görülmüş ve tüm değişkenlere aşağıda görüldüğü gibi koenteegrasyon testi uygulanmıştır.

Hipotezimiz ;

H_0 =====> bağımsız değişkenler banka endeksi ve banka kârlılığını etkilemektedir.

H_1 =====> bağımsız değişkenler banka endeksi ve banka kârlılığını etkilememektedir.

Birim Kök Testi Sonuçları

Dickey-Fuller testi, gözlenen serilerde birim kökün varlığının (serinin durağan olmadığı) olup olmadığının belirlenmesinde kullanılan bir testtir.

Durağanlık ise belli bir dönemi kapsayan zaman serisinin,zaman içinde belli bir değere doğru yaklaşması,açık bir deyişle, sabit bir ortalama, sabit varyans ve gecikme seviyesine bağlı kovaryansa sahip olmasıdır.

Granger Nedensellik Testi: İki değişken arasında zamana bağlı olarak gecikmeli bir ilişki varsa, ilişkinin nedenselliğinin yönünü istatistiksel açıdan belirlemede kullanılan testlerden biri Granger Nedensellik testidir. Nedensellik, neden sonuç arasında bir ilişki kurmaktadır. Gözlenen iki ilişki arasında güçlü bir ilişki olabilir. Grangerin operasyonel nedensellik tanımı şu varsayımlara dayanmaktadır.

Gelecek geçmişin nedeni olamaz. Kesin nedensellik sadece geçmişin şimdiki zamana veya geleceğe neden olmasıyla mümkün olabilir. Neden her zaman sonuçtan önce gerçekleşmektedir. Bu da neden ile sonuç arasında bir zaman gecikmesini zorunlu kılmaktadır.

Granger (1969) değişkenler arasındaki nedenselliği tanımlayan nispeten basit bir test geliştirmiştir. Granger e göre Y' nin öngörüsü, X' in geçmiş değerlerinin kullanıldığı durumda, X ' in geçmiş değerlerinin kullanılmadığı duruma göre daha başarılı ise (diğer terimler değişmezken) X, Y ' nin Granger nedenidir.

Tablo 4.1: Banka Endeksi Birim Kök Testi

Temel Hipotez : LNBANKA'nın bir birimi var kök

Dışsal : Sabit , Doğrusal Eğilim

gecikme Süre: 3 (Otomatik - AIC dayalı maxlag = 10)

	t - İstatistik	Prob. *
Artırılmış Dickey -Fuller test istatistiği	-2,686665	0,2461
Test kritik değerler :		
% 1 seviye	-4,137279	
% 5 seviye	-3,495295	
% 10 seviye	-3,176618	

Tablo 4.1'de görüldüğü gibi , temel hipotez 0,2461 çıktığından %5 anlamlılık düzeyinde reddedilememiş ve birim kök vardır.

Tablo 4.1.1: Banka Endeksi Durağanlık Testi

Temel Hipotez : D (LNBANKA) bir birim var kök
Eksojen : Yok
gecikme Süre: 0 (Otomatik - AIC dayalı maxlag = 10)

	t - İstatistik	Prob. *
Artırılmış Dickey -Fuller test istatistiği	-5,745868	0.0000
Test kritik değerler : % 1 seviye	-2,606911	
% 5 seviye	-1,946764	
% 10 seviye	-1,613062	

Tablo 4.1.1. de görüldüğü gibi temel hipotez %5 anlamlılık düzeyinde reddedilmiştir.

Yani 1.farkta ihtimal sonucu 0 olduğundan Durağan hale gelmiştir

Tablo 4.2: Mevduat faizi Birim Kök Testi

Temel Hipotez : LNFAIZ bir birim var kök
Dışsal : Sabit , Doğrusal Eğilim
gecikme Süre: 2 (Otomatik - AIC dayalı maxlag = 10)

	t - İstatistik	Prob. *
Artırılmış Dickey -Fuller test istatistiği	-2,668739	0,2532
Test kritik değerler : % 1 seviye	-4,133838	
% 5 seviye	-3,493692	
% 10 seviye	-3,175693	

Tablo 4.2.'de görüldüğü gibi sonuç % 5 güven aralığında 0,2532 çıktığından ve %5'ten büyük olduğundan birim kök olduğu görülmüştür.

Tablo 4.2.1: Mevduat Faizi Durağanlık Testi

Temel Hipotez : D (LNFAIZ) bir birim var kök
Eksojen : Yok
gecikme Süre: 0 (Otomatik - AIC dayalı maxlag = 10)

	t - İstatistik	Prob. *
Artırılmış Dickey -Fuller test istatistiği	-5,799714	0.0000
Test kritik değerler : % 1 seviye	-2,606911	
% 5 seviye	-1,946764	
% 10 seviye	-1,613062	

Mevduat faizi 1. Farkta sonucu %5'ten küçük çıktığı için durağan hale gelmiştir.

Tablo 4.3: TCMB Birim Kök Testi

Temel Hipotez : LNFAIZ2'nin bir birimi var kök
Dışsal : Sabit , Doğrusal Eğilim
gecikme Süre: 1 (Otomatik - AIC dayalı maxlag = 10)

	t - İstatistik	Prob. *
Artırılmış Dickey -Fuller test istatistiği	-2,422796	0,3643
Test kritik değerler : % 1 seviye	-4,130526	
% 5 seviye	-3,492149	
% 10 seviye	-3,174802	

Tablo 4.3'te görüldüğü gibi 0,3643 %5'ten büyük olduğundan birim kök vardır.

Tablo 4.3.1: TCMB Faizi Durağanlık Testi

Temel Hipotez : D (LNFAIZ2) bir birim var kök
Eksojen : Yok
gecikme Süre: 0 (Otomatik - AIC dayalı maxlag = 10)

	t - İstatistik	Prob. *
Artırılmış Dickey -Fuller test istatistiği	-4,066961	0.0001
Test kritik değerler : % 1 seviye	-2,606911	
% 5 seviye	-1,946764	
% 10 seviye	-1,613062	

1. Farkta elde edilen 0.0001 sonucu %5'ten küçük olduğundan TCMB faiz değişkeni durağan hale gelmiştir.

Tablo 4.4: Kredi Faizi Birim Kök Testi

Temel Hipotez : LNKREDI bir birim var kök
Dışsal : Sabit , Doğrusal Eğilim
gecikme Süre: 1 (Otomatik - AIC dayalı maxlag = 10)

	t - İstatistik	Prob. *
Artırılmış Dickey -Fuller test istatistiği	-2,499272	0,3274
Test kritik değerler : % 1 seviye	-4,130526	
% 5 seviye	-3,492149	
% 10 seviye	-3,174802	

Tablo 4.4'te görüldüğü gibi; %5 güven aralığında elde edilen sonuç %5'ten büyük olduğundan birim kök vardır.

Tablo 4.4.1: Kredi Faizi Durağanlık Testi

Temel Hipotez : D (LNKREDI) bir birim var kök
Eksojen : Yok
gecikme Süre: 0 (Otomatik - AIC dayalı maxlag = 10)

	t - İstatistik	Prob. *
Artırılmış Dickey -Fuller test istatistiği	-4,803333	0.0000
Test kritik değerler : % 1 seviye	-2,606911	
% 5 seviye	-1,946764	
% 10 seviye	-1,613062	

Tablo 4.4.1’de elde edilen sonuç %5’ten küçük olduğundan Kredi faiz Değişkeni 1. Farkta durağan hale gelmiştir.

Tablo 4.5: Kur Değişkeni Birim Kök Testi

Temel Hipotez : LNKUR'un bir birimi var kök
Dışsal : Sabit , Doğrusal Eğilim
gecikme Süre: 9 (Otomatik - AIC dayalı maxlag = 10)

	t - İstatistik	Prob. *
Artırılmış Dickey -Fuller test istatistiği	-2,679455	0,2494
Test kritik değerler : % 1 seviye	-4,161144	
% 5 seviye	-3,506374	
% 10 seviye	-3,183002	

Elde edilen sonuç %5’ten büyük olduğundan birim kök testi vardır.

Tablo 4.5.1: Kur Değişkeni Durağanlık Testi

Temel Hipotez : D (LNKUR) bir birim var kök
Eksojen : Yok
gecikme Uzunluk: 10 (Otomatik - AIC dayalı maxlag = 10)

	t - İstatistik	Prob. *
Artırılmış Dickey -Fuller test istatistiği	-2,228434	0.0264
Test kritik değerler : % 1 seviye	-2,616203	
% 5 seviye	-1,948140	
% 10 seviye	-1,612320	

Tablo 4.5.1’de görüldüğü gibi kur değişkeni 1. Farkta durağan hale gelmiştir.

Tablo 4.6: TÜFE Değişkeni Birim Kök Testi

Temel Hipotez : LNTUFE'nin bir birimi var kök
Dışsal : Sabit , Doğrusal Eğilim
gecikme Süre: 8 (Otomatik - AIC dayalı maxlag = 10)

	t - İstatistik	Prob. *
Artırılmış Dickey -Fuller test istatistiği	-2,126013	0,5188
Test kritik değerler : % 1 seviye	-4,156734	
% 5 seviye	-3,504330	
% 10 seviye	-3,181826	

TÜFE Değişkeni %5’ten büyük olduğundan (0,5188)birim kök vardır.

Tablo 4.6.1: TÜFE Değişkeni Durağanlık Testi

Temel Hipotez : D (LNTUFE) bir birim var kök
Ekzogen : sabit
gecikme Uzunluk : 2 (Otomatik - SIC'ye göre , maxlag = 10)

	t - İstatistik	Prob. *
Artırılmış Dickey -Fuller test istatistiği	-8,162569	0.0000
Test kritik değerler : % 1 seviye	-3,557472	
% 5 seviye	-2,916566	
% 10 seviye	-2,596116	

Tablo 4.6.1'den görüldüğü gibi TÜFE değişkeni 1. Farkta durağandır.

Tablo 4.7: Kâr Değişkeni Birim Kök Testi

Temel Hipotez : LNKAR'ın bir birimi var kök
Dışsal : Sabit , Doğrusal Eğilim
gecikme Uzunluk: 5 (Otomatik - AIC dayalı maxlag = 10)

	t - İstatistik	Prob. *
Artırılmış Dickey -Fuller test istatistiği	-2,509168	0,3227
Test kritik değerler : % 1 seviye	-4,144584	
% 5 seviye	-3,498692	
% 10 seviye	-3,178578	

%5 güven aralığında 0,3227 sonuç çıktığından Kâr değişkeni birim kök içermektedir.

Tablo 4.7.1: Kâr Değişkeni Durağanlık Testi

Boş Hipotez : D (LNKAR) bir birim var kök
Eksojen : Yok
gecikme Uzunluk: 10 (Otomatik - AIC dayalı maxlag = 10)

	t - İstatistik	Prob. *
Artırılmış Dickey -Fuller test istatistiği	-4,098069	0.0001
Test kritik değerler :		
% 1 seviye	-2,616203	
% 5 seviye	-1,948140	
% 10 seviye	-1,612320	

Sonuç %5'ten küçük çıktığından Kâr değişkeni 1.farkta durağandır. Sonuçta tüm değişkenler 1. Farkta durağan oldukları için koentegrasyon testi uygulanmıştır.

KOENTTEGRASYON (Eşbütünleşim) : Durağan olmayan birden çok zaman serisi arasındaki korelasyonu incelemek için geliştirilmiş bir tekniktir. Türkçede eşbütünleşim olarak bilinir. Eğer 2 veya daha fazla zaman serisi kendileri durağan olmamalarına karşın; bunların doğrusal bileşimleri durağan ise bu serilerin eşbütünleşik olduğu söylenir.Koentegrasyon tekniğini Clave Granger geliştirmiştir.

Bankacılık Endeksi İçin Sonuçlar

Tablo 4.8: Eşbütünleşme Testi Kısa Dönem TCMB Faizi Kullanılan Durum(LNFAİZ2)

Örnek (ayarlanmış): 2004Q1 2017Q2
Dahil gözlemler : 54 sonra ayarlamaları
Eğilim varsayımı : Doğrusal deterministik akım
Seri: LNBANKA LNFAİZ2 LNKUR LNTUFE

kısıtlanmamış Eşbütünleşme Testi (İz)

Hipotezdeki CE (ler) sayısı	Özdeğer	iz istatistik	0.05 Kritik değer	Prob . **
Hiçbiri *	0.503317	62,10171	47,85613	0.0013
En fazla 1	0.222859	24,31238	29,79707	0,1876
En fazla 2	0.165236	10,69717	15,49471	0,2308
En fazla 3	0.017337	0.944424	3.841466	0,3311

İz testi 1 eşbütünleşme gösterir 0.05 seviyesinde denklem (lar)

* gösterir reddedilmesi 0.05 seviyesinde hipotez

** MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p değerleri

kısıtlanmamış Eşbütünleşme Rütbe Testi (Maksimum Özdeğer)

Hipotezdeki CE (ler) sayısı	Özdeğer	Max-Eigen istatistik	0.05 Kritik değer	Prob . **
Hiçbiri *	0.503317	37,78933	27,58434	0.0018
En fazla 1	0.222859	13,61521	21,13162	0,3974
En fazla 2	0.165236	9.752749	14,26460	0,2287
En fazla 3	0.017337	0.944424	3.841466	0,3311

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi; 1 adet koentegre vektör olup değişkenler koentegredir.

Tablo 4.9: Mevduat Faizinin Kullanıldığı Durum(Eşbütünleşme Testi)

Örnek (ayarlanmış): 2004Q1 2017Q2
Dahil gözlemler : 54 sonra ayarlamaları
Eğilim varsayımı : Doğrusal deterministik akım
Seri: LNBANKA LNFAIZ LNKUR LNTUFE

kısıtlanmamış Eşbütünleşme Rütbe Testi (İz)

Hipotezdeki CE (ler) sayısı	Özdeğer	iz istatistik	0.05 Kritik değer	Prob . **
Hiçbiri *	0.358572	50,29193	47,85613	0,0290
En fazla 1	0.222184	26,31277	29,79707	0,1196
En fazla 2	0.210226	12,74447	15,49471	0,1245
En fazla 3	6.94E-07	3.75E-05	3.841466	0,9970

İz testi 1 eşbütünleşme gösterir 0.05 seviyesinde denklem (lar)

* gösterir reddedilmesi 0.05 seviyesinde hipotez

** MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p değerleri

kısıtlanmamış Eşbütünleşme Testi (Maksimum Özdeğer)

Hipotezdeki CE (ler) sayısı	Özdeğer	Max-Eigen istatistik	0.05 Kritik değer	Prob . **
Yok	0.358572	23,97917	27,58434	0,1354
En fazla 1	0.222184	13,56830	21,13162	0,4014
En fazla 2	0.210226	12,74443	14,26460	0,0857
En fazla 3	6.94E-07	3.75E-05	3.841466	0,9970

Tablo 4.9'dan görüldüğü gibi 1. kısımda %5 seviyesinde reddedilmiş(0,0290) ve 2.tabloda ise %5 güven aralığında değişkenlerin koentegre olduğu görülmektedir.

Tablo 4.10: Kredi Faizinin Kullanıldığı Durum İçin Eşbütünleşme Testi

Örnek (ayarlanmış) : 2004Q1 2017Q2
Dahil gözlemler : 54 sonra ayarlamaları
Eğilim varsayımı : Doğrusal deterministik akım
Seri: LNBANKA LNKUR LNTUFE LNKREDI
Parakete aralık (önce farklar) : 1 ila 3

kısıtlanmamış Eşbütünleşme Rütbe Testi (İz)

Hipotezdeki CE (ler) sayısı	Özdeğer	iz istatistik	0.05 Kritik değer	Prob . **
Hiçbiri *	0.527069	63,72557	47,85613	0.0008
En fazla 1	0.208465	23,29011	29,79707	0,2321
En fazla 2	0.171705	10,66591	15,49471	0,2329
En fazla 3	0.009089	0.493047	3.841466	0,4826

İz testi 1 eşbütünleşme gösterir 0.05 seviyesinde denklem (lar)

* gösterir reddedilmesi 0.05 seviyesinde hipotez

** MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p değerleri

kısıtlanmamış Eşbütünleşme Rütbe Testi (Maksimum Özdeğer)

Hipotezdeki CE (ler) sayısı	Özdeğer	Max-Eigen istatistik	0.05 Kritik değer	Prob . **
Hiçbiri *	0.527069	40,43546	27,58434	0,0007
En fazla 1	0.208465	12,62420	21,13162	0,4874
En fazla 2	0.171705	10,17286	14,26460	0,2008
En fazla 3	0.009089	0.493047	3.841466	0,4826

Tüm değişkenlerin uzun dönemde aralarında ilişki olduğu görülmektedir (0,0008 ve 0,0007). 1 adet koentegre vektör olup değişkenler eşbütünleşiktir.

Banka Endeksi İçin Uzun Dönem Modelleri

Tablo 4.11: TCMB Faizinin Kullanıldığı Durum

Vektör Hata Düzeltme Tahminler

Örnek (ayarlanmış): 2004Q1 2017Q2

Dahil gözlemler : 54 sonra ayarlamaları

□ içinde standart () & t- istatistiklerinde standart hatalar

eşbütünleşim Eq :	CointEq1
LN BANKA (-1)	1.000000
LN FAİZ2 (-1)	-0,160700 (0,14238) [-1,12871]
LN KUR (-1)	-5,226457 (0,66094) [-7,90760]
LN TÜFE (-1)	-1,948208 (0,25012) [-7,78899]
C	23,46069

Tablo 4.11'deki sonuçları denklem haline dönüştürmemiz halinde;

$$\text{LN BANKA} = -23,46 + 0,16 \text{ LN FAİZ} + 5,22 \text{ LN KUR} + 1,94 \text{ LN TÜFE}$$

olmakta ve buna göre **TCMB Faizi anlamsız, kur ve Tüfe anlamlı ve pozitif etkilemektedir.**

Tablo 4.12: Mevduat Faizinin Kullanıldığı Durum

Vektör Hata Düzeltme Tahminler

Örnek (ayarlanmış): 2004Q1 2017Q2
Dahil gözlemler : 54 sonra ayarlamaları
[] içinde standart () & t- istatistiklerinde standart hatalar

eşbütünleşim Eş :	CointEq1
LN BANKA (-1)	1.000000
LN FAİZ (-1)	-0,905683 (0,31907) [-2,83851]
LN KUR (-1)	-7,095000 (1,27198) [-5,57790]
LN TÜFE (-1)	-3,229636 (0,54852) [-5,88793]
C	40,78757

Sonuç olarak; LN BANKA= -40,78 +2,83 LN FAİZ + 5,57 LN KUR + %5,88 LN TÜFE Olmakta ve **Mevduat faizi, Kur ve Tüfe anlamlı ve pozitif** etkilemektedir.

Tablo 4.13: Kredi Faizinin Kullanıldığı Durum

Vektör Hata Düzeltme Tahminler

Örnek (ayarlanmış): 2004Q1 2017Q2
Dahil gözlemler : 54 sonra ayarlamaları
[] içinde standart () & t- istatistiklerinde standart hatalar

eşbütünleşim Eq :	CointEq1
LN BANKA (-1)	1.000000
LN KREDİ (-1)	-2,140649 (0,47512) [-4,50553]
LN KUR (-1)	-14,67158 (2,18800) [-6,70548]
LN TÜFE (-1)	-4,718100 (0,64665) [-7,29626]
C	87,46567

Bu sonuçlara göre; **kredi faizi, kur ve tüfe anlamlı ve pozitif** etkilemektedir.

Banka Endeksi İçin Kısa Dönem Nedensellik İlişkisi

Kısa dönem modeli ; hata düzelt me modeli olarak adlandırılır

Tablo 4.14: TCMB Faizinin Kullanıldığı Durum

VEC Granger Nedensellik / Blok Dışsallık Wald Testler

Örnek : 2003Q1 2017Q2

Dahil gözlemler : 54

bağımlı değişken : D (LNBANKA)

Dışlanan	Ki-kare	df	Prob .
D (LNFAIZ2)	4.935063	3	0,1766
D (LNKUR)	1.784374	3	0,6183
D (LNTUFE)	4.899563	3	0,1793
Herşey	11,25703	9	0,2585

Burada %5 anlamlılık düzeyinde çıkan sonuç (0,1766) %5'ten büyük olduğundan. Kısa dönemde hiçbir değişken banka endeksini etkilemiyor.

Tablo 4.15: Mevduat Faizinin Kullanıldığı Durum

VEC Granger Nedensellik / Blok Dışsallık Wald Testler

Örnek : 2003Q1 2017Q2

Dahil gözlemler : 54

bağımlı değişken : D (LNBANKA)

Dışlanan	Ki-kare	df	Prob .
D (LNFAIZ)	1.874192	3	0,5989
D (LNKUR)	1.798354	3	0,6153
D (LNTUFE)	3.257029	3	0,3537
Herşey	7.206995	9	0,6156

Tablo 4.15'ten de görüldüğü gibi, tüm etkileyen değişkenlerin sonucu 5'ten büyük olduğundan **kısa dönemde hiçbir değişken banka endeksini etkilememektedir.**

Tablo 4.16 : Kredi Faizinin Kullanıldığı Durum

VEC Granger Nedensellik / Blok Dışsallık Wald Testler

Örnek : 2003Q1 2017Q2

Dahil gözlemler : 54

bağımlı değişken : D (LNBANKA)

Dışlanan	Ki-kare	df	Prob .
D (LNKREDI)	4.811247	3	0,1862
D (LNKUR)	1.848389	3	0,6045
D (LNTUFE)	3.014495	3	0,3894
Herşey	10,20247	9	0,3343

Kredi faizinin kullanıldığı durumda tüm değişkenlerin sonucu %5'ten Büyük olduğundan hiçbir değişken kısa dönemde banka endeksini etkilememektedir.

Kısa Dönem Kârlılık İçin Sonuçlar

Tablo 4.17: TCMB Faizinin Kullanıldığı Durum

Örnek (ayarlanmış): 2004Q1 2017Q2
Dahil gözlemler : 54 sonra ayarlamaları
Eğilim varsayımı : Doğrusal deterministik akım
Seri: LNKAR LNFAIZ2 LNKUR LNTUFE
Parakete aralık (önce farklar): 1 ila 3

kısıtlanmamış Eşbütünleşme Testi (İz)

Hipotezdeki CE (ler) sayısı	Özdeğer	İz istatistik	0.05 Kritik değer	Prob . **
Hiçbiri *	0.319669	49,64111	47,85613	0,0336
En fazla 1	0.277614	28,84159	29,79707	0,0641
En fazla 2	0.186526	11,28102	15,49471	0,1948
En fazla 3	0.002463	0.133159	3.841466	0,7152

İz testi 1 eşbütünleşme gösterir 0.05 seviyesinde denklem (lar)

* gösterir reddedilmesi 0.05 seviyesinde hipotez

** MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p değerleri

kısıtlanmamış Eşbütünleşme Testi (Maksimum Özdeğer)

Hipotezdeki CE (ler) sayısı	Özdeğer	Max-Eigen istatistik	0.05 Kritik değer	Prob . **
Yok	0.319669	20,79952	27,58434	0,2885
En fazla 1	0.277614	17,56057	21,13162	0,1472
En fazla 2	0.186526	11,14786	14,26460	0,1470
En fazla 3	0.002463	0.133159	3.841466	0,7152

Tablo 4.17 Birinci kısmında görüldüğü gibi (0,0336) sonuç %5'ten küçük çıktığından Birim kök vardır. Tablonun 2. Kısmında ise elde edilen sonuçlar %5'ten büyük olduğundan durağan ve koentegredir.

Tablo 4.18: Mevduat Faizi İçin Birim Kök Testi

Örnek (ayarlanmış): 2004Q1 2017Q2
Dahil gözlemler : 54 sonra ayarlamaları
Eğilim varsayımı : Doğrusal deterministik trend (sınırlı)
Seri: LNKAR LNKUR LNTUFE LNFAIZ
Parakete aralık (önce farklar): 1 ila 3

kısıtlanmamış Eşbütünleşme Testi (İz)

Hipotezdeki CE (ler) sayısı	Özdeğer	İz istatistik	0.05 Kritik değer	Prob . **
Hiçbiri *	0.379162	64,41751	63,87610	0,0450
En fazla 1	0.291486	38,67655	42,91525	0,1246
En fazla 2	0.183366	20,06895	25,87211	0,2224
En fazla 3	0.155561	9.130456	12,51798	0,1725

İz testi 1 eşbütünleşme gösterir 0.05 seviyesinde denklem (lar)

* gösterir reddedilmesi 0.05 seviyesinde hipotez

** MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p değerleri

kısıtlanmamış Eşbütünleşme Rütbe Testi (Maksimum Özdeğer)

Hipotezdeki CE (ler) sayısı	Özdeğer	Max-Eigen istatistik	0.05 Kritik değer	Prob . **
Yok	0.379162	25,74096	32,11832	0,2453
En fazla 1	0.291486	18,60760	25,82321	0,3324
En fazla 2	0.183366	10,93849	19,38704	0,5197
En fazla 3	0.155561	9.130456	12,51798	0,1725

Tablo 18 1. Kısımda çıkan sonuç (0,0450) %5'ten küçük olduğundan birim kök olup Koentegrasyon ilişkisi vardır.Tablonun 2. Kısımında ise (0,2453) 1 adet koentegre vektör olup, değişkenler koentegredir.

Tablo 4.19: Kredi Faizi İçin Birim Kök Testi

Örnek (ayarlanmış): 2004Q1 2017Q2
Dahil gözlemler : 54 sonra ayarlamaları
Trend varsayımı : Deterministik yok trend (sınırlı sabit)
Seri: LNKAR LNKUR LNTUFE LNKREDI
Parakete aralık (önce farklar): 1 ila 3

kısıtlanmamış Eşbütünleşme Testi (İz)

Hipotezdeki CE (ler) sayısı	Özdeğer	İz istatistik	0.05 Kritik değer	Prob . **
Hiçbiri *	0.754239	109.6501	54,07904	0.0000
En fazla 1	0.280233	33,86681	35,19275	0,0690
En fazla 2	0.188164	16,11009	20,26184	0,1693
En fazla 3	0.085958	4.853444	9.164546	0,2999

İz testi 1 eşbütünleşme gösterir 0.05 seviyesinde denklem (lar)

* gösterir reddedilmesi 0.05 seviyesinde hipotez

** MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p değerleri

kısıtlanmamış Eşbütünleşme Rütbe Testi (Maksimum Özdeğer)

Hipotezdeki CE (ler) sayısı	Özdeğer	Max-Eigen istatistik	0.05 Kritik değer	Prob . **
Hiçbiri *	0.754239	75,78328	28,58808	0.0000
En fazla 1	0.280233	17,75672	22,29962	0,1913
En fazla 2	0.188164	11,25665	15,89210	0,2334
En fazla 3	0.085958	4.853444	9.164546	0,2999

tablo 4.19 1. Kısımda sonuç %5'ten küçük olduğundan birim kök vardır ve 2. Kısımdaki sonuca göre 1 adet koentegre vektör olup değişkenler koentegredir.

Kârlılık İçin Uzun Dönem Modelleri

Tablo 4.20: TCMB Faizinin Kullanıldığı Durum

Vektör Hata Düzeltme Tahminler

Örnek (ayarlanmış): 2004Q1 2017Q2

Dahil gözlemler : 54 sonra ayarlamaları

□ içinde standart () & t- istatistiklerinde standart hatalar

eşbütünleşim Eq :	CointEq1
LNKAR (-1)	1.000000
LNFAIZ2 (-1)	0.507678 (0,41148) [1.23378]
LNKUR (-1)	-3,705719 (1,68015) [-2,20559]
LNTUFE (-1)	-0,504654 (0,65943) [-,76529]
C	16,00989

Elde edilen sonuçlara göre; TÜFE ve TCMB faizi anlamsız, kur ise (2,20> 1,96) anlamlı ve pozitifdir.

Tablo 4.21: Mevduat Faizinin Kullanıldığı Durum

Vektör Hata Düzeltme Tahminler

Örnek (ayarlanmış): 2004Q1 2017Q2
Dahil gözlemler : 54 sonra ayarlamaları
[] içinde standart () & t- istatistiklerinde standart hatalar

eşbütünleşim Eş :	CointEq1
LNKAR (-1)	1.000000
LNFAIZ (-1)	1.134854 (6,05299) [0.18749]
LNKUR (-1)	138.4400 (33,5067) [4.13171]
LNTUFE (-1)	-694.1017 (189,973) [-3,65369]
@TREND (03Q1)	14,18572 (3,84465) [3.68973]
C	2504.079

Tablo 4.21’den görüldüğü gibi; **Mevduat faiz oranı anlamsız, kur anlamlı negatif ve TÜFE anlamlı pozitif çıkmaktadır.**

Tablo 4.22 : Kredi Faizinin Kullanıldığı Durum

Vektör Hata Düzeltme Tahminler

Örnek (ayarlanmış) : 2004Q1 2017Q2
Dahil gözlemler : 54 sonra ayarlamaları
[] içinde standart () & t- istatistiklerinde
standart hatalar

eşbütünleşim Eş :	CointEq1
LNKAR (-1)	1.000000
LNKUR (-1)	29,48766 (16,7130) [1.76435]
LNTUFE (-1)	11,47309 (5,08674) [2.25549]
LNKREDİ (-1)	15,82512 (4,26967) [3.70641]
C	-209.7555 (108,389) [-1,93521]

Kredi Faiz Oranı Anlamlı Ve Negatif Kur Anlamsız Tufe Anlamlı Ve Negatif çıkmaktadır.

Kısa Dönem Nedensellik Analizi

Tablo 4.23: TCMB Faizinin Kullanıldığı Durum

VEC Granger Nedensellik / Blok Dışsallık Wald Testler

Örnek : 2003Q1 2017Q2

Dahil gözlemler : 54

bağımlı değişken : D (LNKAR)

Dışlanan	Ki-kare	df	Prob .
D (LNKUR)	8.083995	3	0,0443
D (LNTUFE)	2.688463	3	0,4422
D (LNFAIZ2)	0.971956	3	0,8080
Toplam	10,37180	9	0,3212

Tablo 4.23 sonucuna göre; Kısa Dönemde Sadece Kur Değişkeninden Kârlılığa Doğru Bir Nedensellik İlişkisi Bulunmaktadır.

Tablo 4.24: Mevduat Faizinin Kullanıldığı Durum

VEC Granger Nedensellik / Blok Dışsalılık Wald Testler

Örnek : 2003Q1 2017Q2

Dahil gözlemler : 54

bağımlı değişken : D (LNKAR)

Dışlanan	Ki-kare	df	Prob .
D (LNKUR)	3.898516	3	0,2726
D (LNTUFE)	0.972221	3	0,8080
D (LNFAIZ)	0.381902	3	0,9440
Herşey	5.772685	9	0,7624

Hiçbir Değişken Kârlılık Değişkenini Etkilememektedir.

Tablo 4.25: Kredi Faizinin Kullanıldığı Durum

VEC Granger Nedensellik / Blok Dışsalılık Wald Testler

Örnek : 2003Q1 2017Q2

Dahil gözlemler : 54

bağımlı değişken : D (LNKAR)

Dışlanan	Ki-kare	df	Prob .
D (LNKUR)	7.246029	3	0,0645
D (LNTUFE)	2.410961	3	0,4916
D (LNKREDI)	1.552518	3	0,6702
Herşey	10,17266	9	0,3367

Hiçbir Değişken Karlılık Değişkenini Etkilememektedir.

SONUÇ

Yapılan çalışma sonucunda araştırılan 2 bağılı değişkenin belirtilen 3 bağımsız değişkenden ne şekilde etkilendiği aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Buna göre hiçbir değişken Banka Endeksini kısa dönemde etkilememektedir. Kısa dönem olarak yaklaşık 1 yıllık zaman dilimi içerisinde kur, faiz ve enflasyonun Banka endeksini olumlu veya olumsuz etkilemesi mutlak olarak mümkün olmamaktadır. Banka endeksini kısa dönemde daha çok bankaların karlılığı ve psikolojik olarak beklentilerin daha fazla etkilediği söylenebilir.

Uzun dönemde ise TCMB faizi hariç, kur, tüfe, kredi ve mevduat faizi banka endeksini olumlu etkilemektedir. Çünkü uzun dönemde kurların yükselmesi veya düşmesinde bankalar oluşan marjlardan dolayı daha fazla kazanç elde edebilmekte, enflasyondaki değişiklikleri hizmet bedellerine yansıtabilmektedirler. Sektör volatilitenin yüksek olduğu dönemlerde daha fazla işlem hacmi ve kâr elde edebilmekte ve buda beklentileri olumlu yönde etkilediği için endekse dahil olan banka hisselerine olumlu yansımakta ve endekse pozitif etki yapmaktadır.

Banka kârlılığı için elde edilen sonuçlara baktığımızda ise; kısa dönemde;

TCMB faizinin kullanıldığı durumda kurun anlamlı olduğu ve bunun haricinde ise tüm etkileyen değişkenlerin anlamsız olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni de faizler, kur ve enflasyonun kısa dönemde bilanço kalemlerine yansımalarının yavaş olacağı ve bir uyum süreci aşamasında bankaların aktif-pasif yapılarını ayarlamaları ve yeni duruma adapte olmalarının belli bir zaman alacağı ve oluşan duruma göre alınan yeni pozisyonun banka karlarına belli bir zaman sürecinden sonra yansıyacağını göstermektedir.

Uzun dönemde ise;

TCMB faizinin kullanıldığı durumda; TCMB faizi ve TÜFE anlamsız ancak kur anlamlı ve banka kârını pozitif yönde etkilemektedir.

Mevduat faizinin kullanıldığı durumda ise faiz anlamsız, kur olumsuz yönde anlamlı ve tüfe pozitif yönde anlamlı olarak kârın artmasına imkân sağladığı görülmektedir.

Kredi faizinin kullanıldığı durumda ise; kredi faizi ve tüfe negatif anlamlı, kur ise anlamsız olarak gözükmemektedir. Dolayısıyla uzun dönemde etkileyen değişkenlerin uygulanan faiz türlerine göre değişik sonuçlar doğurduğu ve bunda bu faktörlerin kârı etkilemede kesin ve belirleyici bir sonuç yaratmalarının her zaman aynı yönde olmadığını göstermektedir. Bankacılık sektörü hizmet sektörü olması ve güvene dayandığı için kârlılığın artışında öncelikle güçlü bir özkaynak yapısının olması, bunun yanında kapasiteli profesyonel bir yönetim yapısına sahip olması belirtilen bu değişkenlere göre daha etkindir. Çünkü ekonominin her döneminde istikrarlı gidebilen ve sürekli gelişim sağlayabilen bankalar olduğu gibi, kriz dönemlerinde sarsılan hatta mevcudiyetini devam ettiremeyen bankalarda mevcuttur. Son mortgage krizinin Türkiye'ye yansımalarında bankalar 2001 krizindeki tecrübeleri doğrultusunda aktif kalitesi, aktif pasif yönetiminde daha profesyonel hareket etmeleri ve özkaynak yeterliliğinin yüksek olması dolayısıyla bu krizden daha az etkilenmiş ve daralan dış piyasalar, iç piyasadaki daralma v.b. etkilere rağmen kâr elde edebilmiş ve tekrar büyüme trendine girmişler ve bu dönemde yabancı birçok bankanın bilançosu Türkiye'deki faaliyetlerinden elde ettikleri gelirle pozitif görünüme dönmüş olup buna Finansbank'ın Türkiye'de elde ettiği kârın bu bankanın sahibi olan National Bank of Greece'en bilançosuna olumlu yansımaları örnek gösterebiliriz.

Sonuç olarak; belirtilen her 3 değişken banka kârı ve endeksine kısa uzun dönemde çeşitli etkiler yapmasına karşın; bu etkilerin yönetim ve beklentilerle olumlu pozitif yöne kanalize edilmesi daha fazla önem göstermekte olup; özkaynak yeterliliği ve

yetkinliğin endeks ve kârlılık üzerinde daha belirleyici olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu nedenle özkaynakların güçlü olması, insan kaynağının nitelikli ve yetkin olmasının sektörün gelişmesinde daha fazla önem taşıdığı sonucunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4.26 : Banka Kârı ve Banka Endeksinin Kur,Faiz ve TÜFE’den Etkilenmesini Gösteren Tablo

ETKİLEYEN	UZUN DÖNEM			KISA DÖNEM		
ETKİLENEN	TCMB FAİZİNİN KULLANILDIĞI DURUM	MEVDUAT FAİZİNİN KULLANILDIĞI DURUM	KREDİ FAİZİNİN KULLANILDIĞI DURUM	TCMB FAİZİNİN KULLANILDIĞI DURUM	MEVDUAT FAİZİNİN KULLANILDIĞI DURUM	KREDİ FAİZİNİN KULLANILDIĞI DURUM
BANKA ENDEKSİ İÇİN SONUÇLAR	KUR, TÜFE ANLAMLI, POZİTİF TCMB FAİZİ ANLAMSIZ	FAİZ, KUR, TÜFE ANLAMLI VE POZİTİF	FAİZ, KUR, TÜFE ANLAMLI VE POZİTİF	FAİZ, KUR, TÜFE ANLAMSIZ	FAİZ, KUR, TÜFE ANLAMSIZ	FAİZ, KUR, TÜFE ANLAMSIZ
BANKA KÂRLILIĞI İÇİN SONUÇLAR	TCMB FAİZİ, TÜFE ANLAMSIZ KUR ANLAMLI VE POZİTİF	MEVDUAT FAİZİ ANLAMSIZ KUR ANLAMLI NEGATİF TÜFE ANLAMLI POZİTİF	KREDİ FAİZİ VE TÜFE ANLAMLI NEGATİF, KUR ANLAMSIZ	KUR ANLAMLI POZİTİF, TCMB FAİZ VE TÜFE ANLAMSIZ	FAİZ, KUR, TÜFE ANLAMSIZ	FAİZ, KUR, TÜFE ANLAMSIZ

EKLER

Ek 1. Bankacılık Hesaplarından Kaynaklanan Faiz Oranı Riskinin Standart Şok Yöntemiyle Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik .

Amacı; bankacılık hesaplarına ait bilançolarda yer alan bilanço içi ve bilanço dışı pozisyonlardan kaynaklanan faiz oranı riskinin standart şok yöntemiyle ölçülmesine ve değerlendirilmesine yönelik usul ve esasları düzenler.

Bu Yönetmeliğe göre; Bankacılık hesaplarından kaynaklanmakta olan faiz yüzdesi standart rasyosu; faize duyarlı hesapların net pozisyon tutarlarının negatif ve pozitif şok uygulanması ile elde edilen iskonto oranları ile oluşan tutarların net pozisyon tutarlarının şok uygulanmamış iskonto oranları dikkate alınarak indirgenmesi sonucu elde edilen tutarlardan farklarının para birimi ve vade bazında toplamının özkaynaklara bölünmesi sonucunda hesaplanan rasyolardan; banka için en büyük zararı oluşturan rasyo orandır.Bu faiz oranının riski %20 yi aşamaz.

Bu Yönetmeliğin amacı; bankacılık hesaplarına ait bilançolarda yer alan bilanço içi ve dışı pozisyonlardan kaynaklanan faiz oranı riskinin standart şok yöntemiyle ölçülmesine ve değerlendirilmesine yönelik usul ve esasları düzenler.

Bankacılık sektörü; yaşanan krizler ve kazanılan tecrübe ve eğitsel çalışmalar kapsamında faizi yönetme konusunda oldukça deneyim kazanmış ve olası şoklara karşı hem kurumsal otoritenin denetimi ve hem de kendi bünyelerinde oluşturdukları takip birimi ve APKO (aktif pasif yönetimi) vasıtasıyla sürekli şekilde piyasa ve koşullara göre faiz riskini kontrol etmekte, volatilitenin yüksek olduğu dönemlerde bunu kazanca çevirerek karlılığını artırabilmektedir (BDDK, 2017).

KAYNAKÇA

- Altay,E., (2015). Bankacılıkta Risk, Derin Yayınları, 2.baskı, s.307).
- Arslan, İ., (2016). Yapraklı, S. İÜ İktisat Fak.Ekonometri ve İstatistik Dergisi, Banka Kredileri ve Enflasyon Arasındaki İlişki, Bankacılık Düzenleme ve Bedava-sitem.com (2016).<http://katrednz.tr.gg/Faiz-Teorisi.htm>, Faiz teorisi, Makale, Yazan: Deniz Hindistan
- Bilişim Servisleri (2016).http://debis.deu.edu.tr/UploadedFiles/Mesaj/382874/Para_Teorisi__MERT_URAL_SON_%5B72-186%5D.pdf
- Bireyselyatirimci.Com (2016). (<http://www.bireyselyatirimci.com/1929-krizi-ve-buyuk-bunalim>
- Bocutoğlu E. (2006). İktisadi Düşünceler Tarihi, Ekin Yayınevi, 3.Baskı, s.97
- Bocutoğlu, E. (2016). İktisadi Düşünceler Tarihi (3 b.). Bursa: Ekin Yayınları.
- Dağıdır, C. (2010). Ekonomi Bilimleri Dergisi , sayı:1 Cilt:2,
- Denetleme Kurumu (2016). <http://www.bddk.org.tr>
- Dokuz Eylül Ünivetsitesi (2016). https://www.ekodialog.com/uluslararası_ekonomi_avrupa-parasal-birligi-euro.html
- Ekodialog.Com (2016). <https://www.ekodialog.com/Turkiye-iktisat-tarihi/1929-ekonomik-buhrani-iktisat-tarihi.html>).(<https://neoekonomi.com/1929-dunya-ekonomik-buhrani/>).

- Ekonometri Ve İstatistik (2016). e-dergisi <http://eidergisi.istanbul.edu.tr/sayi7/iueis7m4.pdf>,
- Ekonomi Bilimleri Dergisi (2016). dergipark.ulakbim.gov.tr/ebd/article/viewFile/5000145103/5000132443,
- Elif Uçkan kademir, R. K. (2013). Uluslararası İktisat Politikası (2 b.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF.
- Eren. E., (2006). YTÜ., Makro İktisat., Avcıol Basım Yayım, 4.baskı , ISBN: 975-7429-53-8 , s.191
- Gökçe A., (2013). Pamukkale Üniversitesi, Doktora Tezi, TezNo:345257, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#top2>
- Halkbank.com (2016).<http://www.halkbankkobi.com.tr/Channels/Urun-ve-Hizmetlerimiz/Kur-Riskinin-Yonetimi-Amacli-Urunler/306>
- İlhan, E. A. (2004). Dezenflasyon Süreci ve Düşük Enflasyon Ortamının Türkiye makroekonomi ve Bankacılık Üzerine Etkileri ,Bankacılar Dergisi, -Sayı: 50
- İlkkimbuldu.Com (2015). <http://www.ilkkimbuldu.com/parayi-kimbuldu>
- Investing.Com (2016). <https://tr.investing.com/commodities/crude-oil>
- İstanbul Ticaret Üniversitesi, (2016). Enflasyonun banka Bilançolarına Etkisinin Faiz Marjları İle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi (1997-2013 Dönemi), Yrd.Doç.Dr.Hicabi Ersoy, Seda Kayaalp

- İş Fikirleri Ve Girişimcilik Portalı (2016). <http://www.isfikirleri-girisimcilik.com/>
banka-karlari-enflasyona-yenildi,Ekonomist,
Gözde Yeniova 8/2/2015
- Jasiah, M. (2015). Banka Kârlılığı, Enflasyon ve Maliyet Verimliliği –Pakistan Bankaları Vakası, Author: Foundation University, Ravalpindi, International Journal of Business and Management Rewiew. Vol.3 No: 1 , pp : 41-45 ,
- Karataş, Y. (2015). Türk bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama, , Balıkesir Ün., Sosyal Bil.Ens. Y.1-Lisans Tezi, yayım, Tez No:389849, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Karluk R. (2016). Anadolu Üniversitesi,Yayım no 2918, AÖF Y.No: 1875, s.102
- Karluk R. (2013). Uluslararası Ekonomi, Beta Yayınları, 10.Baskı, Mart ISBN:978-605-377-888-2, s.556
- Karluk R., (2016). Uluslararası Ekonomi-Teori-Politika, AÜ; İİBF, Beta yayınları, 10. Baskı, ISBN 978-605-377-888-2 , s.725
- Karluk, R. (2013). Uluslararası Ekonomi Teori-Politika (10 b.). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ.
- Kemal Yıldırım, M. Ö. (2013). Makro İktisat (1 b.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi acıköğretim fakültesi.
- Mahfiegilmez.Com (2016).<http://www.mahfiegilmez.com/2012/12/likidite-tuzag.html>
- Mankiv, G. (2017). MakroEkonomi (2 b.). (Ö. F. Çolak, Çev.) İstanbul: Efil Yayınevi.
- Mirze, K. (2010). İşletme (1 b.). İstanbul: Literatür Yayınları.

- N Gregory Mankiv , (2006). Çeviri Editörü:Ömer Faruk Çolak, Makro Ekonomi, Efil Yayınevi, s.100
- Nizamülmük, G. , (2015). Süleyman Demirel Üniversitesi, İkt. Ve İda. Bil.Fak.Dergisi,C.20, S.265-282, Dr.
- Orhan, Osman Z. (1995). Başlıca Enflasyon Teorileri ve İstikrar Politikaları,Filiz Kitabevi, s.6
- Özgüven, A. (1981). İktisat Bilimine Giriş (3.Baskı b.). Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Parasız, İ. (2011). Keynesyen ve Keynes Sonrası Makro Ekonomi (1 b.). Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Rıma, A. (2016). Negatif Interest Rates,How Big A Challenge For Large danizh and Swedesh Banks ?, Author:.Türk IMF, Working Paper, WP/16/198 .
- Seyidoğlu, H. (2007). Uluslararası iktisat Teori Politika ve Uygulama. Güzem Can yayınları.
- T.C. Hazine Ve Maliye Bakanlığı (2016).<https://www.hazine.gov.tr/tr-TR/Rapor-Sunum-Sayfasi?mid=250&cid=30&nm=45#>
- Tarikce.blogspot.com.tr (2016) <http://tarikce.blogspot.com.tr/> 2011/07 /tarihte-en-yuksek-rekor-enflasyonu.html
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2016) <http://www.tcmb.gov.tr>
- Tradebox.Com-Yapıkredi Yatırım (2017).<http://www.tradebox.com.tr/vadeli-i%C5%9Flemler/s%C4%B1k%C3%A7a-sorulan-sorular.aspx>
- Tradingeconomics (2016). <http://tr.tradingeconomics.com/turkey/inflation-cpi>
- Tradingeconomics (2016).<http://tr.tradingeconomics.com/turkey/inflation-cpi>
- Türk Ağır Sanayii Ve

Hizmet Sektörü

Kamu İşverenleri Sendikası.

(2016).<http://www.tuhis.org.tr/upload/dergi/1348753648.pdf>

Türkiye Bankalar Birliği

(2016).(https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7344/Bankacilar_Dergisi_96.Sayi.pdf),

Türkiye Bankalar Birliği

(2016).https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/dergiler/dosya/72/Bankacilar_Dergisi_97.Sayi.pdf, Bankacılar Dergisi , Haziran 2016 Sayı : 97Tradebox,

Türkiye İstatistik Kurumu

(2015) <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=kategorist>

Uçkan, E. Dağdemir,

Unutsen e-bülten

(2015). <http://umutsen.org/index.php/buyuk-madenci-yuruyusu-4-8-ocak-1991>

Yıldırım, K., Özer, M. ,

(2016). Makro İktisat, TC Anadolu Üniversitesi Yayın No :2824, s.25

Z.Orhan, O.

(1995). Başlıca Enflasyon Teorileri ve İstikrar Politikaları (1 b.). İstanbul: Filiz Kitabevi.

Alomaliye.com

(2017). <http://www.alomaliye.com/> 2011/08/23/bankacilik-hesaplarindan-kaynaklanan-faiz-orani-riskinin-standart-sok-yontemiyle-olculmesine-ve-degerlendirilmesine-iliskin-yonetmelik